

ISSN 2522-4131

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Альманах науки

№ 1/3 (10) січень 2018 р.

Головний редактор¹:

Камінська А.П.

Члени редакційної колегії²:

Антонов В.К. – доцент, кандидат економічних наук;

Кравченко С.І. – доцент, кандидат технічних наук;

Купріянова О.І. – доцент, кандидат юридичних наук;

Сидорченко І.В. – доцент, кандидат філологічних наук;

Соколова О.О. – доцент, кандидат психологічних наук;

Титова Ю.С. – доцент, кандидат педагогічних наук;

Харченко В.П. – кандидат медичних наук.

Статті друкуються мовою оригіналу.

Редакція не завжди поділяє думки авторів. Відповідальність за достовірність представлених у журналі даних несуть автори публікації.

Науковий журнал

«Альманах науки»

№ 1/3 (10) січень 2018 року

Засновник та видавець:

ФОП Камінська А.П.

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія KB № 22336-12236 Р від 10 жовтня 2016 р.

ISSN 2522-4131

Видання спрямоване на створення дискусійної платформи для аналізу та висвітлення останніх досліджень розвитку сучасної науки через публікацію відповідних наукових матеріалів.

Поштова адреса:

02139, м. Київ а/с 40

тел. +380 (67) 854-98-91

e-mail: ecentrнауки@gmail.com

Підписано до друку 10.01.2018 р.

Передрукування матеріалів журналу дозволяється лише за письмовою згодою редакції журналу.

Тираж – 100 прим.

Ціна – вільна.

¹ Головний редактор є відповідальним за випуск

² Члени редакційної колегії співпрацюють з журналом на безоплатній основі у вільний від основної роботи час

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	4
Свтушенко В.А., Пастухова Н.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ СЛУЖБИ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	4
Жмай А.В., Петрова А.М., ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЕНЕДЖЕРА.....	9
ІСТОРІЧНІ НАУКИ	14
Савицька О.С. УКРАЇНО-ФРАНЦУЗЬКІ ВЗАЄМИНИ 1991-2004 РР.: ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІОГРАФІЯ.....	14
МЕДИЧНІ НАУКИ	16
Шевченко О.М., Поліков Г.О., Лихман В.М. Шевченко В.О. ПІСЛЯОПЕРАЦІЙНІ ПАРЕЗИ КИШЕЧНИКА ПІСЛЯ ОПЕРАТИВНОГО ВТРУЧАННЯ НА ТОВСТІЙ КИШЦІ ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА	16
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	20
Чекан О.І. ЗМІСТ ОСВІТИ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ВАРІАТИВНІЙ ЧАСТИНІ БКДО	20
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ	23
Ярмолюк Ю.В., Лагуш Н.І. ВПЛИВ УДОБРЕННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ РІПАКУ ОЗИМОГО НА ТЕМНО-СІРОМУ ОПІДЗОЛЕНОМУ ҐРУНТІ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ	23
СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ	25
Трофімова А.С., Черненко А.Ю., Шуба Т.П. ПЕНСІЇ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ.....	25
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ	29
Шквір М.Я. ВЕБ-САЙТ БІБЛІОТЕКИ ЯК ЗАСІБ ДОСТУПУ ДО ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ.....	29
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	32
Волошина І.В. ПРОБЛЕМАТИКА СПРИЙНЯТТЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі художнього тексту Дж. Роулінг "Гаррі Поттер").....	32
Кияшко В.В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНИХ ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ В. С. МОЕМА "МІСЯЦЬ І МІДЯКИ"	35
Осадчук Д.О. ПРОСОДІЯ ПЕРЕКОНАННЯ В УСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ).....	38
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	41
Геков М.В. ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ.....	41
Жиліук В.Р. ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 369-2 КК УКРАЇНИ	45
Кузьмін А.Р. ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЯКИХ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ.....	50
Spirin V.G. REFLEXES AND AUTOMATISMS AS FEATURES OF INSANITY IN CRIMINAL DOCTRINE: GUILTY OR NOT?	54

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 330.339.56

Євтушенко В. А.,*к.е.н., доцент кафедри маркетингу та**менеджменту зовнішньоекономічної діяльності***Пастухова Н. В.,***магістрант спеціальності**«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»**Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна***ОРГАНІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ СЛУЖБИ ПІДПРИЄМСТВА НА
ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Проаналізовані особливості виходу українських підприємств на міжнародні ринки. Досліджено сучасні основні форми організації зовнішньоекономічної служби підприємства (функціонування на ринку через посередників, зовнішньоторговельна фірма, відділ зовнішньоекономічних зв'язків), їхні переваги та недоліки, а також фактори, за яких доцільно використовувати ту чи іншу форму проведення зовнішньоторговельних операцій. Виявлено глобалізаційні вимоги щодо здійснення господарської діяльності з метою досягнення сталого розвитку. Доведено необхідність включення до організаційних структур зовнішньоекономічної діяльності національних підприємств окремого сектору з соціальної відповідальності. На інституційному рівні запропоновано систему завдань та функцій сектору з корпоративної соціальної відповідальності підприємства-суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: відділ зовнішньоекономічних зв'язків, зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоторговельна фірма, організація зовнішньоекономічної діяльності, соціальна відповідальність.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є важливою складовою розвитку країни, що визначає її роль та місце на міжнародній арені, надає можливості для пошуку нових ринків збуту, є поштовхом для розвитку інноваційного науково-технічного прогресу в державі та прогресу в економічній сфері. Підприємства-суб'єкти ЗЕД відіграють найважливішу роль в становленні країни в системі міжнародних економічних відносин, а запорукою успішного проведення зовнішньоекономічних операцій є належна організація зовнішньоекономічної служби (ЗЕС) підприємства.

В період активних глобалізаційних процесів ЗЕД швидко змінюється, набуває нових особливостей, форм, методів і прийомів, тому дуже важливо, щоб зовнішньоекономічна служба вітчизняних підприємств відповідала сучасним вимогам ведення бізнесу на міжнародному ринку, а саме враховувала принципи соціальної відповідальності (СВ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання необхідності вивчення та покращання організації зовнішньоекономічної служби (ЗЕС) підприємства вже давно вважається важливим серед дослідників. На цю тему є низка наукових праць таких авторів, як Баула О.В. [1], Гребенюк Ю.М. [2], Гуріна Г. С., Дідківський М. І., Загородній А. Г., Іванова В. В. [5], Карпенко М. О., Кириченко О. А., Рогожин В. Д., Стефаненко М.М. [6] та ін.

Серед вітчизняних авторів, які досліджують проблеми соціальної відповідальності, зокрема на міжнародних ринках, можна виділити Бахтіна М.М., Бердяєва Н.А., Ільїна І.О., Саприкіну М.О., Сорокіна П.А. та ін.

Разом з тим, недостатньо уваги приділено питанням удосконалення нормативно-методичного базису забезпечення ефективності організації ЗЕД з врахуванням великої кількості невирішених економічних, соціальних та екологічних проблем сучасного суспільства, та, як наслідок, необхідності дотримання вимог соціальної відповідальності, що сьогодні є визначальною умовою для перетворення вітчизняних підприємств в успішних суб'єктів міжнародного ринку.

Метою статті є дослідження сучасних форм організації зовнішньоекономічної служби підприємства і, на цій основі, надання рекомендацій щодо врахування принципів соціальної відповідальності у формуванні організаційної структури суб'єктів ЗЕД.

Основні результати дослідження. Вибір форми організації зовнішньоекономічної служби, насамперед, визначають методи виходу на зовнішній ринок: 1) безпосередній вихід на зовнішній ринок обумовлює створення власної зовнішньоторговельної фірми (ЗТФ) або відділу ЗЕД (ВЗЕЗ); 2) функціонування на ринку через посередників.

Для українських підприємств досі вельми популярним шляхом виходу на зовнішній ринок є функціонування через посередників. Адже використання посередників є особливо доцільним, коли окремі ринки збуту монополізовані або мають високі бар'єри виходу на них, на віддалені та слабо вивчені ринки, а також на відомий ринок з новими товарами, якщо компанії не мають юридичного права на проведення зовнішньоторговельних операцій або не мають достатнього досвіду, щоб займатися ЗЕД (дослідження зовнішніх ринків, пошук партнерів, правильного оформлення документів та ін).

Вихід на зовнішні ринки за допомогою посередників має низку переваг: мінімізація

витрат на продаж товарів на неосвоєних ринках; наявність у посередників торгових та складських приміщень; посередники використовують власні фінансові ресурси для здійснення транспортних, страхових, збутових та сервісних операцій; доставку, збут, сортування, маркування товару та ін. часто виконують посередники; обізнаність посередника функціонуванні ринку, наявність інформації про нього; наявність у посередника клієнтської бази, обізнаність у вимогах споживачів та тісний контакт із ними.

Організаційні принципи побудови управління ЗТФ залежить від її уставних завдань і функцій (табл. 1).

	Характеристика
Цілі	<ul style="list-style-type: none"> – виконання затверджених планів експорту й імпорту, підвищення якості і конкурентоспроможності товарів/послуг, підвищення ефективності здійснюваних операцій; – розвиток експорту товарів/послуг, поліпшення його структури, вдосконалення номенклатури і організація технічного обслуговування за кордоном; – дослідження ринків збуту, визначення якнайкращих умов для експорту товарів і послуг; – організація науково-технічної і виробничої співпраці із зарубіжними підприємствами.
Задачі	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення ефективності експортних операцій та імпорتنих закупівель; – підвищення конкурентоспроможності продукції за кордоном, поліпшенню її якості; – вивчення і аналіз кон'юнктури світового ринку; вивчення діяльності вітчизняних і зарубіжних конкурентів, аналіз їх сильних і слабких сторін; – налагодження науково-технічної і виробничої співпраці із зарубіжними країнами; – організація надання сервісу після продажу за кордоном; – постійне вдосконалення системи управління ЗЕД.
Функції	<ul style="list-style-type: none"> – розробка проектів оперативних, річних і довгострокових планів ЗЕД підприємства, створення і забезпечення умов для їх виконання; – власне здійснення конкретних зовнішньоторговельних операцій; – тісна взаємодія з іншими структурними підрозділами підприємства; – сприяння підвищенню технологічного рівня виробництва за допомогою імпорту сучасного устаткування і технологій; – розробка, планування і проведення рекламних заходів; – розробка і здійснення заходів щодо технічного обслуговування продукції, що експортується; – забезпечення прийому іноземних партнерів, клієнтів, фахівців; – забезпечення правового захисту зовнішньоекономічних інтересів підприємства; – пошук і перевірка надійності зарубіжних партнерів та ін.

Таблиця 1 Основні цілі, задачі та функції ЗТФ (розроблено за джерелами [1, 3, 6])

ЗТФ містить в собі досить складну та розгалужену систему функціональних відділів та служб, які умовно можна поділити на: відділи і служби,

що здійснюють планування; маркетингові відділи; група відділів, що забезпечують ухвалення і виконання управлінських рішень (табл. 2).

Відділи та служби	Характеристика
Відділи і служби, що здійснюють планування	Планово-економічний, валютно-фінансовий, транспортний відділи та бухгалтерія ЗТО. Забезпечують планування і контроль зовнішньоторговельної діяльності, аналіз господарської діяльності ЗТО, планування та контроль за банківськими, валютними, кредитними і розрахунковими операціями, планування і забезпечення експортно-імпорتنих перевезень вантажів, облік і звітність, аналіз результатів фінансової діяльності з об'єднання і рекомендації щодо її поліпшення.
Маркетингові та комерційні відділи	Відділ кон'юнктури і цін, відділ реклами і виставок, інженерно-технічний відділ, відділ спільних підприємств, відділ технічного обслуговування і запчастин. Дослідження попиту і пропозиції, динаміки цін, структури ринків, координують роботи фірм із загальними іноземними агентами, здійснюють методичне керівництво та контроль правильності розрахунків і застосування цін фірмами при підготовці й ухваленні контрактів, а також виконують іншу роботу з дослідження кон'юнктури ринків. Забезпечують рекламну діяльність ЗТО, вивчають і доводять до товаровиробників діючі на світовому ринку технічні вимоги до товарів, координують діяльність спільних підприємств, організовують гарантійне і післягарантійне технічне обслуговування товарів, що експортуються об'єднанням за кордон.
Група відділів з виконання управлінських рішень	Відділ розвитку та вдосконалення організаційної структури об'єднання, відділ АСУ, відділ кадрів, відділ закордонних відряджень, канцелярія, адміністративно-господарський, юридичний та протокольний відділи.

Таблиця 2 Характеристика відділів та служб ЗТФ підприємства (розроблено за джерелами [1, 3, 6])

ВЗЕЗ являє собою частину апарату управління, головним завданням якого є управління ЗЕД як елементом єдиної цілісної системи внутрішньофірмового управління. ВЗЕЗ на підприємстві займається створенням стратегії ЗЕД компанії, управлінням та організацією експорту/імпорту компанії, контролем виконання умов зовнішньо-

торгівельних договорів, збором, аналізом та вивченням інформації стосовно зарубіжних ринків та ін. Створення ВЗЕЗ не завжди є доцільним, багато компаній зазнають поразки при спробах виходу на зовнішньоекономічний ринок через ігнорування цілої низки факторів (рис. 1).

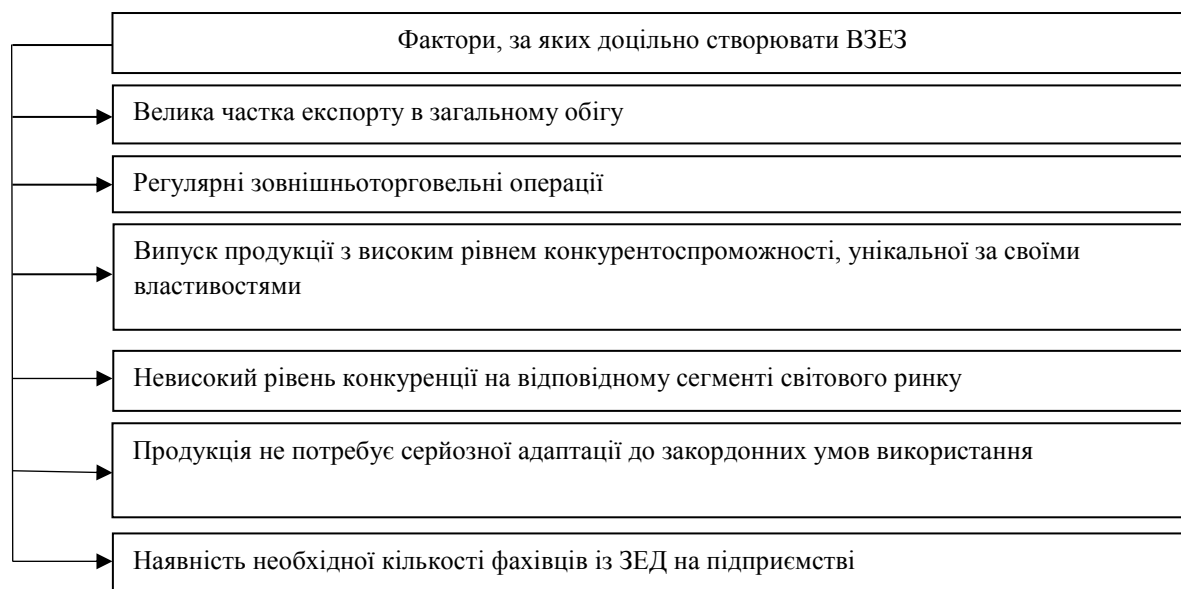

Рис. 1. Фактори, за яких доцільно створювати ВЗЕЗ ((розроблено авторами за джерелами [1-3, 6])).

Цілі та завдання ВЗЕЗ обумовлюють його організаційну структуру, яка складається із низки секторів (рис.2).

Рис. 2. Типова організаційна структура ВЗЕЗ підприємства (Розроблено авторами)

Кожен сектор ВЗЕЗ відповідає за виконання визначених завдань та функцій (табл.3).

Сектори ВЗЕЗ	Функції секторів ВЗЕЗ
Комерційний сектор	Виконання зобов'язань по міжнародних контрактах і угодах, участь у підготовці і проведенні комерційних переговорів; організацію поставок згідно контракту і контроль за їх виконанням; перегляд-рекламацій по експорту й імпорту та ін.
Екологічний сектор	Прогнозування і планування ЗЕД підприємства; аналіз ефективності експортно-імпортних операцій; контроль за виконанням плану; валютний контроль і т.д.
Сектор маркетингу	Вивчає кон'юнктуру світових товарних ринків, приймає участь у визначенні цін на експортну продукцію, в розробці і здійсненні рекламних міроприємств, аналізі конкурентів, можливостей руху товару і т. ін.
Науково-технічний сектор	Вивчає діючі на світовому ринку технічні вимоги до товару; аналізувати технічний рівень і якість продукції, її конкурентоздатність; брати участь в розробці пропозицій по оновленню виробництва, випуску нової продукції; забезпечувати технічне обслуговування експортної продукції та ін.
Протокольний сектор	Готує і організовує протокольні заходи, виконує доручення керівництва фірми по зустрічах, прийому і проводах представників зарубіжних фірм, які прибули на підприємство з візитом.

Таблиця 3 Сектори ВЗЕЗ та їх функції (розроблено за джерелами [1-6])

ВЗЕЗ є складовою системи управління підприємством – експортером, тобто безпосередньо приймає участь у реалізації своєї продукції за кордоном кінцевому споживачу (прямий експорт). Головною перевагою такої організації ЗЕД є прямий вихід до ринку збуту, що дає можливість мати безпосередній контакт із споживачами, ліквідувати витрати на комісійну винагороду посередникам, знизити ризик недобросовісного співробітництва. Але такий підхід має і свої недоліки, зокрема, необхідно мати досить сильний штат спеціалістів із збуту та маркетингу, який би мав багатий досвід в даній сфері, адже некомпетентність продавця-виробника може привести до значних економічних втрат.

На організацію ЗЕС підприємства впливають багато внутрішніх та зовнішніх чинників. Внутрішні чинники характеризують підприємство зсередини, визначають його можливості та потенціал (масштаби зовнішньоекономічної діяльності, витрати, складність продукції, досвід, контроль тощо), а зовнішні чинники уособлюють зовнішнє середовище, характеризують ринок, на який підприємство збирається виходити (економічна свобода, конкуренція, присутність у державі, ризики та т.і.).

Глобалізація сучасних бізнес-процесів вимагає від підприємств-суб'єктів ЗЕД приділяти більше уваги питанням соціальної підтримки працівників, місцевих громад, навколишнього середовища тощо. Етичний підхід до бізнесу – новітній шлях глобального розвитку. В розвинутих країнах, з метою створення умов, сприятливих для:

стійкого зростання, відповідальної бізнес-поведінки та постійної зайнятості в середньостроковій і довгостроковій перспективах, запровадження СВ на підприємствах, що прагнуть досягти успіху на міжнародних ринках, стає неодмінною умовою їхнього функціонування. У 2010 році в країнах ЄС розпочалась соціально відповідальна ініціатива «Підприємство-2020», міжнародний стандарт з СВ ISO 26000:2010 «Керівництво із соціальної відповідальності» (ISO 26000:2010 «Guidance on social responsibility») є одним з трьох документів, рекомендованих Європейською Комісією (ЄК) в якості основного для європейських компаній щодо забезпечення зобов'язань у галузі СВ, з 2013 року ЄК прийняла поправки до чинного законодавства з бухгалтерського обліку з метою підвищення прозорості великих європейських компаній з соціальних та екологічних питань (найбільші компанії, – з кількістю працівників понад 500 осіб, – законодавчо зобов'язані розкривати інформацію про політику, ризики та результати таких аспектів діяльності, як: охорона навколишнього середовища; наймані співробітники та інші соціальні питання; повага прав людини; боротьба з корупцією та хабарництвом; диверсифікація складу Ради директорів) [8].

Сучасний підхід до організації ЗЕС підприємства на основі сталого розвитку та СВ вимагає включення у ВЗЕЗ підрозділів і менеджерів з корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), функціональні завдання яких представлені у табл. 4.

Цілі	Завдання
КСВ-стратегія	<ul style="list-style-type: none"> – розробка, оновлення та дотримання політики компанії в галузі сталого розвитку; – розробка КСВ-стратегії; – розробка технологій інтеграції КСВ в бізнес-стратегію компанії; – складання бюджету з КСВ; ефективність КСВ-проектів; моніторинг КСВ
КСВ-програми	<ul style="list-style-type: none"> – розробка соціальних програм з подальшою їх реалізацією; – корпоративна благодійність; – екологія і промислова безпека; – залучення співробітників через корпоративне волонтерство; – чесні операційні практики; – відповідальні відносини з постачальниками; – соціально-етичний маркетинг; – програми розвитку персоналу / зниження дефіциту кадрів; – здоров'я і безпека персоналу
Відносини зі стейкхолдерами	<ul style="list-style-type: none"> – корпоративні політики та практики роботи зі стейкхолдерами; – співробітництво і діалог зі стейкхолдерами (побудова конструктивних відносин в рамках КСВ); – розробка і реалізація проектів розвитку на регіональному, національному та міжнародному рівнях
PR-КСВ	<ul style="list-style-type: none"> – ведення комунікаційної програми з КСВ; – внутрішнє консультування співробітників; – управління репутацією координація соціальної активності підрозділів і каналів; – взаємодія з національними і міжнародними профільними установами; – КСВ-комунікації через соціальні мережі
Соціальна звітність	<ul style="list-style-type: none"> – ведення соціальної (нефінансової) звітності; – підготовка і просування КСВ-звітів; – складання інтегрованих звітів

Таблиця 4 Ключові функції сектору з корпоративної соціальної відповідальності підприємства-суб'єкта ЗЕД (розроблено за джерелом [7])

Висновки та пропозиції. Вибір форми організації зовнішньоекономічної служби підприємства – дуже кропітка робота, особливо сьогодні, коли українські підприємства, працюючи більше ніж у 160 країнах, стикаються з низкою бар'єрів при виході на зовнішні ринки, що є наслідком недосконалості фінансових розрахунків, нерозвиненості транспортної і ринкової інфраструктури, договірно-правової бази, практики регулювання митних процедур та оподаткування, а також слабкими політиками в галузі соціальної відповідальності.

Організаційні форми управління ЗЕД на підприємствах в Україні багато в чому індивідуалізовані, тому вибір тієї чи іншої структури зале-

жить від багатьох факторів, зокрема специфіки та розміру підприємства, галузевої приналежності, ресурсного потенціалу. Тож, для ефективного управління ЗЕД підприємствам потрібна адекватна умовам їх роботи структура ВЗЕЗ.

Крім того, вихід підприємства на зовнішні ринки сприяє пристосуванню економіки до системи світогосподарських відносин, формуванню економіки відкритого типу. Саме тому стратегічний розвиток ЗЕД українських підприємств в напрямку соціальної відповідальності – це суттєвий фактор підвищення ефективності господарської діяльності як на рівні мікрота макроекономіки, так і в масштабах світового господарства.

Список використаних джерел

1. Баула О.В. Особливості розробки стратегії та організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства в сучасних глобалізаційних умовах господарювання / Баула О.В., Сачук А.В. // Економічний форум. – 2017. – № 2. – С. 95-99.
2. Гребенюк Ю.М. Організаційно-структурні реформування зовнішньоекономічної діяльності підприємства в сучасних умовах / Ю.М. Гребенюк // Менеджмент 20 століття: сучасні моделі, стратегії, технології. – 2016. – С. 60-66
3. Євтушенко В. А. Стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємства / В.А. Євтушенко, В. І. Ляшевська // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна: Економічна серія. – № 840. – Харків: ХНУ. – 2009. – С. 155-162.
4. Жуйкова К.В. Сучасні підходи до організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства / К.В. Жуйкова, К.Ю. Желяскова // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. Випуск. – 2013. – №11. – С. 170-176.
5. Іванова В. В. Організація зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах / В. В. Іванова, П. П. Стоцька // Бізнес-навігатор. – 2014. – № 3. – С. 95-99.
6. Стефаненко М.М. Методологічні заходи організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства / М.М. Стефаненко, З.А. Муртазаєва // Економіка, фінанси, право. – 2012. – №8. – С. 3-5.
7. Yevtushenko V. A. Manager of corporate social responsibility: institutionalization and professional competence // International journal of experimental education. – 2014. – № 4-2. – pp. 84-88.
8. Yevtushenko V. A. The European choice of Ukraine in the context of social responsibility // Modern socio-political processes in Russia, Europe states and the USA macro region / ed. by S.Stark. – Cibunet Publishing. New York, USA. – V.2. – 2013. – pp. 25-37.

Євтушенко В. А., Пастухова Н. В.,

ОРГАНИЗАЦИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ПРИНЦИПАХ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Проанализированы особенности выхода украинских предприятий на международные рынки. Исследованы основные современные формы организации внешнеэкономической службы предприятия (функционирование на рынке через посредников, внешнеторговая фирма, отдел внешнеэкономических связей), их преимущества и недостатки, а также факторы, при которых целесообразно использовать ту или иную форму проведения внешнеторговых операций. Выявлено глобализационные требования относительно осуществления хозяйственной деятельности с целью достижения устойчивого развития. Доказана необходимость включения в организационных структур внешнеэкономической деятельности национальных предприятий отдельного сектора по социальной ответственности. На институциональном уровне предложена система заданий и функций сектора по корпоративной социальной ответственности предприятия-субъекта внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: *отдел внешнеэкономических связей, внешнеэкономическая деятельность, внешнеторговая фирма, организация внешнеэкономической деятельности, социальная ответственность.*

Yevtushenko V., Pastukhova N.

ORGANIZATION OF THE DEPARTMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ON THE PRINCIPLES OF SOCIAL RESPONSIBILITY

The features of the access of Ukrainian enterprises to foreign markets are analyzed. There were investigated the main modern forms of organization of the department of foreign economic activity of the enterprise (functioning in the market through intermediaries, foreign trade company, department of foreign economic activity), their advantages and disadvantages, as well as the factors in which it is expedient to use this or that form of foreign trade operations. The globalization requirements regarding the implementation of economic activity with the aim of achieving sustainable development have been revealed. The need to include in the organizational structures of foreign economic activity of national enterprises of a separate sector on social responsibility is proved. At the institutional level, the system of tasks and functions of the sector on corporate social responsibility of the enterprise-subject of foreign economic activity is proposed.

Key words: *department of foreign economic relations, foreign economic activity, foreign trade company, organization of foreign economic activity, social responsibility.*

Жмай А.В.,
преподаватель кафедры экономики и управления
Петрова А.М.,
студентка IV курса специальности «Менеджмент ВЭД»
Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЕНЕДЖЕРА

Тайм-менеджмент, как составляющая самоменеджмента, – техника правильного использования времени. Актуальность темы данной статьи связана с тем, что в рыночных условиях, которые постоянно меняются, нужно гибко реагировать и умело, рационально использовать рабочее время. Это позволит менеджеру повысить производительность и укрепить свои позиции на рынке труда.

Статья посвящена раскрытию понятия управления временем, его значимости для современного руководителя. Предложены практические советы применения технологий тайм-менеджмента в процессе управленческой деятельности. Рассмотрены методы контроля и организации временного ресурса, которые помогают менеджеру повышать свою эффективность, а также причины, способствующие нерациональному использованию своего времени руководителем. Обосновано эффективное использование времени как жизненно важной ценности.

Ключевые слова: тайм-менеджмент, время, управление временем, планирование, эффективность, менеджмент, самоменеджмент.

Постановка проблемы. Задача эффективного использования рабочего времени всегда актуальна для руководителей, поскольку они управляют не только собственным временем, но и рабочим временем своих подчиненных. Для того чтобы научиться оптимально и осознанно им управлять, можно обратиться к такому направлению менеджмента, как тайм-менеджмент.

Тайм-менеджмент – это управление временем или искусство успевать, совокупность испытанных методов работы, которые позволяют сделать больше за меньший период времени.

В зарубежной практике подготовки управленческих кадров давно используется технология тайм-менеджмента. В учебных планах отечественных вузов также начинают появляться курсы по тайм-менеджменту. Эта технология заслуживает пристального внимания, так как её законы существуют независимо от того, знаем мы о них или нет.

Известный ученый Питер Друкер заметил, что «время – самый ограниченный капитал, и, если не можешь распоряжаться им, не сможешь распоряжаться ничем другим». Поэтому грамотное распределение времени менеджера и управление им является залогом успеха деятельности предприятия в современных условиях.

Анализ последних исследований и публикаций. Исследования вопросов тайм-менеджмента и разработки новых методов управления временем можно найти в работах таких отечественных и зарубежных учёных, как Колпаков В. М., Богущ Л., Перерва П. Г., Михайлова О. Б. Крогерус М., Чеппелер Р., Кови С. Г.

Цель статьи. Изучение способов повышения эффективности управленческой деятельности руководителей с помощью тайм-менеджмента, а также выявление путей управления временем.

Основные результаты исследования. Управление временем и управление работой – вопрос, тесно связанный с самоменеджментом, а также самодисциплиной, рассмотрением которого занимается тайм-менеджмент. Тайм-менеджмент – это область менеджмента, основной целью которого является выявление и внедрение методов и принципов эффективного управления временем, которое динамично развивается [1].

Решающее значение для устранения недостатков в практике повседневной деятельности менеджера имеет рациональное использование рабочего времени. Для этого следует применять технологию четырех «П». Она описывает четыре «краеугольных камня», которые необходимы для достижения своих целей: Постулат, Планирование, Производство и Продукт.

1-й «камень» — Постулат. В данной концепции управления временем менеджер сначала определяет, определяет свои цели, что и есть постулатом.

2-й «камень» — Планирование. Это определение конкретных шагов на пути к цели. Расписываются они последовательно во времени.

3-й «камень» — Производство. На этом этапе «производятся» конкретные действия, необходимые в соответствии с планом.

4-й «камень» — Продукт. Это ответ на вопрос для менеджера «что я получил?».

В течение дня/месяца/года менеджер производит то, что должен сделать, выполняет задачи из своего плана, а вечером/в конце месяца/года оценивает, что он «произвел», т.е. свой «продукт». На основании этого необходимо делать определённые корректировки в плане или изменить сам процесс производства, то есть заменить способ выполнения задач на более эффективный. В случае необходимости менеджер может поменять и свои постулаты [2].

Чтобы достичь успеха, менеджеру необходимо четко знать, какую цель он перед собой поставил. А для ее достижения необходимо планирование, которое позволит найти более короткий путь, сконцентрировать внимание на наиболее важных делах, установить реальные сроки выполнения. Основной секрет личной эффективности руководителя – правильное распределение рабочего времени. А это невозможно без планирования. Существует правило «10:90», согласно которому, потратив 10% своего рабочего времени на планирование, можно сэкономить оставшиеся 90% [3].

Основные правила планирования рабочего времени [4]:

1. Необходимое условие – составление плана в письменной форме.
2. Выполнение больших задач небольшими частями. Именно из-за того, что при выполнении больших и непростых задач результат отдален по времени, людям свойственно их избегать или надолго откладывать. Поэтому рекомендуется использовать систему, или пирамиду, известного американского ученого и государственного деятеля Франклина. Суть ее заключается в том, что глобальная задача дробится на подзадачи,

начиная от глобальной цели и заканчивая планами на день/неделю. Визуально эту систему можно изобразить в виде ступенчатой пирамиды, а процесс ее использования – как процесс строительства этой пирамиды [5].

3. Соотношение 60:40. Опыт свидетельствует, что лучше всего составлять план лишь на определенную часть времени и помнить: запланированные дела не должны занимать более 60% рабочего времени. Следует непременно оставлять резерв для непредвиденных дел.

4. Регулярность – системность – последовательность. Над планами рабочего времени нужно работать регулярно и системно, доводя до конца начатые дела.

5. Фиксация результатов вместо действий. Некоторые руководители иногда ориентированы на процесс деятельности, а не на ее результат. Однако этот подход неверный, ведь нет ничего более легкого, чем быть занятым, и нет ничего тяжелее, чем быть результативным.

6. Сроки исполнения для всех видов деятельности нужно устанавливать точно.

Очередность выполнения работ можно определить, пользуясь различными методами. Наиболее известный – принцип Парето, или «золотая пропорция планирование времени». Согласно этому методу, 80% положительного эффекта достигается благодаря 20% затрат на достижение цели, то есть большая доля успеха руководителя будет результатом всего лишь нескольких шагов.

Последовательному использованию принципа Парето помогает техника анализа сложности задач (ABC-анализ). В соответствии с этим методом все задания в зависимости от сложности делятся на три группы – А, В и С. (табл.1).

Задания А	Задания В	Задания С
Очень важные	Важные	Менее важные
20% всех заданий. Значимость – 80%.	30% заданий. Значимость – 15%.	50% заданий Значимость – 5%.
Выполняют руководители, не делегируются.	Частично делегируются.	Делегируются, сокращаются.

Таблица 1 ABC анализ менеджера

Технология анализа задач по методу ABC следующая [6]:

- составить перечень всех задач, которые должны быть выполнены за соответствующий промежуток времени;
- систематизировать задачи по степени их важности для управленческой деятельности;
- оценить их в соответствии с категориями А, В, С;
- провести соответствующую коррекцию, ориентируя свой план на задачи А;

- оценить задачи В и С с точки зрения возможности их делегирования.

Определить приоритеты в работе помогает также Матрица Эйзенхауэра или закон принудительной эффективности, суть которого заключается в том, что на все времени всегда не хватает, но его всегда достаточно для важнейшего. Поэтому следует выполнять в первую очередь то, что является результативным.

По важности и срочности все рабочие задачи делятся на четыре группы:

1) Дела А (важные и срочные) – задачи такого типа надо выполнять без промедления непосредственно руководителю. Успешные менеджеры делают эти дела на той стадии, когда они важные, но не срочные.

2) Дела Б (важные, но не срочные) – именно эти дела дают наибольшую отдачу. Однако они имеют привычку становиться срочными и важными, если их постоянно откладывать.

3) Дела В (срочные, но не важные) – выполнение этих дел не очень результативно и может негативно отразиться на эффективности, поэтому их лучше делегировать.

4) Дела Г (неважные и несрочные) – эти задачи не имеют никакого значения, поэтому их невыполнение не приведет к значимым последствиям.

Еще одна из самых простых и доступных технологий тайм-менеджмента – это планирование и ведение учета времени в процессе работы, так как при учете времени «потом» можно забыть некоторые важные детали.

С помощью такого анализа можно выявить сильные и слабые стороны использования временного ресурса, для чего необходимо ответить на некоторые вопросы, такие как: «была ли работа необходима?»; «были ли оправданы затраты времени?»; «было ли целесообразным выполнение работы?»; «был ли сознательно определен временной интервал для выполнения работы?».

Если при ответе на тот или иной вопрос более 10% рабочего времени было потрачено на неважную, нецелесообразную работу или спонтанные дела, необходимо поработать над определением приоритетов, проанализировать причины отклонений, более тщательно поработать над планированием.

Следует также обращать внимание и на внешние факторы, так называемые «воры времени», которые создают препятствия в осуществлении коммуникативного взаимодействия менеджеров, к которым можно отнести: отсутствие приоритетов; неэффективное делегирование дел; неумение сказать «нет»; неспособность разделять хобби и функциональные обязанности; стремление выполнить много задач за очень короткий отрезок времени; личностную неорганизованность; недостаточную мотивацию; промедление; низкий уровень самосознания и самоконтроля и т.д.

Важность выделения приоритетности дел в процессе осуществления коммуникативного взаимодействия даст возможность менеджеру работать исключительно над важными и необходимыми делами, концентрировать внимание на вы-

делении только одной задачи, избегать конфликтов и стрессовых перегрузок, целенаправленно осуществлять коммуникативное взаимодействие и достигать поставленных целей, получать удовлетворение от профессиональной деятельности и ее результатов.

Эффективный тайм-менеджмент обязательно учитывает колебания работоспособности человека. Считается, что наша работоспособность и активность в течение дня имеет два спада и два подъема (у «жаворонков» выше первый подъем – приходится на первую половину дня, а у «сов» высший подъем – во второй половине дня). После фазы высшей активности наступает двухчасовой период, когда организм работает в щадящем режиме. Один из спадов и у тех, и у других приходится как раз на послеобеденное время. При планировании рабочего времени эти колебания работоспособности учитываются и используется законом Стива Тейлора (порядок действий человека влияет на его эффективность работы). Согласно с этим законом, менеджеру следует замечать, что, если он чувствует прилив сил и бодрость, предлагается не заниматься рутинной работой: в это время надо заниматься важными делами. А если энергия уходит, надо заниматься менее важными делами.

Эффективному использованию рабочего времени помогает технология делегирования, которое позволяет освободить время для выполнения руководящих функций (задач). Это достаточно тонкий инструмент, и пользоваться им нужно грамотно.

Шесть вспомогательных вопросов по делегированию составляют основу технологии оперативной «переадресации» профессиональных задач [6]:

1. Что должно быть сделано? Сотруднику необходимо четко объяснить цель и результат порученного вида работы.

2. Кто должен это сделать? Менеджер должен доказать, почему именно этому специалисту он перепоручает свою деятельность, подчеркнуть его компетентность и ответственность.

3. Почему он должен это сделать? Управленцу следует обязательно прокомментировать, что он может решить свою проблему сам, но занят решением более важных задач.

4. Как он должен это сделать? Совместно разработать наиболее эффективные методики решения задач.

5. С помощью чего он должен это сделать? Порекомендовать необходимые средства решения проблемы.

6. Когда он должен это сделать? Четко определить сроки выполнения.

Для того чтобы любая система управления временем эффективно работала, и для того, чтобы выработать собственную систему, необходимо выполнять ряд правил. Прежде всего, планирование времени должно быть регулярным, системным и последовательным. Однако менеджер должен использовать методы гибкого планирования без жестких параметров времени, ориентироваться, реагировать на смену ситуаций и не загонять себя в жесткие рамки плана.

Можно выделить также ряд принципов, которых нужно придерживаться менеджеру, разрабатывая как краткосрочные, так и долгосрочные планы [7, с. 295-297]:

- принцип планирования – постоянно учитывать реальные сроки; периодически заниматься хронометражем своей деятельности; искать резервы времени;
- принцип компетентности – осмысливать не только то, что делать, но и каким образом делать; определять наиболее эффективные приемы и методы своей работы; вести конспект с анализом причин не только своих успехов, но и неудач;
- принцип целенаправленности – на каждый день/неделю/год необходимо определить цель, это поможет концентрировать усилия и силу воли, а также, имея конкретные достижения, подводить итоги;
- принцип самоорганизации – начинать дело сразу; сосредотачиваться на главном; менять вид занятий; в конце дня давать себе самоотчет и самоанализ про свои дела и действия; проявлять волю к преодолению лени;
- принцип оптимизма – никогда не отчаиваться в случае неудач, искать новый метод, средство к решению проблемы;
- принцип гармонии и красоты – иметь конструктивное поведение, любить свою работу, выполнять каждое задание с высокими результатами.

Менеджеру также необходимо понимать, что отдых – это не отход от запланированной работы, это восстановление сил и смена деятельности, что обеспечивает эффективность выполнения профессиональных обязанностей. Важно отдыхать до того, как наступит усталость, поэтому отдых должен соответствовать таким принципам: ритмичность 5 минут на 1 час; максимальные переключения; максимальная смена контекста.

Методика тайм-менеджмента требует достаточно высокой личной организационной готов-

ности менеджеров, скрупулезного самоконтроля, постоянного просмотра и анализа своей текущей и перспективной цели, периодических аудитов и самооценок, хронического организационного напряжения, то есть такого управленческого совершенства в людях, которого может и не быть у многих руководителей.

Американский ученый-практик, специалист в области подготовки лидеров Стивен Р. Кови видит в современном тайм-менеджменте как тайм-менеджмент четвертого поколения, который является следствием:

1. сосредоточенности на принципах «важно – эффективно»;
2. направленности на совесть, что позволяет организовать личную и профессиональную жизнь в согласии со своими внутренними ценностями и иметь свободу и часовой график для их воплощения;
3. определения личной уникальной миссии, в том числе ценностей и долгосрочных целей, которые позволяют осмысленно провести свой день;
4. жизненного равновесия, которое достигается путем определения ролей, установления целей и планирования занятий в каждой ключевой роли на каждую неделю;
5. понедельной организации управления временем (при этом не забывая о необходимости ежедневной коррекции). Это позволяет подниматься над ограниченной перспективой одного дня и никогда не забывать про свои самые большие ценности [8].

Практическая черта, объединяющая все эти достижения – это основное внимание к отношениям и результатам и второстепенное внимание к времени.

Выводы и предложения. Грамотно построенная и организованная управленческая деятельность имеет положительное влияние на деятельность предприятия и позволяет получать конкурентные преимущества на рынке. Поэтому любой управленец должен обращаться к тайм-менеджменту, который позволяет выполнять такие задачи: постановка цели деятельности, планирование задач на различные периоды деятельности, ведение учета времени в процессе реализации заданий. Последовательное применение на практике технологий тайм-менеджмента также позволяет руководителю значительно повысить продуктивность и результативность своей повседневной деятельности, а именно: позволит управлять собой; выделять четкие личные цели; планировать успешное коммуникативное взаимодействие; повышать профессиональный, личностный, творческий потенциал;

развивать навыки решения проблем; избегать стрессов; углублять изобретательность и инновационность деятельности; проявлять высокий уровень эмоциональной компетентности; влиять на собеседника; создавать предпосылки для делеги-

рования полномочий; выполнять работы с меньшими затратами и эффективными результатами труда; рационально организовывать профессиональную деятельность.

Список использованных источников:

1. Колпаков В.М. Самоменеджмент: [навч. посіб.] / В.М. Колпаков. – К.: ДП «Видавничий дім Персонал», 2008. – 528 с.
2. Людмила Богуш. Технология четырех «П» для управления временем – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/time-management-3.htm> – Название с экрана.
3. 4 золотых правила тайм-менеджмента для руководителя – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.eduget.com/news/4_zolotykh_pravila_tajm-menedzhmenta_dlya_rukovoditelya-1627 – Название с экрана.
4. Перерва П.Г. трудоустройство без проблем (искусство самомаркетинга). – Х.: Фактор, 2009. – 480 с.
5. Пирамида Франклина – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://4brain.ru/blog/пирамида-франклина/> – Название с экрана.
6. О. Б. Михайлова. Секреты тайм-менеджмента, или Практика управления временем – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/459.pdf> – Название с экрана.
7. Крогерус М. Книга решений. 50 моделей стратегического мышления / М. Крогерус, Р. Чеппелер. – М.: Олимп-Бизнес, 2012. – 208 с.
8. Кови С. Г. 7 привычек очень эффективных людей / С. Г. Кови; пер. с англ. А. Любенко. – 2-е изд., – Харьков: Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2014. – 384 с.

Жмай О.В., Петрова А.М.

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА

Тайм-менеджмент, як складова самоменеджменту – техніка правильного використання часу. Актуальність теми даної статті пов'язана з тим, що в ринкових умовах, які постійно змінюються, потрібно гнучко реагувати і вміло, раціонально використовувати робочий час. Це дозволить менеджеру підвищити продуктивність і зміцнити свої позиції на ринку праці.

Стаття присвячена розкриттю поняття управління часом, його значущості для сучасного керівника. Запропоновано практичні поради застосування технологій тайм-менеджменту в процесі управлінської діяльності. Розглянуто методи контролю і організації часового ресурсу, які допомагають менеджеру підвищувати свою ефективність, а також причини, що сприяють нераціональному використанню свого часу керівником. Обґрунтовано ефективне використання часу як життєво важливої цінності.

Ключові слова: тайм-менеджмент, время, управление временем, планирование, эффективность, менеджмент, самоменеджмент.

Zhmai A., Petrova A.

TIME MANAGEMENT AS A MEANS OF IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF THE MANAGER

Time management, as a component of self-management, is a technique for the proper use of time. The relevance of the topic of this article is related to the fact that you need to flexibly react and skillfully, rationally use the working time in a market environment that is constantly changing. This will allow the manager to improve performance and strengthen his position in the labor market.

The article is devoted to the disclosure of the concept of time management, its importance for the modern leader. There are offered practical advices on the use of technologies time management in the management process. The methods of control and organization of the temporary resource are considered that help the manager to improve his efficiency, as well as the reasons contributing to the irrational use of his time by the manager. The effective use of time as a vital value is justified.

Key words: time management, time, time management, planning, efficiency, management, self-management.

ІСТОРІЧНІ НАУКИ

УДК 930(477):327:94(44)''1991/2004''

Савицька О.С.,
аспірантка

Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

УКРАЇНО-ФРАНЦУЗЬКІ ВЗАЄМИНИ 1991-2004 РР.: ВІТЧИЗНЯНА
ІСТОРІОГРАФІЯ

З проголошенням незалежності перед Україною постало питання щодо налагодження зовнішньополітичних зв'язків, насамперед - співпраці з ЄС, НАТО, та однією з країн-членів цих організацій - Францією. Процес інтеграції України в політичному, економічному, культурному просторі відбувається (і змінюється сьогодні) з певними труднощами, сповільнюється внутрішніми та зовнішніми ускладненнями перехідного періоду.

Мета доповіді полягає у виявленні та історіографічному аналізі наявного комплексу публікацій присвячених питанню україно-французьких взаємин 1991-2004 рр., з точки зору концептуальних і змістовних особливостей відображення проблеми в історіографічній літературі. Головне завдання - з'ясувати стан наукової розробки теми вітчизняною історіографією.

Ключові слова: Україна, Франція, політика, культура, міжнародні відносини.

Для України співпраця з Францією – є одним з важливих векторів в міжнародній діяльності, так як Франція - одна з країн-засновниць Європейського Союзу та одна з провідних держав Європи.

Відносини України і Франції мають декілька етапів, які розкриваються в монографії “Французька модель державності: політичний, економічний, соціальний і правові аспекти” [1]:

- Перший етап розпочинається з встановленням дипломатичних відносин 1992 р. і триває до вересня 1997 р.

- Другий охоплює другу половину 1997 р. до 2004 р., а саме від візиту Президента Франції Ж. Ширака до України і до Помаранчевої революції.

- Третій – це міжнародна діяльність Президента України В. Ющенка з 2005 р. по 2010 р.

- Четвертий етап охоплює президентство в Україні В. Януковича, а саме з 2010 по 2014 рр.

- П'ятий етап характеризується підписанням 21 березня 2014 р. політичної частини, а 27 червня – економічної частини Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом.

У праці «Україна і Франція: нариси багатовікової історії відносин» [2] вміщено результати дослідження історичної спадщини між Україною і Францією. У розділі «Незалежна Україна і Франція: від співробітництва до партнерства» [2, с. 126-177] аналізується українсько-французьке стратегічне партнерство. Франція відігравала значну роль в інтеграційному спрямуванні України і у січні 1997 р. ратифікувала Угоду про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом. Результатом українсько-французьких відносин стала співпраця в галузях європейського будівництва, безпеки, діяльності ООН та міжнародних організацій.

Проаналізовано українсько-французькі взаємини через призму ООН в галузі багатосторонньої дипломатії. Зазначається впливовість Французької Республіки на міжнародній арені: «Показовим фактом стала підтримка Францією кандидатури України під час виборів до складу непостійних членів РБ ООН на період 2000-2001 рр.» [2, с. 142].

Особливий інтерес викликає дисертація І. Вериженко «Українсько-французькі зовнішньополітичні зв'язки та перспективи їх розвитку». В роботі докладно досліджуються різноманітні сторони взаємин між Україною та Французькою Республікою, у тому числі створення та основні функції французько-української торгової палати на базі Асоціації французьких підприємств. Аналізується місце змішаної українсько-французької міжурядової комісії з економічного співробітництва, яка відіграє ключову роль в активізації торговельно-економічного співробітництва між Україною та Францією. Створення Комісії відбулось під час візиту до Франції Президента України (30-31 січня 1997 р.). Засідання відбувались три рази за 9 років, в Києві у 1998 та 2004 рр., в Парижі у 2000 р.

Співпраця в військовій галузі між Україною та Францією аналізується в статті О. Мітрофанової “Співпраця Франції й України у військовій галузі”. В розділі “Законодавча база” розглядаються чинники розвитку військової співпраці між Україною та Францією, формування у 1998 р. ідеї створення відділу військової оборони та співробітництва при міністерстві закордонних справ Франції, освіта військових та їх стажування, допомога в розбудові української армії. В пункті “Співпраця у сфері внутрішньої безпеки” аналізується підписання 3 вересня 1998 р. угоди

між Французькою Республікою й Україною щодо співробітництва поліції з міліцією. Аналізуються напрямки такої співпраці, чинники для успішної їх реалізації та технічного співробітництва, а також українсько-французькі взаємини після “Помаранчевої” революції.

Крім політичних та економічних взаємин між Україною та Францією існують і культурні зв'язки. У статті Є. Дантанг “Діалог культур України та Франції (90-і роки ХХ – початок ХХІ століття)” історія відносин розпочинається з Анни Ярославівни, королеви Франції. До того ж у Франції багато пам'яток пов'язаних з Т. Шевченком і у березні 1969 р. у Парижі було відкрито сквер його імені, а у 1978 р. – було відкрито у цьому сквері пам'ятник Т.Шевченку.

В статті докладно аналізується угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки, яка була підписана 3 травня 1994 р. Документ складається з 18 статей, розрахований на п'ять років і визначає заснування Французького культурного центру в м. Києві та

Українського культурного центру в м. Парижі.

Автор зазначає як результат плідної співпраці організацію і проведення Днів культури. Згодом, 30 січня 1997 р. була підписана Програма культурного, наукового і технічного співробітництва між Україною та Францією на 1997-1999 роки. Основні пункти цього документу фіксують необхідність збереження та облік національної культурної спадщини, адміністративне та юридичне співробітництво.

5 березня 2002 р. було відкрито у Парижі «Український дім», основним завданням є поширення інформації про Україну серед французької громадськості.

Крім цього, у статті поданий значний масив інформації про різноманітні культурні заходи, які організовувала українська і французька сторони.

Отже, в своїх роботах вітчизняні дослідники всебічно проаналізували основні моменти розвитку взаємин між Україною та Францією у 1991-2004 рр.

Література

1. Тараненко Н., Троян С., Шаповалова О. Французька модель державності: політичний, економічний, соціальний і правовий аспекти: монографія / Дипломатична академія України при МЗС України. Київ. 2015. 492 с.
2. Жуковський А., Зленко А., Манжола В. Україна і Франція: нариси багатовікової історії відносин. Львів. 2001. 204 с.
3. Вериженко І. О. Українсько-французькі зовнішньополітичні зв'язки та перспективи їх розвитку: дис. ... канд. економічних наук: 08.05.01 / Українська академія зовнішньої торгівлі. Київ, 2006. 179 с.
4. Мітрофанова О. Співпраця Франції й України у військовій галузі. *Стратегічна панорама*: електрон. наук. фахове вид. 2006. № 2. URL: http://www.niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=vpip2&issue=2006_2 (дата звернення: 27.12.2017).
5. Є. Дантанг Діалог культур України та Франції (90-і роки ХХ – початок ХХІ століття). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: щоквартальний науковий журнал*. 2016. №3. С. 222-227.

Савицкая О.С.

УКРАИНСКО-ФРАНЦУЗСКИЕ ОТНОШЕНИЯ 1991-2004 ГГ. : ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ

С провозглашением независимости перед Украиной встал вопрос о налаживании внешнеполитических связей, прежде всего – сотрудничество с ЕС, НАТО, и одной из стран-членов этих организаций - Францией. Процесс интеграции Украины в политическом, экономическом, культурном пространстве происходит (и меняется сегодня) с определенными трудностями, замедляется внутренними и внешними осложнениями переходного периода.

Цель доклада состоит в выявлении и историографическом анализе имеющегося комплекса публикаций посвященных вопросу украино-французских взаимоотношений 1991-2004 гг., с точки зрения концептуальных и содержательных особенностей отражения проблемы в историографической литературе. Главная задача - выяснить состояние научной разработки темы отечественной историографией.

Ключевые слова: Украина, Франция, политика, культура, международные отношения.

Savytska O.

UKRAINE-FRENCH RELATIONS 1991-2004 RR. : DOMESTIC HISTORIOGRAPHY

With the declaration of independence, Ukraine was faced with the issue of establishing foreign-policy ties, first of all, cooperation with the EU, NATO, and one of the member countries of these organizations - France. The process of Ukraine's integration in the political, economic, cultural space is (and is changing today) with certain difficulties, slowed down by internal and external complications of the transition period. The purpose of the report is to identify and historiographical analysis of the existing set of publications dealing with the issue of Ukraine-France relations from 1991-2004, from the point of view of the conceptual and substantive features of the reflection of the problem in historiographic literature. The main task is to find out the state of scientific development of the topic of Russian historiography.

Keywords: Ukraine, France, politics, culture, international relations.

МЕДИЧНІ НАУКИ

УДК: 616.34.089.1 – 08

Шевченко О.М.,*к.мед.н., асистент кафедри хірургії №1**Харківського національного медичного університету.***Поліков Г.О.***студент**Харківського національного медичного університету.***Лихман В.М.***д.мед.н., завідувач відділенням хірургічних інфекцій ДУ «Інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМНУ».***Шевченко В.О.***студент Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна***ПІСЛЯОПЕРАЦІЙНІ ПАРЕЗИ КИШЕЧНИКА ПІСЛЯ ОПЕРАТИВНОГО
ВТРУЧАННЯ НА ТОВСТІЙ КИШЦІ ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА**

Парез кишечника часто зустрічається як функціональний розлад в ранньому післяопераційному періоді, який клінічно проявляється метеоризмом, здуттям живота і затримкою відходження газів. В даний час частіше використовується термін «післяопераційний парез кишечника» (ППК), який має на увазі, що головним є порушення рухової функції кишечника, що з'явилося в післяопераційному періоді. Проаналізовано результати лікування 47 пацієнтів, які перенесли реконструктивно-відновлювальні та обструктивні операції на товстій кишці. Виходячи з методик профілактики парезу кишечника хворі були розділені на дві групи. Запропонована програма сприяє ранньому відновленню функцій шлунково-кишкового тракту і попереджає розвиток ускладнень.

Ключові слова: парез кишечника, операції на товстій кишці, декомпресія шлунка і кишечника, інфузія полііонних розчинів, застосування прокінетиків і β -адренолітиків, профілактика.

Актуальність. Серед функціональних розладів, які зустрічаються у ранньому післяопераційному періоді є парез кишки, який клінічно проявляється метеоризмом, здуттям живота і затримкою відходження газу. Порушення моторно-евакуаційної функції кишечника зустрічаються після екстрених та планових, і навіть невеликих по об'єму абдомінальних втручань, виконаних лапароскопічним доступом [1, 6, 7]. При захворюваннях товстої кишки за рахунок травматичності, традиційні операції приводять до тривалого парезу кишечника в ранньому післяопераційному періоді і розвитку спайкової хвороби [2, 4, 5].

За останні 10 років відзначається значне зростання захворюваності на рак товстої кишки і збільшення кількості хворих з непухлинними захворюваннями та пошкодженнями цього відділу кишечника. Багато хворих поступають в тяжкому стані з ускладненими формами захворювання, що змушує проводити оперативні втручання за екстреними і терміновими показаннями [3, 4, 7].

В літературі немає єдиного терміну для позначення стану, що виникає внаслідок порушень моторної діяльності кишечника в післяопераційному періоді. Цей стан називають динамічною кишковою непрохідністю, функціональним стазом кишечника, післяопераційним метеоризмом, післяопераційною функціональ-

ною кишковою непрохідністю. Однак в даний час частіше використовується термін «післяопераційний парез кишечника» (ППК), який вказує, що ведучим є порушення функції кишечника, що з'явилося в післяопераційному періоді. Про післяопераційний парез слід говорити, коли в результаті пригнічення рухової активності шлунково-кишкового тракту (ЖКТ) виникають порушення евакуації його вмісту, що об'єктивно проявляється ослабленням кишкових шумів, затримкою відхилення газів, більш-менш вираженим диханням живота вперше 48 годин після виконання оперативного втручання [1-3, 6, 7].

Незадовільні результати, клініцисти, у профілактиці та лікуванні післяопераційних парезів зв'язують з двома основними причинами: 1) в широкій клінічній практиці домінує традиційно стандартний підхід лікарів до вибору лікувальних заходів без урахування патогенезу захворювання [1, 6, 7]; 2) практичний досвід лікування післяопераційних парезів свідчить про те, що боротьба з ними починається лише тоді, коли вони вже розвиваються, в той час як заходи з лікування парезів повинні проводитися в ранньому післяопераційному періоді до появи клінічних ознак [1, 5, 7].

Тільки при глибоких знаннях патофізіології процесів розвитку парезів кишечника в післяопераційному періоді у хворих після

абдомінальних операцій при наявності об'єктивних методів контролю в процесі лікування цього ускладнення дозволить мінімізувати вплив цих причин [5, 7]. Нормальна моторика є результатом координованої активності гладких м'язів по всій довжині шлунково-кишкового тракту. Ця активність регулюється місцевими факторами, що моделюють діяльність гладких м'язів, рефlekсами, шляхи яких замикаються в межах вегетативної нервової системи, гормонами і впливом центральної нервової системи. За даними літератури, кожна з цих систем грає незалежну патогенетичну роль у розвитку післяопераційного парезу шлунково-кишкового тракту [2, 4].

На початку розвитку, парез шлунково-кишкового тракту може бути обумовлений дисфункцією з боку ендокринних механізмів регуляції: 1) викидом катехоламінів; 2) активацією калікреїн-кінінової системи; 3) зниженням біологічної активності клітин APUD-системи 4) дисрегуляторні надходженням секретину, холецистокініну і ентероглюкагону [3, 6, 9]. Була створена концепція про роль серотоніну і серотонінових рецепторів в генезі дисфункції гладкої мускулатури, яка є складовою частиною клінічного синдрому серотонінової недостатності.

З розвитком парезу кишечника і, як наслідок, затримкою пасажу кишкового вмісту відбуваються інтенсивне зростання і зміни мікрофлори тонкої кишки, посилюється розмноження патогенної мікрофлори, що послаблює місцеву імунний захист слизової оболонки та призводить до зниження її бар'єрної функції, пригнічення функціональної активності лімфатичної та ретикуло-ендотеліальної систем, втрати антагоністичної властивостей у нормальної мікрофлори кишечника по відношенню до патогенних і гнильних мікробів, падіння вітамінообразуючої і ферментної функції [4, 5]. Циркуляторна гіпоксія, що є головною ланкою, порушує діяльність нервового апарату, в результаті чого втрачається здатність передачі імпульсів. Глибокі метаболічні і внутрішньоклітинні електролітні порушення роблять клітини гладеньких м'язів не здатними до сприйняття імпульсів на скорочення. Подальшим етапом патогенезу стає ендогенна інтоксикація, яка замикає порочне коло, посилюючи тканинну гіпоксію [4, 6, 7].

Мета роботи. Аналіз результатів лікування хворих з парезом кишечника в післяопераційному періоді, через оперативне втручання на товстій кишці із застосуванням декомпресії шлунка і кишечника, інфузії полііонних розчинів, прокінетиків та b-адреналітиків.

Матеріал і методи. Дослідження базується на ретроспективному аналізі результатів лікування 47 пацієнтів, які перенесли обструктивні і реконструктивно-відновлювальні операції на товстій кишці в ДУ «Інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМНУ», що знаходились на лікуванні останні 5 років. Вік пацієнтів складав від 26 до 55 років, середній вік - (34±5) років. Із них чоловіків було 27 (57,4 %), жінок - 20 (42,6 %).

Хворі були розділені на 2 групи в залежності від методики профілактики парезу кишечника: I група - 25 хворих, II група - 22 хворих. Достовірно значущих відмінностей за масою тіла, супутньої патології, тривалості операції, величиною крововтрати і обсягом інфузійної терапії між групами не було. Травми товстої кишки і промежини були приводом до накладання колостоми у 14 пацієнтів, заворот товстої кишки з некрозом її - у 4 пацієнтів. В обох групах в 12 випадках виконані обструктивні резекції товстої кишки з приводу пухлинних поразок. У 3 пацієнтів причиною оперативного втручання послужив анаеробний парапроктит. Із загальної кількості хворих операція типу Гартмана виконана у 31 пацієнтів. Резекція сигмовидної кишки з двостовольною колостомою була виконана у 6 хворих.

Пацієнтам I групи проводилася анальгетична, інфузійна і прокінетична терапія під час операції і в найближчому післяопераційному періоді.

Пацієнтам II групи виконувалась нейровегетативна блокада на операційному столі (через 10-15 хв після вступної анестезії) з використанням бензогексонію в дозі 0,12 мг/кг внутрішньовенно та після операції по 0,12-0,15 мг/кг через 6 годин внутрішньом'язово з наркотичними і ненаркотичними анальгетиками. У хворих II групи обов'язково під час операції виконувалася декомпресія шлунку через зонд, який видаляли перед екстубацією та з метою декомпресії шлунку і кишечника, після операції, призначали Еспумізан 120 мг кожні 8 год всередину. Інфузійна терапія проводилася розчином Рінгера з додаванням через 6 годин після операції розчинів, що містять сорбіт або ксиліт (сорбілакт, реосорбілакт, Глюксил, Ксилат). Для оцінки гемодинамічного ефекту бензогексонію на етапах анестезіологічного забезпечення операції і в післяопераційному періоді у хворих обох груп оцінювали систолічний та діастолічний артеріальний тиск (АТс і АТд), частоту серцевих скорочень (ЧСС) на наступних етапах: I - за 10 хв до вступної анестезії; II - через 30 хв після вступної анестезії (в цей час у хворих 2-ї групи розвивався гангліонарний блок); III - через годину після операції; IV - о 18.00; V - о 24.00; VI - о 7.00.

Результати та їх обговорення. При аналізі даних виявлено, що відновлення моторно-евакуаторної функції ШКТ у II групі хворих відбувалося в середньому через 11-17 годин після операції, а в I - через 21-25 годин. Початкова декомпресія шлунку через зонд с подальшим застосуванням еспумізану у хворих досліджуваної групи поряд з ефектом бензогексонію і відстроченим застосуванням прокінетиків, сприяли виключенню епізодів нудоти і блювоти в післяопераційному періоді. Якщо при введенні бензогексоній відзначалося зниження артеріального тиску, то проводилася корекція темпу, обсягу і складу інфузійної терапії. Відзначається статистично значуща відмінність в показниках АТс, АТд і ЧСС між групами хворих ($p < 0,05$) на етапах дослідження. Включення бензогексоній в програму профілактики післяопераційних парезів має патогенетичне обґрунтування його багатограним механізмом дії, що забезпечують такий важливий компонент анестезії, як нейровегетативна блокада. Крім того, бензогексоній пролонгує дію м'язових релаксантів, знижує тонус симпатичної нервової системи і викид в кров великої кількості катехоламінів, зменшує секрецію залоз шлунково-кишкового тракту, блокує утворення антидіуретичного гормону, покращує мікроциркуляцію і функціонування ентероцитів.

Важлива роль в нашій програмі профілактики парезів кишечника відводиться інфузійної терапії з використанням полііонних розчинів, що не порушує водно-електролітний баланс організму. Полііонні середовища на основі багатоатомних спиртів (реосорбілакт, сорбілакт, Глюксил, Ксилат) включені в програму завдяки патогене-

тичної дії: являються донаторами електролітів і енергії; підтримують об'єм циркулюючої крові і покращують мікроциркуляцію; зменшують набряк стінки кишечника.

При аналізі отриманих результатів нами виявлено ще одна істотна відмінність в групах. При ідентичних обсягах крововтрати і інфузійної терапії темп сечовиділення в перерахунку на 1 кг маси тіла у хворих II групи був вище на $0,27 \pm 0,08$ мл / кг / год ($p < 0,05$), або 518 ± 153 мл на добу, що, на нашу думку, становить добовий потенційний обсяг секретії в «третій простір» при прогресуванні клініки парезу кишечника. Бензогексоній і інфузія в післяопераційному періоді блокують патогенетичний механізм секвестрації рідини при парезі кишечника. Всі хворі, як правило, на другу добу переводилися в профільне відділення, і там тривала профілактика парезів кишечника призначенням ректальних свічок (бисакодил 10 мг, 2-3 рази на добу), що стимулює моторику товстого кишечника та дозволило нам відмовитися від традиційного призначення прозерину і клізм в різних модифікаціях.

Висновки. Запропонована програма профілактики і лікування парезів шлунково-кишкового тракту після оперативних втручань на товстому кишечнику дозволяє знизити тонус симпатичної нервової системи. Декомпресія шлунку і кишечника за допомогою зонда, інфузія полііонних розчинів на основі багатоатомних спиртів, раціональне застосування прокінетиків і б-адренолітиків сприяє ранньому відновленню функцій шлунково-кишкового тракту і попереджає розвиток ускладнень.

Список літератури

1. Бенедикт В.В. Интубация тонкой кишки. Спирные питания и возможные пути их решения / В.В. Бенедикт. // Харьковская хирургическая школа. – 2014. - №2 (65). – С. 51–55.
2. Бойко В.В. Терапия послеоперационного пареза кишечника / В.В.Бойко, Павлов А.А. // Харьковская хирургическая школа. – 2011. - №5(50). – С. 70-72.
3. Соловьев И.А. Послеоперационный парез кишечника – проблема абдоминальной хирургии / И.А.Соловьев, А.В.Колунов // Вестник Национального медико-хирургического Центра им. Н.И. Пирогова. - 2013. - т. 8, № 2. - С. 112–118.
4. Трофімов П.С. Диференційна діагностика порушень моторно – евакуаторної функції шлунку й кишечника у хворих у ранньому післяопераційному періоді / П.С. Трофімов // Клінічна хірургія. – 2014. - №7(860). – С.23-25.
5. Fatouros M.S., Vekinis G., Bourantas K.L. Influence of growth factors erythropoietin and granulocyte macrophage colony stimulating factor on mechanical strength and healing of colonic anastomoses in rats // Eur. J.Surg., 2009. - Vol. 165, №10.-P. 986-992.
6. Kaur P. Accuracy of multidetector CT in detecting anastomotic leaks following stapled left-sided colonic anastomosis / P. Kaur, S.S.Karandikar, S.Roy-Choudhury // Clin Radiol. – 2014. – Vol.69. – P. 59–62.
7. Maron D. J. Preoperative planning and postoperative care in minimal invasive colorectal surgery / D. J. Maron, L. M. Haubert // Advanced Techniques in Minimally Invasive and Robotic Colorectal Surgery. – 2015. – P. 7-15.

А.Н. Шевченко, Г.О. Поликов, В.Н. Лыхман, В.А. Шевченко

ПОСЛЕОПЕРАЦИОННЫЕ ПАРЕЗЫ КИШЕЧНИКА ПОСЛЕ ОПЕРАТИВНОГО ВМЕШАТЕЛЬСТВА НА ТОЛСТОЙ КИШКЕ И ИХ ПРОФИЛАКТИКА

Парез кишечника часто встречается как функциональное расстройство в раннем послеоперационном периоде, который клинически проявляется метеоризмом, вздутием живота и задержкой отхождения газов. В настоящее время чаще используется термин «послеоперационный парез кишечника» (ППК), который подразумевает, что ведущим является нарушение двигательной функции кишечника, появившееся в послеоперационном периоде. Проанализированы результаты лечения 47 пациентов, перенесших реконструктивно-восстановительные и обструктивные операции на толстой кишке. Исходя из методик профилактики пареза кишечника больные были разделены на две группы. Предложенная программа способствует раннему восстановлению функций желудочно-кишечного тракта и предупреждает развитие осложнений.

Ключевые слова: парез кишечника, операции на толстой кишке, декомпрессия желудка и кишечника, инфузия полиионными растворами, применение прокинетики и b-адренолитиков, профилактика.

O.M. Shevchenko, H.O. Polikov, V.N. Lykhman, V.O. Shevchenko

POSTOPERATIVE PARESIS OF THE INTESTINES AFTER OPERATIVE IN THE COLON AND THEIR PREVENTIVE

Paresis of the intestine is often found as a functional disorder in the early postoperative period, which is clinically manifested by flatulence, bloating and delayed gas escape. Currently, the term "postoperative paresis of the intestine" (PPK) is more often used, which implies that the leading one is a violation of the motor function of the intestine, which appeared in the postoperative period. The results of treatment of 47 patients who underwent reconstructive-restorative and obstructive operations on the colon were analyzed. Based on the methods of preventing intestinal paresis, patients were divided into two groups. The proposed program contributes to early recovery of the functions of the gastrointestinal tract and prevents the development of complications.

Key words: intestinal paresis, colon operations, decompression of the stomach and intestines, infusion of polyionic solutions, use of prokinetics and b-adrenolitics, preventive.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 373.21.214.19:004

Чекан О.І.,

*к.пед.н. ст.викл. кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівського державного університету*ЗМІСТ ОСВІТИ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У
ВАРІАТИВНІЙ ЧАСТИНІ БКДО

У статті подано аналіз поняття «комп'ютерні технології» та його варіанти «сучасні інформаційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «інноваційні технології в освіті». Теоретично обґрунтовано нову редакцію державного стандарту - Базового компонента дошкільної освіти. Проаналізовано інваріантну і варіативну складові, які подано у змісті БКДО. Визначено зміст освіти інформатичної компетенції у варіативній частині БКДО.

Ключові слова: комп'ютерна грамотність, комп'ютерні технології, сучасні інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, інноваційні технології в освіті.

Постановка проблеми. Підготовка спеціалістів із вищою освітою вимагає підвищення їхнього загального рівня інформатизації, оволодіння ними інформаційно-комунікаційними технологіями та сучасними методами навчання, засобами комп'ютерних технологій, засобами інтелектуальних та алгоритмічних комп'ютерних технологій у навчальному процесі, де ефективно формуються інформатичні вміння і навички та розв'язується низка інших дидактичних завдань.

Аналіз досліджень і публікацій. Застосування комп'ютерних технологій у навчанні досліджувалось у працях А. Беляєва, В. Безпалька, Л. Буркова, А. Давиденко, М. Жалдака, В. Лаптева, А. Марона, Є. Кузнецова, І. Румянцева, Ю. Машбиця, А. Єршова, Я. Ваграменко та інших. Рівень підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в галузі комп'ютерних технологій ще не відповідає сучасним вимогам суспільства і не забезпечує студента обсягом знань та вмінь, що необхідні для майбутньої фахової діяльності з навчання дошкільників комп'ютерної грамоти. Професійна компетентність сучасного фахівця дошкільної освіти є складним багатокомпонентним поняттям, яке передбачає і оволодіння комп'ютерними технологіями.

У вітчизняній та зарубіжній педагогіці проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти розглядалась у роботах Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, С. Будака, А. Гончаренко, О. Трифоновой, Н. Гавриш, Т. Степанової та інших. Вчені визначили чинники ефективного формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти як-от: усвідомлення суспільного та соціального значення феномена «компетентності» та необхідності її формування; врахування ціннісних професійних орієнтацій, потреб і запитів дітей; осмислення, засвоєння змісту

предметів, творче використання наявних знань, доведення до досконалості професійних умінь, навичок, операцій у сучасних умовах, розвиток професійних здібностей і високої кваліфікації фахівця, його професійної мобільності, готовності до інноваційної діяльності, творчого зростання.

Мета статті – проаналізувати компетентнісний підхід щодо варіативної складової базового компонента дошкільної освіти «комп'ютерна грамотність».

Виклад основного матеріалу. Останнім часом поняття «комп'ютерні технології» дедалі більше поширюється в науці й освіті. Його варіанти «сучасні інформаційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «інноваційні технології в освіті» - широко використовуються в психолого-педагогічній палітрі з варіативними формулюваннями, залежно від того, як автори уявляють структуру і компоненти освітнього процесу.

Зазначимо, що термін «інформаційні технології» уперше ввів у науковий обіг В. Глушков, який визначив інформаційні технології як процеси, що пов'язані з переробкою інформації [4]. Не порушуючи загальності визначення, Н. Апатова конкретизувала його таким чином: «інформаційна технологія – це сукупність засобів і методів, за допомогою яких здійснюється процес переробки інформації» [1].

Через призму поглядів В. Глушкова та його учнів (О. Богатирьов, А. Коптелов, Г. Некрасов) інформаційними технологіями (ІТ) називають сучасні види інформаційного обслуговування різних сфер людської діяльності, що організовані на базі комп'ютерної техніки і засобів зв'язку. Комп'ютерні технології навчання – розглядають як процеси підготовки та передавання інформації вихованцю, засобом здійснення яких є комп'ютер; як процес підготовки і передання інформації тому,

хто отримує освіту, засобом здійснення якого є комп'ютерна техніка та програмові продукти [3].

Подекуди зустрічається змішування понять «інформаційні» з «телекомунікаційні» технології, що передбачають «технологію передавання й одержання інформації за допомогою глобальних комп'ютерних мереж». Варто усвідомити, що нові інформаційні технології надають можливість педагогу для досягнення дидактичної мети застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який їх набір, тобто спроектувати навчальне середовище.

Під інформаційними технологіями розуміють ще й такі, які обов'язково пов'язані з комп'ютерною технікою, хоча більш правильно було б розуміти під ними все те, що стало альтернативою традиційним вербальним засобам передавання інформації чи то в монолозі педагога, чи в тексті підручника.

Особистісний підхід до використання ІТ висловлює В. Кремінь, який переконаний у тому, що НІТ визначають розвиток особистості, як основний критерій прогресу будь-якого суспільства і як ніколи раніше, роблять індивідуальний розвиток людини головним і основним важелем подальшого прогресу і людства в цілому [5].

Образно порівняв комп'ютер Стів Джобс, який зазначав, що комп'ютери - це як велосипед, тільки для нашої свідомості [6].

Враховуючи орієнтацію сучасної освіти на компетентнісний підхід, в Україні було розроблено нову редакцію державного стандарту – Базового компонента дошкільної освіти [2]. Засадами нового БКДО виступив компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь та навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів, особистісних якостей і вольової поведінки дитини; набуття нею різних видів компетенцій [2].

Компетентнісний підхід орієнтує на цілісний розвиток дитини, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття на подальших вікових етапах розвитку спеціальних знань та вмінь. Увага педагога має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, формування навичок практичного життя та сприйняття розвитку індивідуальності дитини.

Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається у різних видах діяльності і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Життєво компе-

тентний дошкільник поводить самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях.

Базовий компонент визначає зміст і структуру дошкільної освіти за допомогою інваріантної і варіативної складових, які подано у змісті БКДО. Інваріантна складова змісту дошкільної освіти формується на державному рівні і є обов'язковою для всіх дошкільних навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування та форм власності. Інваріантну складову змісту дошкільної освіти систематизовано так само, як й інші державні стандарти за освітніми змістовими лініями: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», що дозволяє реалізувати принцип дитиноцентризму, особистісно зорієнтований та компетентнісний підходи і забезпечує неперервність змісту освітніх ліній дошкільної і початкової ланок освіти. Організація життєдіяльності дітей з урахуванням освітніх змістових ліній, що включені до інваріантної та варіативної складових, дає змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти. Освітня лінія «Особистість дитини» передбачає: формування позитивного образу «Я», створення бази особистісної культури дитини, її активної життєдіяльності [2].

Кожна освітня змістова лінія Базового компонента дошкільної освіти завершується узагальненням визначенням результату освітньої роботи – сформованістю певного виду компетенцій. Серед них: здоров'язбережувальна, особистісно-оцінна, родинно-побутова, соціально-комунікативна, природно-екологічна, предметно-практична, художньо-продуктивна, сенсорно-пізнавальна, математична, мовленнєва, комунікативна.

Варіативна частина БКДО серед інших освітніх ліній, передбачає «комп'ютерну грамотність». Результатом навчання дітей комп'ютерної грамотності є сформованість інформатичної компетентності.

Зміст освіти інформатичної компетенції у варіативній частині передбачає обізнаність із комп'ютером, способами керування комп'ютером за допомогою клавіатури, «миші», здатність розуміти і використовувати спеціальну термінологію (клавіатура, екран, програма, диск, клавіша, комп'ютерні ігри тощо) та елементарні прийоми роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових та навчально-розвивальних програм, створених для дітей дошкільного віку;

вміння дотримуватись правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером [2]. Тому реалізація освітньої лінії «Комп'ютерна грамотність» у ДНЗ вимагає відповідної підготовки майбутніх вихователів, формування у них професійно-інформатичної компетентності.

Аналіз наукового фонду та педагогічної практики з формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами комп'ютерних технологій виявив низку суперечностей між:

- інформатизацією суспільства, швидкими темпами розвитку мережових заходів комунікацій та недостатнім їх упровадженням у навчальний процес факультетів дошкільної освіти вишів;
- вимогами Базового компонента дошкільної освіти щодо реалізації освітньої лінії «Комп'ютерна грамота» у дошкільних закладах і відсут-

ністю методичного супроводу використання комп'ютерних технологій;

– наближенням системи освіти України до світових стандартів і низьким рівнем володіння майбутніми фахівцями дошкільної освіти комп'ютерними технологіями.

Висновки. Отже, нами у статті подано аналіз поняття «комп'ютерні технології» та його варіанти «сучасні інформаційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «інноваційні технології в освіті». Теоретично обґрунтовано нову редакцію державного стандарту - Базового компонента дошкільної освіти. Проаналізовано інваріантну і варіативну складові, які подано у змісті БКДО. Визначено зміст освіти інформатичної компетенції у варіативній частині БКДО.

Література

1. Апатова Н. В. Інституційний чинник економічного зростання [Текст] / Н. В. Апатова // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. – 2010. – (Серія «Економіка і управління»; Т. 23 (62), № 1). – С. 22-29.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України, 23 листопада 2011 р. № 1392 // Веб сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_5-2736-12.
3. Богатырёв А. И. Современные информационные технологии [Текст] / А. И. Богатырёв, А. В. Коптелов, Г. Н. Некрасова // Школа и производство. – 2001. – № 1. – С. 14-19.
4. Глушков В. М. Кибернетика, вычислительная техника, информатика [Текст] : избранные труды в 3-х т. Т. 2. ЭВМ - техническая база кибернетики / В. М. Глушков. – К. : Наукова думка, 1990. – 268 с.
5. Кремінь В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства [Текст] / В. Кремінь // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С. 4–8.
6. Jobs Steve. Memory and Imagination: New Pathways to the Library of Congress [Text] / Steve Jobs. – Amherst : Science Research Association, 1991. – 314 p.

В статті представлено аналіз поняття «комп'ютерні технології» та його варіанти «сучасні інформаційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «інноваційні технології в освіті». Теоретично обґрунтовано нову редакцію державного стандарту - Базового компонента дошкільної освіти. Проаналізовано інваріантну і варіативну складові, які подано у змісті БКДО. Визначено зміст освіти інформатичної компетенції у варіативній частині БКДО.

Ключевые слова: компьютерная грамотность, компьютерные технологии, современные информационные технологии, информационно-коммуникационные технологии, инновационные технологии в образовании.

The article analyzes the concept of "computer technology" and its variants "Modern information technologies", "Information and Communication Technologies", "Innovative Technologies in Education". Theoretically reasonably new version of International Standard - Basic component of preschool education. Analyzed invariant and variable components, which are listed in the content BKDO. The content of education informatychnoi competence in the variable part BKDO.

Keywords: Computers, computer technology, modern information technology, information and communication technologies, innovative technologies in education.

Ярмолюк Ю. В.,
магістрант,
Лагуш Н.І.,
к.с.г.н., доцент.

Львівський національний аграрний університет.

ВПЛИВ УДОБРЕННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ РІПАКУ ОЗИМОГО НА ТЕМНО-СІРОМУ ОПІДЗОЛЕНОМУ ҐРУНТІ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ.

У статті представлені результати досліджень впливу строків проведення азотного підживлення в комплексі з хелатними добривами Квантум Олійні і Квантум-Бор-Актив на продуктивність ріпаку озимого на темно-сірих опідзолених ґрунтах Західного Лісостепу. Встановлено, що найвищу продуктивність посіви озимого ріпаку гібриду Рохан формували за дворазового азотного підживлення $N_{120} + N_{50}$, Квантум Олійні + Квантум – Бор- Актив. Приріст відносно контролю $N_{30} P_{78} K_{78}$ склав 1,65-20,6 т/га або 75,3-94,0% та 0,59-0,80 т/га або 18,2-23,2% відносно фону азотних добрив. Азотні добрива зменшували вміст олії в насінні з 45,77% до 41,16 %. Комплексні добрива «Квантум Олійні» та «Квантум – Бор- Актив» згладжували негативну дію азотних добрив на вміст олії в насінні, підвищуючи її вміст порівняно з фоном мінеральних добрив.

Ключові слова: озимий ріпак, азотне підживлення, комплексні хелатні добрива, продуктивність.

Постановка проблеми. Для вирощування ріпаку в Україні склалися сприятливі ґрунтово-кліматичні і економічні умови. За останні 20 років наші аграрії збільшили урожай ріпаку майже в тричі. За даними компанії Baker Tilly International, Україна займає третє місце у світі, після Канади і Австралії, за експортом насіння ріпаку і ріпакової олії. Проте для забезпечення вітчизняних олієжирових переробних підприємств необхідною кількістю сировини необхідно підвищити врожайність насіння і покращити його якісні показники, чого можна досягти на основі оптимізації азотного живлення в комплексі з новими хелатними добривами, які сприяють підвищенню коефіцієнту засвоєння елементів живлення і мінімізують стреси незалежно від ґрунтово-кліматичних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У технології вирощування ріпаку, одним із найскладніших елементів є проектування оптимальної системи удобрення. Адаменко С.М. і Гончар С.Г. рекомендують вносити азотні добрива в підживлення за три прийоми [1]. В ґрунтово – кліматичних умовах західного Полісся найвищу врожайність насіння ріпаку забезпечило внесення дворазове підживлення $N_{60} + N_{60}$ на фоні $N_{30} P_{90} K_{120}$ [4]. Одноразове підживлення ріпаку озимого по мерзлоталому ґрунті всією нормою азотних добрив (N_{120}) також забезпечило високі врожаї [6].

Впливати на якісні показники насіння, а відповідно і олії можна за допомогою деяких агротехнічних заходів, і зокрема, рівня мінерального живлення, що доказано працями багатьох дослідників [6,7,3]

Сучасні інтенсивні технології вирощування олійних культур передбачають використання біо-

логічних препаратів, мікродобрив нового покоління та регуляторів росту, які можуть забезпечувати рослини необхідними елементами живлення, захищати від стресових умов вегетації незалежно від метеоумов та вологості ґрунту [2,5].

Мета статті. Вивчення впливу рівнів азотного живлення в комплексі з хелатними добривами на насіннєву продуктивність гібриду озимого ріпаку Рохан на темно-сірому опідзоленому ґрунті Західного Лісостепу

Основні результати досліджень. Польові дослідження проводились в 2015-2017 рр. на темно-сірих опідзолених ґрунтах Дубенського району Рівненської області. Схема польового дослідження включала такі варіанти удобрення: $N_{30} P_{78} K_{78}$ – контроль; $N_{30} P_{78} K_{78} + N_{170}$; $N_{30} P_{78} K_{78} + N_{120} + N_{50}$; $N_{30} P_{78} K_{78} + N_{170} + \text{Квантум Олійні} + \text{Квантум – Бор- Актив}$; $N_{30} P_{78} K_{78} + N_{120} + N_{50} + \text{Квантум Олійні} + \text{Квантум – Бор - Актив}$ за триразової повторності.

Мінеральні добрива у формі діамофоси (10:26:26) вносили осінню під передпосівну культивуацію. Навесні в підживлення вносили азотні добрива згідно схеми дослідження у формі аміачної селітри і сульфату амонію. Перше підживлення проводили по мерзлоталому ґрунті, друге – в період бутонізації (вихід стрілки).

На четвертому і п'ятому варіанті застосовували позакореневе підживлення комплексними хелатними добривами Квантум Олійні та Квантум –Бор – Актив, виробництва Науково-виробничої компанії «Квадрат» (м.Харків). Перше підживлення проводили восени у фазі 4-6 листків добривами «Квантум - Олійні» (1 л/га) + «Квантум - Бор-Актив» (0,5 л/га). Друге підживлення проводили навесні у фазі бутонізації

ріпаку озимого добривами «Квантум - Олійні» (3 л/га) + «Квантум - Бор-Актив» (1 л/га).

Відбір і підготовка до аналізу зразків ґрунту та рослин здійснювалась за загальноприйнятими методиками.

Дослідженнями встановлено позитивний вплив мінеральних добрив на забезпечення рослин поживними елементами. Зокрема, позитивний баланс азоту забезпечується за рівня мінерального живлення $N_{30}P_{78}K_{78} + N_{120} + N_{50}$ + Квантум Олійні + Квантум –Бор- Актив (+ 0,5 -2,1 мг/кг). Баланс фосфору і калію був від'ємним на всіх варіантах досліду. Комплексні хелатні добрива не впливали на баланс поживних речовин ґрунту.

Структурні елементи врожаю озимого ріпаку також залежали від рівня азотного живлення в період весняно-літньої вегетації. Найоптимальнішим було внесення $N_{30}P_{78}K_{78} + N_{120} + N_{50}$ + Квантум Олійні + Квантум –Бор- Актив.

Дослідженнями встановлено, що урожай насіння напряду залежав від внесення азотних добрив і позакореневого підживлення комплексними хелатними добривами.

Внесення ранньою весною азотних добрив в нормі N_{170} в одне підживлення збільшувало урожай насіння на 0,97 т/га, що складало 41,9% порівняно з контрольними варіантами. Дворазове підживлення мінеральним азотом по мерзлота-

лому ґрунті та у фазу бутонізації формувало вищий урожай порівняно з одноразовим підживленням. Відносно контрольних показників приріст урожаю становив 1,16 т/га або 50,7%.

Позакоренеve підживлення Квантум Олійні + Квантум – Бор – Актив призвело до збільшення урожаю насіння ріпаку. На фоні одноразового внесення мінерального азоту N_{170} надвишка до контролю становила 1,56 т/га або 67,7% і відносно фону мінеральних добрив – 0,59 т/га або 18,9%, на фоні дворазового підживлення мінеральним азотом ($N_{120} + N_{50}$) урожай насіння був найвищим в межах досліду і становив 4,25 т/га. Це вище за відповідні показники контролю на 1,96 або 85,6%, а також за урожай на фонових ділянках – відповідно на 0,80 т/га або 23,3%.

Азотні добрива зменшували вміст олії в насінні з 45,77% до 41,16%. Комплексні добрива «Квантум Олійні» та «Квантум – Бор- Актив» згладжували негативну дію азотних добрив на вміст олії в насінні, підвищуючи її вміст порівняно з фоновим мінеральних добрив.

Висновки та пропозиції. Найвища продуктивність насіння озимого ріпаку гібриду Рохан високої якості на темно-сірих опідзолених легкосуглинкових ґрунтах формується за рівня мінерального живлення $N_{30}P_{78}K_{78} + N_{120} + N_{50}$ + Квантум Олійні + Квантум – Бор - Актив.

Бібліографічний список.

1. Адаменко С. М., Гончар С. Г. Ріпакове харчування. Зерно. 2008. №4. С. 64-66.
2. Волощук О. П., Косовська Р. Ю. Насіннєва продуктивність і посівні якості ріпаку озимого залежно від норм висіву насіння та рівнів мінерального живлення. Передгірне і гірське землеробство та тваринництво. 2015. Вип. 57. С. 43-50.
3. Гойсалоук Я. Якість насіння гібридів і сортів ріпаку озимого залежно від строків сівби / Я. Гойсалоук та ін.. Вісник ЛНАУ. Агрономія №17 (2). С. 19-25.
4. Дударчук І. С., Петренко Т. С., Мисковець К. В. Вплив рівня удобрення та строків сівби на накопичення основних елементів живлення в рослинах та урожайність сортів ріпаку озимого. Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків. 2014. Вип. 21. С. 73-79.
5. Погорельський А. В. Азотне живлення ріпаку озимого та шляхи його поліпшення / А. В. Погорельський та ін., Передгірне і гірське землеробство та тваринництво. 2010. Вип. 52. Ч. II. С. 68 – 75
6. Шевчук Р. В., Ровна Г. Ф. Технологічні аспекти вирощування ріпаку озимого для виробництва біопалива. Вісник аграрної науки. 2014. №9. С. 19-22.
7. Effect of sulfur on the quality of winter rape seeds / K. Jankowski, W. Dudzinski, A. Szymanowski // J. Elementol. 2008. 13(4) : S. 521-534.

Yarmoluk Y.V., Lagush N.I.

IMPACT OF FERTILIZATION ON THE PRODUCTIVITY OF WINTER RAPE GROWN ON THE DARK GREY PODZOL SOILS IN WEST FOREST-STEPPEN AREAS

The article presents the results of research on the impact of rates of nitrogen fertilizer in the complex with chelate fertilizers Oily Quantum and Quantum-Bor-Active on the productivity of winter rape grown on the dark grey podzol soils in West Forest-steppe areas. The research arrived at the conclusion that the highest productivity of winter rape (Rokhan hybrid) was formed by means of double nitrogen nutrient $N_{120} + N_{50}$ + Oily Quantum + Quantum-Bor-Active. The increase concerning $N_{30}P_{78}K_{78}$ control formed 1.65-20.6 t/ha or 75.3-94.0% or 0.59-0.80 t/ha or 18.2-23.3% in reference to the nitrogen fertilizers background. Nitrogen fertilizers lessen the oil contents in seeds from 45.77% to 41.16%. Complex fertilizers Oily Quantum and Quantum-Bor-Active neutralized nitrogen fertilizers negative effect on the contents of oil in seeds by means of it raising in comparison with mineral fertilizers background.

Key words winter rape, nitrogen nutrient, complex chelate fertilizers, seeds yield, oil contents.

Ярмолук Ю.В., Лагуш Н.И.

ВЛИЯНИЕ УДОБРЕНИЯ НА ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ РАПСА ОЗИМОГО НА ТЕМНО-СЕРОЙ ОПОДЗОЛЕННОЙ ПОЧВЕ ЗАПАДНОЙ ЛЕСОСТЕПИ.

В статье представлены результаты исследований влияния сроков проведения азотной подкормки в комплексе с хелатными удобрениями Квантум Масличные и Квантум-Бор-Актив на продуктивность рапса озимого на темно-серых оподзоленных почвах Западной Лесостепи. Установлено, что наивысшую продуктивность посева озимого рапса гибрида Рохан формировали за двукратной азотной подкормки $N_{120} + N_{50}$ + Квантум Масличные + Квантум –Бор- Актив. Урожай увеличился относительно контроля $N_{30}P_{78}K_{78}$ на 1,65-20,6 т/ га или 75,3-94,0% и 0,59-0,80 т/ га или 18,2-23,2% относительно фона азотных удобрений. Азотные удобрения уменьшали содержание масла в семенах с 45,77% до 41,16%. Комплексные удобрения «Квантум Масличные» и «Квантум - Бор- Актив» сглаживали негативное воздействие азотных удобрений на содержание масла в семенах, повышая его содержание по сравнению с фоном минеральных удобрений.

Ключевые слова: рапс озимый, азотная подкормка, комплексные хелатные удобрения, продуктивность.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 369.542

Трофімова А. С.

студентка кафедри маркетингу та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Черненко А. Ю.

студентка кафедри маркетингу та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Шуба Т. П.

кандидат економічних наук, викладач кафедри маркетингу та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПЕНСІЇ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

У статті були розглянуті проблеми та перспективи розвитку пенсійного страхування в Україні, результати порівняно із станом пенсійного страхування в Німеччині. Було проведено аналіз пенсійного забезпечення в Україні та Німеччині, а також розглянута порівняльна характеристика пенсійних виплат. У статті обґрунтовано поняття та елементи соціального захисту населення. Пенсійне страхування виділено, як одне з головних складових усіх елементів соціального захисту. Було виявлено, що соціальне забезпечення, а саме пенсійні виплати, відіграють важливу роль у житті населення. Зазначено про недостатню ефективність пенсійних реформ в Україні.

Ключові слова: соціальний захист населення, бідність, мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, пенсійне страхування, пенсійне забезпечення.

Постановка проблеми. Соціальний захист України повинен повністю забезпечувати допомогу населенню. Головним моментом є здійснення ефективної політики розподілу виплат, подолання безробіття та пропозиції рішень, щодо вдосконалення системи пенсійного страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем соціального захисту населення представлено у працях провідних вітчизняних науковців: А. І. Андрющенко, В. С. Бакіров, Ю. А. Бауман, І. К. Бондар, С. А. Войтович, В. М. Ворона, І. Ф. Гнибіденко, Л. І. Гончарук, В. Г. Городяненко, М. І. Долішній, А. І. Крупник, О. Д. Куценко, С. А. Макєєв, Н. В. Паніна, В. Є. Пилипенко, В. І. Подшивалкіна, М. О. Шульга, І. М. Сирота, В. О. Соболев, В. І. Тарасенко, К. І. Якуба та інші.

Мета статті. Метою є розробка практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення

системи соціального захисту населення України, а саме пенсійного страхування.

Основні результати дослідження. Соціальний захист - це дії, направлені на матеріальну допомогу незахищеному типу населення та захист від соціальних ризиків[1]. Під соціальними ризиками розуміються різні хвороби, безробіття, інвалідність та інше. Соціальний захист населення є важливою ланкою для розвиненої держави. Звісно ж соціальний захист закріплений на законодавчому рівні. [1]

Соціальний захист має цілий ряд завдань, які полягають в забезпеченні стабільності життя населення; мінімальною заробітною платою; захист малозабезпечених громадян; забезпечення захисту від соціальних ризиків.

Можна виділити основні елементи соціального захисту населення (рис.1) [розроблено автором на основі джерела 1]:

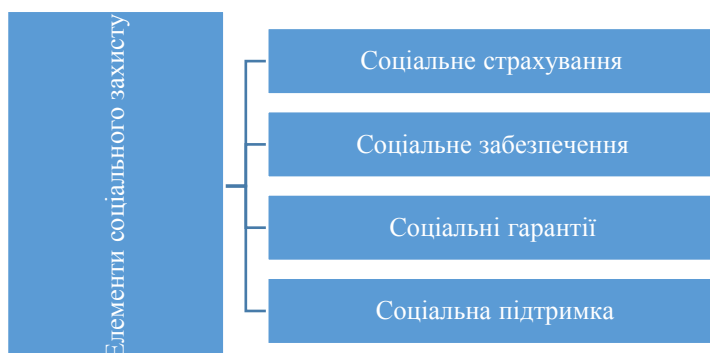

Рис. 1 Елементи соціального захисту населення

Важливим елементом являється соціальне страхування, на випадок безробіття, страхування життя, а також по втраті працездатності та інші. В

даній роботі буде розглянуте саме пенсійне страхування, бо воно є важливим на сьогоднішній день. [виконано автором на основі джерела 1]

Пенсійне страхування – це заходи, які надаються державою для забезпечення допомогою людей у старості або ж у випадку непрацездатності чи хвороби [виконано автором на основі джерела 2]. Пенсійні виплати здійснюються за допомогою Пенсійного фонду України, який також проводить контроль щодо коштів, які підуть на виплати населенню [виконано автором на основі джерела 2]. Також виплати пенсійного страхування регулюються Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення». [1]

На сьогодні пенсійне страхування є важливим моментом, бо пенсійне забезпечення має вплив на якість життя населення й є головною складовою соціального захисту населення. Люди повинні мати впевненість хоча б в наступних прожитих днях, не говорячи вже про майбутнє в цілому. Кожен громадянин повинен мати захист від бідності у разі старості, непрацездатності; мати якісь гарантії на те, що після закінчення працездатного віку людина буде отримувати певний дохід. Якщо взяти за приклад захист від бідності, то це під собою має на увазі те, що сума пенсії має перевищувати поріг доходу. Виплати повинні здійснюватися лише у грошовій формі до системи Пенсійного фонду. Взагалі, держава постійно намагається удосконалити пенсійне страхування та поступово перейти до системи загального страхування. [виконано автором на основі джерела 2].

На жаль, зараз пенсійна система Україна не може повністю забезпечити для пенсіонерів нормальне життя, також існує проблема старіння нації, що також має вплив на Пенсійний фонд. Україна на даний час переживає дефіцит коштів у пенсійному страхуванні [виконано автором на основі джерела 4]. В зв'язку з економічною та політичною ситуацією в країні постало завдання реформування пенсійного забезпечення. Але це ще не основна проблема пенсійного страхування, а ось головною проблемою являється застарілість системи пенсійного забезпечення. Рівень самої пенсії дуже низький та не відповідає бажаним нормам. У Пенсійному фонді України взагалі незбалансований бюджет. Великий вплив на пенсійне страхування має демографічна ситуація в Україні, інфляція та постійне безробіття. Логіч-

но, що значну проблему не тільки для пенсійного забезпечення, а й для країни в цілому створюють економічні кризи. Пенсійна система в Україні є неефективною, бо податки є великими, а пенсії малими. [виконано автором на основі джерела 4].

Для того, щоб вийти з важкого та неефективного стану в пенсійному страхуванні можна вирішити проблеми в декілька способів. Для початку потрібно забезпечити населення робочими місцями, щоб вирішити проблему з безробіттям та уникнути її в майбутньому. Важливо підвищити розмір заробітної плати населення та доходів в цілому, адже пенсія визначається на основі доходів. Впровадження трирівневої пенсійної системи також позитивно вплине на країну та населення. Потрібно проводити контроль надходження та виплати коштів з Пенсійного фонду України та звільнити його від функцій, які йому не власні. Велику увагу потрібно приділити саме економіці України, а саме економічному зростанню, адже саме від нього залежать доходи України. Україні потрібно встановити стабільність у сфері фінансового забезпечення. Провести аналіз виплат пільговикам й визначити кому вони дійсно потрібні, тим самим скоротити кількість пільговиків, які їх не потребують, адже після військово – політичної ситуації в країні цим ніхто так і не зайнявся. Потрібно підвищити рівень життя пенсіонерів, забезпечити їх впевненість та соціальний захист в цілому.

В даній статті для порівняння пенсійного страхування була обрана саме Німеччина, бо вона являється флагманом у сфері соціального захисту населення, головною складовою якого є соціальне страхування та має ефективну модель соціального захисту серед європейських країн. Важливо зазначити, що Німеччина була першою країною у Європейському Союзі, яка реалізувала та ввела соціальний захист населення. Держава гарантує кожному жителю захист та допомогу.

Для наглядного порівняння демографічної ситуації України та Німеччини стосовно громадян, що досягли пенсійного віку, на рис. 2 наведено діаграму.

Станом на 1.01.2017 населення України складало 42462218 осіб, Німеччини – 81299878 осіб. З загальної чисельності населення 11956200 особи пенсійного віку в Україні та 25190577 особи в Німеччині, що у відсотках дорівнює 28,15% та 30,98% відповідно [5].

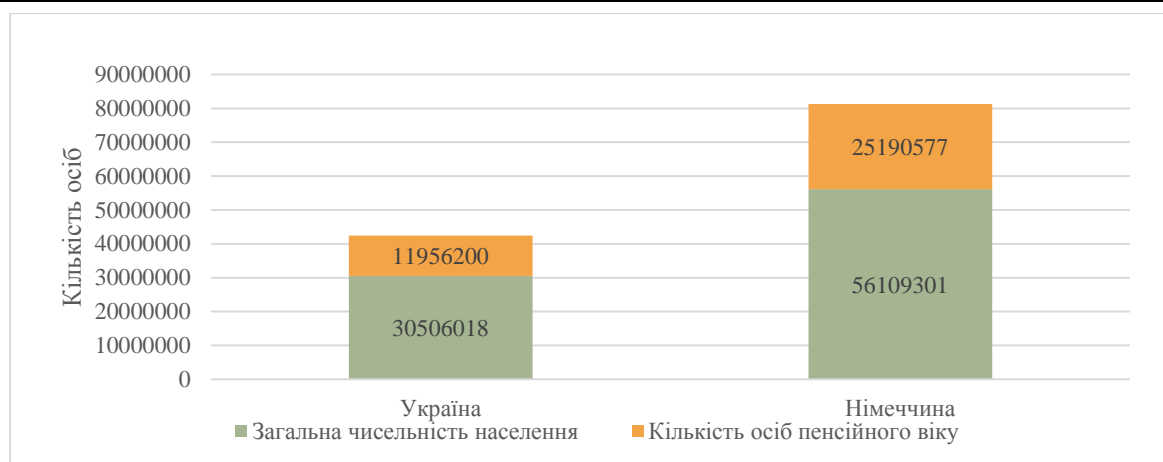

Рис. 2. Чисельність населення України та Німеччини з виділеною часткою осіб, що досягли пенсійного віку

Німеччина має схожість з Україною за таким показником, як підвищення середньої тривалості життя населення, а разом з тим і старіння населення, однак істотною відмінністю Німеччини є бі-

льш ефективний соціальний захист осіб пенсійного віку.

Середній розмір місячної пенсії в Україні та Німеччині зображено на рис. 3 за 2017 рік у гривнях.

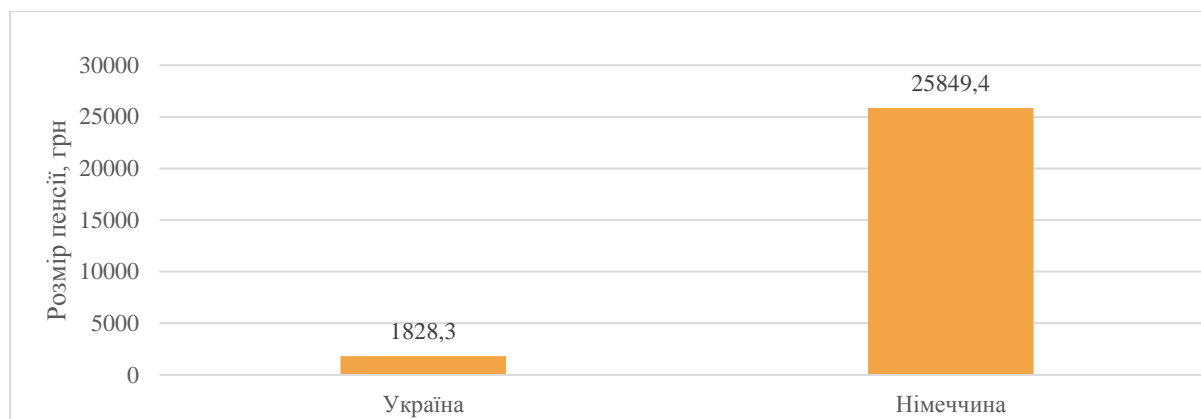

Рис. 3. Середній розмір місячної пенсії в Україні та Німеччині, грн

Мінімальний розмір заробітної плати у Німеччині складає 46664 грн (1414 євро), в Україні – 3200 грн [4], виходячи з цього можна зазначити, що середньостатистичний пенсіонер України не має змоги забезпечити себе необхідними ресурсами, які може собі дозволити придбати особа у працездатному віці.

Висновки та пропозиції. Оскільки відбувається старіння населення, тобто частка людей похилого віку серед загальної чисельності населення зростає, то, відповідно, держава має виділяти більше коштів на соціальний захист людей пенсійного віку. Хоча й в Україні здійснюються реформи щодо пенсійних виплат, їх рівень є недостатнім для повного забезпечення життя громадян, що їх отримують.

Можна говорити про те, що пенсійна система України є неефективною та потребує термінових змін. З кожним роком чисельність пенсіонерів

зростає, в зв'язку з демографічною ситуацією в країні, так зване «старіння нації». Через те, що більшість людей вже не здатні на трудову діяльність, держава потрібна забезпечити населення цього типу необхідними виплатами - пенсіями. Для пенсіонерів ці виплати є в якійсь мірі захистом та гарантією для існування. Але потрібно розуміти, що пенсійне страхування формується не тільки у разі старіння, але й у неприємних випадках, таких як непрацездатність, хвороба, інвалідність тощо. Так, держава повинна забезпечити населення необхідною кількістю виплат, але пенсійна система не в змозі забезпечити в повному обсязі пенсійне страхування, бо перебуває у скрутному фінансовому становищі. Для виправлення ситуації потрібно провести ряд заходів. Починати потрібно з економічної ситуації в Україні та контролю Пенсійного фонду.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України. Конституція України. [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
2. Верховна Рада України. Конституція України. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
3. Пенсійний фонд України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>
4. Закон України "Про Державний бюджет України на 2017 рік" [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Trofimova A. S., Chernenko A. Y., Shuba T. P.

PENSIONS IN UKRAINE AND GERMANY: PROBLEMS AND FEATURES

The article examined the problems and prospects of the development of pension insurance in Ukraine, the results compared with the state of pension insurance in Germany. An analysis of pension provision in Ukraine and Germany was conducted, and a comparative description of pension payments was considered. The article substantiates the concept and elements of social protection of the population. Pension insurance is highlighted as one of the main components of all elements of social protection. It has been found that social security, in particular, retirement benefits, plays an important role in the lives of the population. The lack of efficiency of pension reforms in Ukraine is noted.

Key words: social protection of the population, poverty, minimal wages, living wage, pension insurance, pension software.

Трофимова А. С., Черненко А. Ю., Шуба Т. П.

ПЕНСИИ УКРАИНЫ И ГЕРМАНИИ: ПРОБЛЕМЫ И ОСОБЕННОСТИ

В статье были рассмотрены проблемы и перспективы развития пенсионного страхования в Украине, результаты по сравнению с состоянием пенсионного страхования в Германии. Был проведен анализ пенсионного обеспечения в Украине и Германии, а также рассмотрена сравнительная характеристика пенсионных выплат. В статье обосновано понятие и элементы социальной защиты населения. Пенсионное страхование выделено, как одно из главных составляющих всех элементов социальной защиты. Было обнаружено, что социальное обеспечение, а именно пенсионные выплаты, играют важную роль в жизни населения. Отмечено недостаточной эффективности пенсионных реформ в Украине.

Ключевые слова: социальная защита населения, бедность, минимальная заработная плата, прожиточный минимум, пенсионное страхование, пенсионное обеспечение.

ВЕБ-САЙТ БІБЛІОТЕКИ ЯК ЗАСІБ ДОСТУПУ ДО ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

В статті розглянуто створення і функціонування веб-сайту бібліотеки. Виначено і проаналізовано основні проблеми, серед кількох бібліотек різного статусу та тематики. Проаналізовано структуру та дизайн веб-сайту. Розглянуто питання доступу до електронного каталогу, електронного репозитарію, бібліографічних ресурсів, соціальних бібліотечних мереж та бібліотечного блогу, наукометричних баз даних, соціальних мереж для науковців, гіперпосилань на інші сайти. Визначено позитивні аспекти бібліотечного веб-сайту, автоматизованої бібліотечної інформаційної системи, електронного каталогу, електронного репозитарію та соціальних мереж. Також надано рекомендації покращення ефективності роботи бібліотечного веб-сайту та електронних ресурсів, соціальних мереж бібліотеки. Також, рекомендовано співпрацювати з іншими бібліотеками за схожим статусом.

Ключові слова: веб-сайт, дизайн, структура, електронні ресурси, інтернет-ресурси, автоматизована бібліотечна інформаційна система, електронний каталог, електронний репозитарій, соціальні мережі, блог, наукометричні бази даних, гіперпосилання.

У сучасних умовах, із розвитком інформаційних технологій, бібліотеки перетворюються у мережеві інформаційні центри. Сучасні бібліотеки повинні задовольняти усі запити користувачів. А Веб-сайти надають можливість бібліотекам всебічно розвиватися, виставляти перелік своїх послуг, ділитися бібліотечними новинками, надати електронний перелік літератури розміщеної у фонді бібліотеки, а також віртуально обслуговувати користувачів у будь-який час. Веб-сайт є візитною карточкою бібліотеки і точкою доступу до її послуг.

Нажаль, не в усіх бібліотеках й функціонує веб-сайт. І не в усіх, бібліотеках, де він є, він відповідає вимогам. Основною проблемою постає також і дизайн сайту, наповнення його змісту, доступ до електронних ресурсів, правильне розташування інформації тощо.

Мета публікації – показати позитивні аспекти бібліотечного веб-сайту, зробити аналіз даної проблеми функціонування, надати рекомендації покращення ефективності роботи бібліотечних веб-сайтів.

Багато бібліотекарів та науковців аналізують організацію і функціонування бібліотечних веб-сайтів. О. Грогуль проаналізувала функціонування веб-сайтів обласних бібліотек[3]. Н. Волян зазначає, що важливо представити перед користувачами електронний перелік власних первинних та вторинних інформаційних ресурсів[2]. Веб-сайти бібліотек досліджували також І. Матвейко[4], Л. Трачук[6] та ін. Однак дана тематика ще недостатньо досліджена і мало висвітлена у наукових публікаціях.

Щоб створити веб-сайт бібліотеки потрібно в першу чергу провести детальний аналіз інформаційних потреб потенційних його відвідувачів. Так

як сайт створений для відвідувачів, він має бути приємним на вигляд, зручним у користуванні, бути цікавим та корисним для користувачів бібліотеки.

Проблемою багатьох бібліотек постає дизайн сайту. Так, як в першу чергу ми звертаємо свою увагу на гарний вигляд, то і дизайн сайту має бути теплим і привітним на око. Однакова кольорова гама повинна поєднувати усі його розділи та підрозділи. Бажано використовувати теплі кольори, а холодні кольори поєднувати з гарячими. В залежності від статусу бібліотеки, можна використовувати і додаткове оформлення. Наприклад, веб-сайт дитячої бібліотеки доцільно було б оформити, додавши казкових героїв тощо.

Безумовною вимогою до сайту є структурованість його контенту. Переглядаючи сайти різних бібліотек, можна зробити висновок, що лише незначна кількість бібліотек дотримується правильної структури побудови веб-сайту. Найбільше проявляється це у навігації, розташуванні розділів та інформаційних новинках. Ефективний веб-сайт повинен мати просту для відвідувачів навігацію, зрозумілі зв'язки, а гіперпосилання повинні бути вірними. Вигляд усього веб-сайту повинен вміщатися на екран монітору. Тому дуже важливо, щоб правильно були поділені та розташовані його розділи та підрозділи. Електронні ресурси краще також віднести до окремого розділу. З психологічної точки зору, перше на що звертається наша увага, це середина та верхній правий кут екрану монітору. Тому тут краще розмістити пошукову панель та навігацію по сайту.

Залежно від особливостей кожної бібліотеки перелік розділів сайту буде відрізнятись. Однак, наступні декілька розділів сайту можна рекомендувати як обов'язкові для кожної книгозбірні:

- новини, каталог подій, анонси, звіти;
- загальні відомості про бібліотеку, перелік відділів, режим роботи, правила запиту, історія бібліотеки, банківські реквізити тощо;
- інформаційно-бібліографічні ресурси (перелік наявних карткових каталогів, БД, тощо);
- характеристика фондів;
- перелік бібліотечних послуг;
- функції навігації по сайту (карта сайту, пошук сайту);

На бібліотечному веб-сайті можуть бути виставлені, також, електронний репозитарій, електронний каталог та бібліографічні та інші бази даних, відомості про склад бібліотечних фондів, порядок запиту до бібліотеки, календар поточних запланованих робіт тощо.[1]

Сайт має надавати простий доступ до усіх інтернет ресурсів бібліотеки.

Електронний каталог надає перелік усіх видань, які знаходяться у фонді бібліотеки. У процесі каталогізації поряд з описом інформаційного вмісту відповідного опрацювання потребують також: фізичний носій ресурсу, засоби доступу та відображення, умови використання ресурсу, які пов'язані з його правовим статусом та вимогами щодо захисту авторського права. Автоматизовані бібліотечні інформаційні системи— системи, які використовуються для відстеження бібліотечних фондів, від їх замовлення та придбання до видачі відвідувачам бібліотек. Найпоширенішими видами автоматизованих бібліотечних інформаційних систем є Koha, ALEPH, УФД/Бібліотека, IPBIC, MAPK-SQL, Evergreen, OpenBiblio, PMB (PhpMyBibli), CDS/ISIS, CASSIE. Вибираючи Автоматизовану бібліотечну інформаційну систему для бібліотеки, необхідно врахувати усі її особливості користування і наповнення. Процес каталогізації є одним із найважливіших питань бібліотеки. Пошук у каталозі повинен бути простим і доступним за усіма класифікаторами [5].

Велике значення відіграють електронні ресурси бібліотеки. Репозитарій являє собою централизовану базу даних, у якій об'єкти можуть зберігатися і у зовнішніх файлах, але вони завжди будуть доступні через репозитарій. Сьогодні найпопулярнішими є три безкоштовні системи побудови електронних архівів — EPrints, DSpace, Greenstone. Саме тут можна переглянути та завантажити повнотекстові видання. Дуже важливо, вибираючи якусь з перерахованих систем, врахувати і алгоритм побудови її розділів, які відповідатимуть тематиці вашої бібліотеки.

У вузівських бібліотеках є люди, які займаються наукометричною діяльністю. Міжнародна

практика наукометричних досліджень сьогодні базується на використанні наукометричних баз даних. Найбільш авторитетні і повні міжнародні бази даних це Web of Science (WoS), Scopus, IndexCopernicus (IC), GoogleScholar (Гугл Академія), Ulrich'sPeriodicalsDirectory, Російський індекс наукового цитування (РІНЦ). Популярними науковими соцмережами є ResearchGate та Academia.edu. Тому дуже важливо, щоб бібліотеки рекомендували цю послугу, виставляючи її на сайті бібліотеки. А також, даючи посилання на основну сторінку наукометричних баз даних.

На бібліотечному сайті повинна бути вчасно виставлена інформація про нові надходження до бібліотеки. Слід дотримуватися вимог до інтелектуальної власності.

У розділі «Новини» повинні бути розміщені новини, які стосуються тільки бібліотеки. Вони мають складатися з мінімальної кількості розділових знаків та фотографії. Але якщо так хочеться поділитися новинами, у ширшому форматі чи іншої тематики, то можна розмістити їх в соціальних мережах чи блозі. В соціальних мережах можна розмістити ту інформацію, яку не можна розмістити на бібліотечному веб-сайті. Соціальні мережі фахівці розглядають як віртуальний майданчик для синергії користувачів у певній групі. Теоретично соціальною мережею можна вважати будь-яку онлайн спільноту, учасники якої обмінюються інформацією й беруть активну участь в обговоренні певної теми. Сучасна бібліотека, яка орієнтована на користувача, повинна звернути увагу на соціальні медіа і роботу в них. Для бібліотек соціальні мережі є центром діалогу з користувачами, які самі вирішують, який контент їм споживати.

До загальноприйнятих методів популяризації сайту належать: реєстрація в пошуковій системі Інтернету, банерні обміни, розміщення посилань на сайтах аналогічної тематики, участь в конференціях і тематичних форумах.

Отже, основною метою сайту є надати потрібну інформацію користувачеві, ознайомити з бібліотечними послугами. Основними показниками якості бібліотечного сайту є глибина змісту, стабільність інформаційних ресурсів, оперативність відновлення інформації, доступ для користувачів, єдність дизайну всіх розділів.

Рекомендовано щоб бібліотеки створили чи удосконалювали свої електронні ресурси, щоб вони були простими і зручними у користуванні. Невід'ємною частиною рекомендації є дотримання веб-етикету сайту. Також, рекомендовано підтримувати зв'язки та взаємодію з іншими, близькими за тематикою, сайтами. Бажано, щоб

на сайті були посилання на найбільш відомі видання інших сайтів. А гіперпосилання повинні бути вірними та не повинні порушувати авторські права. Соціальні мережі, блоги, як і веб-сайт біб-

ліотеки, є основою рекламної діяльності бібліотеки. Тому, доречно було б на сайті надати посилання і соцмережі.

Список використаної літератури:

1. Бібліотеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Волян Н. Веб-сайт – складова інформаційних ресурсів бібліотеки // Пріоритети діяльності РДОБ: зб. ст. з досвіду роботи / Рівнен. держ. обл. б-ка. – Рівне: Волин. обереги, 2006. – С. 58–62.
3. Грогуль О. Аналіз веб-сайтів обласних бібліотек (на прикладі Рівненської державної обласної бібліотеки та Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського) / О. Грогуль // Вісник Львівського ун-ту. Серія книгозн. бібліот. та інф. технол. – Львів, 2012. – Вип. 7. – С. 172–181.
4. Матвейко І. І. Веб-сайт бібліотеки університету — важливий інструмент в системі обслуговування користувачів / І. І. Матвейко // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 вер. 2015 р., Львів / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. — Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. — С. 221—226.
5. Про співвідношення понять «електронний бібліографічний ресурс», «електронний каталог», «електронний бібліографічний посібник» див.: Трачук Л. «Електронний ресурс» та «електронний каталог»: співвідношення термінів // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т держ. упр. і права. – Київ, 2008. – Вип. 2. – С. 131–138.
6. Трачук Л. Електронні бібліографічні ресурси на сайтах бібліотек вищих навчальних закладів України // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 153–166.

ШквирМ.Я.

САЙТ БИБЛИОТЕК КАК СРЕДСТВО ДОСТУПА К ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСАМ

В статье рассмотрены создание и функционирование веб-сайта библиотеки. Обозначено и проанализированы основные проблемы, среди нескольких библиотек разного статуса и тематики. Проанализирована структура и дизайн сайта. Рассмотрены вопросы доступа к электронному каталогу, электронного репозитория, библиографических ресурсов, социальных библиотечных сетей и библиотечного блога, наукометрических баз данных, социальных сетей для научной, гиперссылок на другие сайты. Определены положительные аспекты библиотечного сайта, автоматизированной библиотечной информационной системы, электронного каталога, электронной репозитария и социальных сетей. Так же предоставлено рекомендации повышения эффективности работы библиотечного сайта и электронных ресурсов, социальных сетей библиотеки. Так же, рекомендуется сотрудничать с другими библиотеками по подобному статусу.

Ключевые слова: веб-сайт, дизайн, структура, электронные ресурсы, интернет-ресурсы, автоматизированная библиотечная информационная система, электронный каталог, электронный архив, социальные сети, блог, наукометрические базы данных, гиперссылки.

Shkvir M.

WEBSITE OF THE LIBRARY AS A MEANS OF ACCESS TO INTERNET RESOURCES

Creation and functioning of library web site are considered in the article. Certainly and basic problems are analysed, among a few libraries of different status and subjects. A structure and design of web site are analysed. The question of access is considered to the e-catalog, electronic archive, bibliographic resources, social library networks and library blog, scientific bases given, social networks for scientists, hyperlinks on other web-sites. The positive aspects of library web site, library informative CAS, e-catalog are certain, electronic archive and social networks. The recommendations improvement of efficiency of work of library web site and electronic resources, social networks of library is also given. Also, it is recommended to cooperate with other libraries after alike.

Keywords: web site, design, structure, electronic resources, internet resources, the library informative system, e-catalog, electronic archive, social networks, blog, scientific databases, hyperlink, is automated.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 81'342.9+81'367.628: [811.111+811.161.2]

Волошина І.В.,
студентка VI курсу

Київського національного університету культури і мистецтв

**ПРОБЛЕМАТИКА СПРИЙНЯТТЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ
ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ
(на матеріалі художнього тексту Дж. Роулінг "Гаррі Поттер")**

Стаття присвячена висвітленню проблематики сприйняття художнього тексту в аспекті перекладу. Базою для дослідження стали роботи видатних науковців у сфері лінгвістики та художні тексти Дж. Роулінг "Гаррі Поттер". Актуальність обраної теми дослідження зумовлена одночасно і складністю, і зацікавленням перекладу з мови оригіналу, враховуючи насиченість обраного матеріалу неологізмами, особливою лексикою, вигаданими іменами тощо, які зумавлені реаліями вигаданого автором магічного світу. Особливу цінність для дослідження представляє художній текст та варіації його перекладу для україномовного читача. У статті розглянуто проблеми сприйняття художнього тексту реципієнтами та описано проблеми, що виникають при відтворенні унікальності тексту при перекладі. Акцентовано увагу на необхідності використання перекладачем різноманітних трансформацій.

Ключові слова: художній текст, ідеальний переклад, граматичні трансформації, реалії.

Завдяки художній літературі можливим є дослідження та розуміння чужої культури. У наш час існує велика кількість англomовних авторів, що пишуть бестселери. Власне перед перекладачем постає важке завдання – перекласти текст таким чином, щоб адаптувати його до слуху українського читача і не зіпсувати оригінального написання твору. Роботи Дж. Роулінг викликають зацікавлення, оскільки у своїх творах авторка вживає незвичну лексику, зокрема неологізми, коли описує речі та явища, яких не буває у світі звичайних людей (заклинання, істоти тощо). Саме з вищезазначеної причини інтерес створює можливість адаптації термінів, що не мають аналогів в українській мові.

Художня література відрізняється від інших мистецтв тим, що письменник говорить з читачем виразними художніми образами, які не тільки несуть те чи інше повідомлення, але й мають вплив на почуття читача. Сприйняття художньої літератури – результат дії психологічного механізму, в основі якого покладено фізіологічні процеси, які досліджували різні відомі вчені такі, як Л. А. Симакова, Г. І. Шумейко та інші.

Однією з умов повноцінного сприйняття художнього тексту, зазначає Л. Симакова, є вміння з'ясувати ідейно-естетичну роль літературних образів [5, с. 67]. Так само життєвий досвід перекладача впливає на якість перекладу тексту, бо важливим є і обсяг набутих знань та вражень, і стан, у якому вони зберігаються в пам'яті.

Важливо зауважити, що сприйняття іншомовного художнього тексту має особливості. На думку Л. Рудакової [4, с. 5], важливе місце в цьому процесі належить *аперцепції*, або залежності розуміння інокультурного тексту від набутого

досвіду та знань читача. Певні образи повинні бути закладені в пам'яті людей, які читають той чи інший твір. Це сприйняття ускладнюють невідомі (у нашому випадку перекладачеві) лексичні одиниці, які автор вживає для більш детального та чіткого описання всього різноманіття явищ та предметів, назв, що тісно пов'язані з реаліями магічного світу.

Текст перекладу повинен передавати закладену в нього ідею тексту-оригіналу, зберігати стиль висловлюваного й справляти вплив на читача, адекватний авторському. За словами Г. Шумейка, переклад – це факт літератури, який входить у трансформованому вигляді в контекст нової культури й продовжує своє життя в ньому [7, с. 4]. Перекладач декодує або перекодує текст оригіналу. При цьому враховуються особливості світогляду перекладача, його талант тощо. Ця залежність кожного разу має свої характерні ознаки, за якими переклади одного й того самого тексту відрізняються між собою. Але жоден переклад не вичерпує оригіналу і, звичайно, ніяк не впливає на його художні особливості, які виявляються більшою або меншою мірою.

У поглядах на художній переклад простежується суперечливість двох вимог: наближення до тексту оригіналу та сприйняття читачем перекладу. Для сучасних поглядів на художній переклад визначальним є вимога максимально дбайливого ставлення до об'єкта перекладу і відтворення його як твору мистецтва в єдності змісту і форми, в національній та індивідуальній своєрідності [6].

Зважаючи на обраний матеріал майбутнього дослідження є доцільним розібратися в особливостях жанру фентезі. Жанр фентезі є особливим літературним жанром зі специфічно побудованим

сюжетом. Головною особливістю текстів жанру фентезі є створення автором власного світу, в якому діють особливі закони, живуть незвичайні істоти, а магія є звичним явищем. Особливості жанру фентезі вимагають особливих перекладацьких зусиль. При художньому перекладі не так важливо наскільки точно і вірно передано всі деталі, скільки те, яке відчуття залишає перекладений текст у читача, який образ формує в його свідомості. Кожен переклад має справляти на свого читача таке ж враження, як оригінал. У художньому перекладі все має бути передано вірно. Його метою є заміна оригіналу для тих, хто не володіє мовою, якою написаний твір [3].

Завдання перекладача – створення “ідеально-го” перекладу, такого, що відповідає задуму і темі оригіналу, передає неповторним стилем, відповідає змісту. Варто враховувати і той факт, що англійська та українська мова є різними докорінно, саме тому на допомогу перекладачеві приходять різноманітні трансформації та способи перекладу тексту. Ці трансформації можна назвати технічними засобами перекладу [8].

У загальних рисах можна намітити два шляхи перекладу, що використовує перекладач – переклад прямий або буквальний і переклад непрямий. До прямих відноситься запозичення, калькування, дослівний переклад. До непрямих – адаптація, транспозиція та еквіваленція.

Не слід забувати й про граматичні перетворення, або трансформації – зміни граматичних елементів структури речення або граматичної моделі речення в цілому відповідно до вимог норм мови для мови, на яку відбувається переклад [8]. Ці трансформації є необхідними, і без них не відбувається жодного перекладу, адже, як ми вже наголошували, мови і їхні структури є дуже різними, а перекладачеві потрібно досягти адекватності перекладу. Граматичні трансформації можна розділити на: синтаксичні, морфологічні та словотворчі. А трансформації, що використовуються під час перекладу можна поділити на основні 4 типи: перестановки, заміни, опущення та додавання [2].

Заміна слова, або прийом цілісного перетворення, означає заміну цілої фрази або речення (наприклад, фразеологізму мови оригіналу на його аналог в мові перекладу). Такі випадки виникають через те, що мови зазвичай дуже різні. В аналітичній англійській, наприклад, існує безліч таких елементів, яких немає в синтетичній українській мові [2].

До граматичних заміни відносяться:

- а) заміна форм слова;
- б) заміна частин мови;

в) заміна членів речення (перебудова синтаксичної структури речення);

г) синтаксичні заміни в складному реченні [2].

Враховуючи подані вище факти, виникає проблема перекладу реалій, адже в романі-казці “Гаррі Поттер” поєднуються одразу декілька світів – магічний та реальний (звичайний світ людей). Саме реалії, предмети, створіння викликають багато проблем. Перекладач зазвичай намагається знайти аналог певного поняття, що відноситься до окремої реалії (у нашому випадку – магічної), або використовує прийом калькування. Інколи можна дібрати еквівалент, в інших випадках – доцільно використати те саме слово тільки знаками мови перекладу, тобто виконати транскрипцію чи транслітерацію.

Специфічний предмет художнього тексту – життя чарівників – зумовлює використання автором мовних одиниць на позначення фантастичних та вигаданих явищ, як вже зазначалося. Перед письменницею постало завдання створити цілий світ, який водночас був би і оригінальним, і легким для сприйняття. Тому в тексті зустрічаються також лексеми на позначення магічних реалій, що існували в англійській мові раніше та використовувалися у фольклорі або інших казкових і фантастичних творах: *wand* – паличка (чарівна), *gnome* – гном, *goblin* – гоблін, *ghoul* – вампір. Зазвичай у таких випадках перекладачеві достатньо просто дібрати еквівалент до певного слова з уже існуючих в українській мові. Але тут важливим аспектом перекладу є дотримання загального стилю тексту.

Особливу увагу слід звернути на власні імена. У художній літературі не рідкісним явищем є імена, які уособлюють персонажів, говорять про їхній характер або вчинки. Якщо при перекладі звичайних (“природних”) імен ми використовуємо транскрипцію або транслітерацію, то смислові або промовисті імена потребують особливого підходу, тому що вони “виконують не стільки номінативну, як характеристично-оцінюючу функцію” [1, с. 211]. У таких випадках діяльність перекладача ускладнюється, він повинен зберегти смислову інформацію того чи іншого імені, щоб воно “казало саме за себе”, при цьому адаптуючи його для максимального сприйняття українським читачем та залишивши “родзинку” стилю, притаманну авторів оригіналу.

Отже, можна зробити висновки, що переклад без різноманітних трансформацій та перетворень, чи то граматичних, чи то лексичних – просто неможливий. Це зумовлюється різною структурою мови, культурою, сприйняттям речей тощо. Але будь-які трансформації вимагають від перекла-

дача почуття міри і досконального знання тексту, що перекладається, та пов'язаним із ним контекстом. При цьому слід не зробити текст “сухим”,

перетворивши його з художнього на публіцистично-науковий.

Література

1. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям) / Т. Р. Кияк, А. М. Наumenко, О. Д. Огуй. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 543 с.
2. Некоторые аспекты перевода прозаических художественных произведений [Електронний ресурс] – http://studbooks.net/836627/literatura/nekotorye_aspekty_perevoda_prozaicheskikh_hudozhestvennykh_proizvedeniy
3. Особливості перекладу творів фентезі (на прикладі романів Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера) [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://trainstation.pro/uk/stati/osoblivosti-perekladu-tvoriv-fentezi-na-prikladi-romaniv-dzhkrouling-pro-garri-pottera>
4. Рудакова Л. П. Навчання студентів розуміння соціокультурної інформації при читанні англomовної літератури у вищих навчальних закладах // Теорія та методика навчання: германські мови. Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Київський національний лінгвістичний університет/Л. П. Рудакова. – К., 2004. – 24 с.
5. Симакова Л. А. Самостоятельная работа учащихся в процессе анализа художественного произведения в 4–7 классах: пособие для учителей / Л. А. Симакова. – К.: Радянська школа, 1987. – 112 с.
6. Художественный текст: понятие, специфика, роль в учебном процессе [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://studbooks.net/855485/literatura/hudozhestvennyy_tekst_ponyatie_spetsifika_rol_uchebnom_protseesse
7. Шумейко Г. И. Метафорическая семантика и способы ее воссоздания в переводе худ. Текста : на материале англоязычных переводов произведений М. Коцюбинского: Автореф. дис. ... канд. филол. наук / КГУ им. Тараса Шевченка/ Г. И. Шумейко. – К., 1991. – 68 с.
8. Grammatical transformations [Електронний ресурс] – <https://studfiles.net/preview/5651194/page:7/>

Волошина И.В.

ПРОБЛЕМАТИКА ВОСПРИЯТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА И ОСОБЕННОСТИ ЕГО ВОССОЗДАНИЯ ПРИ ПЕРЕВОДЕ (на материале художественного текста Дж. Роулинг “Гарри Поттер”)

Статья посвящена освещению проблематики восприятия художественного текста в аспекте перевода. Основой для исследования послужили работы известных ученых в сфере лингвистики и художественные тексты Дж. Роулинг “Гарри Поттер”. Актуальность выбранной темы исследования обусловлена как сложностью, так и интересом к переводу с языка оригинала, учитывая насыщенность выбранного материала неологизмами, особенной лексикой, придуманными именами и т.д., которые обусловлены реалиями придуманного автором мира магии. Особую ценность для исследования представляет художественный текст и вариации его перевода для украиноязычного читателя. В статье рассматриваются проблемы восприятия художественного текста реципиентами, а также описываются проблемы, которые возникают при воссоздании уникальности текста при переводе. Акцентируется внимание на необходимости использования переводчиком разных трансформаций.

Ключевые слова: художественный текст, идеальный перевод, грамматические трансформации, реалии.

Voloshina I.

THE PROBLEMS OF LITERARY TEXT PERCEPTION AND PECULIARITIES OF ITS REPRODUCTION IN TRANSLATION (based on the literary text by J. Rowling “Harry Potter”)

The article is devoted to highlighting of the problems of literary text perception, both in the original and in the translation. The basis for the study are works of outstanding scientists in the field of linguistics and literary texts of J. Rowling’s “Harry Potter”. The relevance of the chosen topic of the study is determined both by the complexity and the interest to the translation from the language of the original, taking into account the saturation of the chosen material with neologisms, special vocabulary, fictitious names, etc., which are based on the realities of the magical world fictionalized by the author. The literary text and variations of its translation for the Ukrainian-language reader have the particular value for this study. The article deals with problems of reception of literary text by recipients and describes the problems that arise in reproducing the text’s uniqueness during translation. The emphasis is on the need for the translator to use various transformations.

Key words: artistic text, ideal translation, grammatical transformations, realities.

Кияшко В.В.,
студентка VI курсу групи ФП-96 (м)
кафедри іноземної філології
Факультету журналістики і міжнародних відносин
Київського національного університету культури і мистецтв

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНИХ ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ В. С. МОЕМА “МІСЯЦЬ І МІДЯКИ”

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що при перекладі українською мовою англійських інфінітивних конструкцій та зворотів граматичне поняття інфінітива в англійській мові спричиняє труднощі у виборі українських семантичних еквівалентів та адекватного перекладу. Основною перешкодою стає відсутність точного відповідника англійським інфінітивним конструкціям в українській мові. Це зумовлює значні труднощі у розумінні ініомовного тексту, впливаючи на якість професійного перекладу.

Ключові слова: художній текст, інфінітив, конструкція, модуляція, компресія.

Метою статті є встановлення функціональних особливостей інфінітивних конструкцій у сучасній англійській мові та способів їхнього перекладу українською за допомогою лінгвістичного та структурного аналізу ілюстративного матеріалу з англійського художнього тексту В. С. Моєма “Місяць і мідяки”.

Інфінітив – це багатофункціональне граматичне утворення і в англійській, і в українській мовах. Однак при цьому кількість форм інфінітива та можливості їхнього використання в обох мовах відрізняються, що призводить до певних труднощів під час перекладу. В українській мові, зокрема, немає форм, що відповідають тривалому (Continuous) та перфектному (Perfect) інфінітиву.

Характерною рисою безособової форми дієслова англійської мови є її здатність до утворення синтаксичних комплексів, тобто сполучень безособової форми з іменниками та займенниками, що слугують еквівалентами підрядних речень. Такі синтаксичні комплекси виступають у ролі підмета чи присудка, так само як і у ролі складного додатка, означення або обставини. Таким чином, інфінітив може утворювати інфінітивні звороти, або конструкції.

Повне розуміння англійського тексту полягає, перш за все, у розумінні граматичної будови речення. У межах сучасного перекладознавства особливого розвитку останнім часом набуває практика зіставлення мов, пропонуючи фундаментальні засади перекладу синтаксичних конструкцій залежно від особливостей вихідної мови та мови перекладу. Зокрема, аналіз граматичної будови англійської мови. На відміну від лексичного, фонетичного та інших мовних рівнів

вона характеризується відносно сталою структурою та сформованими законами будови.

Інфінітивні конструкції в англійській мові є утвореннями із вторинною предикацією (об’єктний інфінітивний зворот, суб’єктний інфінітивний зворот, інфінітивні звороти із прийменником *for*, самостійні та сполучникові інфінітивні звороти) [1, с. 23]. Під “конструкцією” розуміють вторинно-предикативні синтаксичні утворення, перелік яких варіюється від трьох (об’єктна інфінітивна конструкція, прийменникова інфінітивна конструкція та суб’єктна інфінітивна конструкція) до двох (за останньою із зазначених конструкцій цей статус не завжди визнається). У той же час допускається ширше трактування поняття, коли цей термін охоплює всі можливі поєднання дієслова в особистій формі (далі фінитного дієслова або дієслова) та інфінітива.

Інфінітивна конструкція є простим реченням у мініатюрі, відрізняючись від нього тільки відсутністю присудка, вираженого фінитним дієсловом. Конструкція має свій підмет, на відміну від підмета в реченні, який називають підметом конструкції. Фактично інфінітивна конструкція органічно входить до складу речення, але входить як один член, незважаючи на свою складну внутрішню будову. [2, с. 177-202].

Розглядаючи особливості вживання інфінітива та інфінітивних конструкцій в англійській мові на сучасному етапі, доцільно звернути увагу на загальні тенденції, які відбуваються в англійській мові. Як зауважує А. В. Кисельова [7], наразі для англійської мови характерні зміни на всіх мовних рівнях, у тому числі у найстійкішому із них – граматичному. Так, синтаксичні конструкції модифікуються, трансформуються способи грама-

тичного оформлення висловлювань, зумовлюючи зрушення у функціонуванні пунктуаційних знаків, що сприяє розмиванню встановлених нормою меж між різними граматичними явищами.

Спостерігається також тенденція до спрощення різноманітних граматичних структур та конструкцій, що робить мову більш економною та простою у повсякденному вживанні. Інфінітивні конструкції, так само як і конструкції, у яких інфінітив замінюється дієсловом із суфіксом “-ing”, є достатньо розповсюдженими у сучасній англійській мові та вживаються її носіями протягом значного періоду часу.

У сучасній англійській мові вживання частки *to* в конструкціях із вступним *there* та дієслів *do* характерне для архаїчних та книжкових висловлювань. Наприклад: *There was nothing to do but (to) wait*. Частка *to*, за якою безпосередньо не слідує інфінітив, може належати до інфінітива не тільки із попереднього, але й і з подальшого контексту. Наприклад: *And if we have to, we can prove it*.

Попри ці сучасні тенденції, інфінітив є поліфункціональною частиною мови і достатньо часто вживається в англійській мові. У реченні інфінітив може бути і підметом, іменною частиною присудка або частиною складеного дієслівного присудка, і додатком, означенням, обставиною [9, с. 63]. Не випадково питання про інфінітив особливо хвилювало граматистів [8, с. 115]. Частина їх рішуче відокремлювала інфінітив від дієслова, посилаючись на те, що за своїм походженням інфінітив є ім'ям з дієслівною основою, що він не належить до числа ні предикативних, ні атрибутивних форм дієслова. Інфінітив був оголошений особливою частиною мови й розглядався як слово, не причетне до дієвідміни [5, с. 43].

Автори теоретичного курсу граматики “Сучасної англійської мови” вважають, що у сучасній англійській мові форми інфінітива, як і форми дієприкметника та герундія, належать до неособових форм дієслова [Помилка! Джерело посилання не знайдено., с. 72]. Аналіз цих форм викликає інтерес і з погляду загальної характеристики будови англійської мови, однієї зі специфічних рис якої є розвинена система неособових форм і особливостей їхнього вживання [Помилка! Джерело посилання не знайдено., с. 366]. Відмінність неособових форм дієслова від особових полягає в тому, що інфінітив, дієприкметник і герундій не мають граматичних категорій особи, числа й способу, а тому не можуть виконувати властиву особовим формам синтаксичну функцію присудка [Помилка! Джерело

посилання не знайдено., с. 86].

Розглянемо переклад інфінітивного звороту із прийменником *for* на прикладі художнього твору В. С. Моема “Місяць і мідяки” у перекладі О. Жомніра. Наприклад:

He did not answer, and I waited for some time for him to speak [3, с. 49] / Він не відповідав. Запала мовчанка [4, с. 60].

Сполучникові інфінітивні звороти перекладаються українською мовою за допомогою підрядного речення, яке вводиться сполучниковими прислівниками *коли, де, чому, як*, сполучниковими займенниками *хто, що, який* та сполучниками *щоб, ніби* тощо [5, с. 27]. Наприклад:

I did not know what to do [3, с. 29] / Я вагався [4, с. 43].

Перш за все пригадаємо, що сполучникові інфінітивні звороти перекладаються українською мовою за допомогою підрядного речення, яке вводиться сполучниковими прислівниками *коли, де, чому, як*, сполучниковими займенниками *хто, що, який* та сполучниками *щоб, ніби* та ін. У цьому прикладі спостерігаємо, що для перекладу речення оригіналу не було використано зазначених засобів. За правилами переклад мав бути таким: *Я не знав, що робити*.

О. Жомнір для перекладу цього речення вдався до модуляції і компресії речення. У перекладі маємо таким чином просте речення замість складнопідрядного. Такий вибір перекладача обумовлений контекстом. У макроконтексті із цим реченням йдеться про те, що оповідач постає перед вибором, але не знає, як вчинити, тому й вагається. Тобто переклад є цілком адекватним і гармонійно вписується у контекст.

Ще одним часто вживаним в англійській мові інфінітивним зворотом є об'єктний інфінітивний зворот (The Objective Infinitive Construction). Труднощі перекладу цієї конструкції полягають у тому, що в українській мові немає звороту, який відповідав би англослову звороту “об'єктний відмінок з інфінітивом”. Характерною особливістю перекладу об'єктного інфінітивного звороту є те, що дієслово *to get* у сукупності з Complex Object отримує значення *примушувати*. Наприклад:

This story was told to get him go to the station / Цю історію розповіли, щоб змусити його піти на станцію [6, с. 249].

Іншим прикладом, обраним для аналізу специфіки перекладу об'єктного інфінітивного звороту слугує таке речення:

Nor with such a man could you expect the appeal to conscience to be effective [3, с. 68] / Дарма промовляти й до совісті такої людини [4, с. 68].

У вище неведеному перекладі це речення можна було перекласти з використанням підрядного речення. У такому випадку ми отримали б приблизно такий варіант перекладу: *Також безглуздо очікувати, що заклик до совісті такої людини матиме позитивний результат.* Переклад, виконаний О. Жомніром, є більш емоційно вираженим, чіткіше передає емоційну англіїського речення. Також можемо відмітити лаконічність українського варіанта речення, що цілком корелює з економністю англійського прикладу, передає специфіку англіїського мовлення, його уривчастість, стислість, водночас полегшуючи сприйняття тексту. При цьому перекладач вдається до антонімічного перекладу – наявна заміна заперечного елемента стверджувальним.

Аналізуючи художній текст В. С. Моєма «Місяць і мідяки», робимо висновок, що при його перекладі можлива нескінченна кількість варіацій порівняно з перекладом наукових текстів, зокрема текстів офіційно-ділового стилю, у яких спостерігається більш чітка структура речень в обох мовах. Дослідження специфіки перекладу конструкції *For-to-Infinitive Construction* показало, що провідним прийомом залишається переклад за допомогою підрядного речення, яке вводиться у текст українського перекладу сполучниками *щоб, що, як*. Окрім встановлених засобів перекладу, існує можливість використання й інших трансформацій для передачі досліджуваних конструкцій. Під час перекладу контекст і стилістичне забарвлення художнього тексту відіграє значну роль; від них залежить вибір засобів перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аракин В. Д. Сравнительная типология английского и русского языков / Владимир Дмитриевич Аракин. – М. : Просвещение, 1989. – 256 с.
2. Слепович В. С. Курс перевода / В. С. Слепович. – М. : ТетраСистемс, 2002. – 272 с.
3. Maugham W. S. The Moon and Sixpence / William Somerset Maugham. – М. : Менеджер, 2006. – 320 с.
4. Моєм В. С. Місяць і мідяки / В...С...Моєм. – К. : Дніпро, 1989. – 574 с.
5. Бондарко А. В. Вид и время русского глагола / Александр Владимирович Бондарко. – М. : Просвещение, 1971. – 200 с.
6. Рецкер Я. И. Учебное пособие по переводу / Яков Иосифович Рецкер. – М. : Просвещение, 1981. – 454 с.
7. Карамішева І. Д. Структурні та функціональні особливості предикації в сучасній англіїській мові / І. Д. Карамішева. – К. : Вид-во Київ. нац. лінгв. ун-та, 2005. – 19 с.
8. Кутузов Л. Ф. Практическая грамматика английского языка / Л. Ф. Кутузов. – М. : Вече, 1998. – 200 с.
9. Лохманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Лохманова. – М. : Просвещение, 1966. – 280 с.
10. Бондарко А. В. Вид и время русского глагола / Александр Владимирович Бондарко. – М. : Просвещение, 1971. – 200 с.

Кияшко В.В.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ФУНКЦИОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ У.С. МОЭМА «ЛУНА И ГРОШ»

Актуальность темы обусловлена тем, что при переводе на украинский язык английских инфинитивных конструкций и оборотов речи, грамматическое понятие инфинитива в английском языке вызывает трудности в выборе украинских семантических эквивалентов и адекватного перевода. Основным препятствием является отсутствие точного соответствия англоязычным инфинитивным конструкциям в украинском языке. Это обуславливает значительные трудности в понимании иноязычного текста, влияя на качество профессионального перевода.

Ключевые слова: художественный текст, инфинитив, конструкция, модуляция, компрессия.

Kyashko V.

THE FEATURES OF TRANSLATION OF FUNCTIONAL AND SEMANTIC INFINITIVE CONSTRUCTIONS IN LITERARY TEXT OF W.S. MOEM "MOON AND SIXPENCE"

The urgency of the issue is due to the fact that in the translation of English infinitive designs and translations into Ukrainian the grammatical notion of infinitive in English causes difficulties in choosing Ukrainian semantic equivalents and adequate translation. The main obstacle is the lack of an exact match to English-language infinitive designs in the Ukrainian language. This causes significant difficulties in understanding the foreign language, affecting the quality of professional translation.

Key words: literary text, infinitive, construction, modulation, compression.

Осадчук Д.О.,
Магістр,

Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького

ПРОСОДІЯ ПЕРЕКОНАННЯ В УСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ)

У статті розглядається паралінгвістичне значення просодії, а також переконання просодичних компонентів в усному тексті англomовного дискурсу з їхнім впливом на адресата, досліджена за методом семантичного диференціалу. Лінгвістична інформація інтенційно передається мовцем за допомогою специфічної реалізації мелодійного контуру, акцентуації, паузації та ритмотемпу як свідомо контрольованих механізмів продукування ефективного мовлення.

Ключові слова: просодія, лінгвістика, переконання акцентуація, паузація, ритмотемп

Постановка проблеми. Розгляд аргументативного дискурсу саме в контексті мови як засобу спілкування розширює проблему аргументації та виводить її за межі власне логічного підходу, тому що аргументування у повсякденному спілкуванні не вичерпується формально-логічною схемою. В аналізі аргументативного дискурсу виникає необхідність урахування суб'єктивного фактора, який диктується структурою особистості, її знаннями, переконаннями, потребами, компетенцією, а також іншими індивідуальними характеристиками людини як психологічної сутності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовознавці детально аналізують окремі компоненти, параметри (О. Є. Ткачук-Мірошниченко) та частини рекламного тексту (Н. С. Лиса); його стилістичні (Н. А. Хімуніна), когнітивні (О. В. Анопіна, О. С. Іванова), фонетичні (А. І. Демчук) особливості. Просодичні характеристики реклами досліджували Є. С. Стрельнікова, О. Г. Сомова, І. О. Лисичкіна, А. А. Калита, О. М. Алексієвцев, Т. В. Янчева, Н. І. Задоріжна. Хоча вітчизняні науковці (А. О. Ворначев, Н. Ю. Георгієва, Ю. М. Захарова, Л. С. Козуб, І. В. Красовська) провели низку експериментальних досліджень просодичних особливостей англomовних текстів.

Метою даної статті є дослідити особливості мелодичних контурів, темпоральні характеристики, ритмічну організацію англomовного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Просодичні характеристики висловлювання здійснюють мовленнєвий вплив на реципієнта під час сприйняття німецькомовної проповіді. Перлокутивний ефект виникає в результаті специфічної реалізації мелодики, наголосу, паузації, ритму та темпу. Адресат надає прослуханий проповіді особистісного сенсу у вигляді різноманітних асоціацій і вражень, отриманих унаслідок смислової інтерпретації тексту, які трансформуються в конотативне значення. Просодія є основним елементом, який відіграє значну роль ще до вибору слів та їх дис-

трибуції мовцем, що конструє форму висловлювання та встановлює зв'язок останнього з аудиторією. «Тон утворює музику» – саме інтонація (тон) складає загальний смисл і значення (музику) будь-якого висловлювання. Інтонація висловлювання є провідником тих соціальних відношень, які існують між співрозмовниками в конкретній ситуації, їх оціночним підсумком і звуковим вираженням соціальної оцінки [1, с. 185]. Модифікація мелодики, інтенсивність і темп мовлення можуть впливати на емоційне значення слова і, навіть коли реципієнт не знає мови, інтонація вказує йому на завершення висловлювання, на найважливіші слова, підкреслені наголосом [4, с. 211-216]. Просодичні чинники, які надають слухачеві інформацію, не контрольовану мовцем, називають екстралінгвістичними, наприклад, хрипота. Вони не мають комунікативного спрямування та не відображають намірів адресанта. Паралінгвістичні фактори, на противагу, інтенційно регулюються мовцем, несуть комунікативне навантаження і можуть передавати афективну інформацію [5, с. 49-54].

Лінгвістичні дослідження ролі просодичної організації обмежуються переважно вивченням взаємодії одного-трьох просодичних параметрів [2, с.31]. За умови аналізу більшої кількості просодичних характеристик складно провести чітку межу впливу сегментних та суперсегментних засобів насприйняття усного тексту, без чого неможливо виділити місце саме просодії у процесі здійснення мовленнєвого впливу.

Просодія, як засіб звукового оформлення публічного повідомлення, як система передачі індивідуальної манери мовлення, як важливий інструмент досягнення комунікативної мети оратором, є невід'ємним компонентом впевненого і успішного публічного мовлення.

При вивченні закономірностей інтонаційного вираження модальних значень в англomовному дискурсі необхідно усвідомлювати, що просодич-

на варіативність висловлення пов'язана і з предметно-логічним змістом, і з суб'єктивно-модальними конотаціями фрази.

Варто зазначити, що за своїм характером інтонація не є суб'єктивною, що пояснює наявність у неї лінгвістичного значення і її соціальну обумовленість [5, с.68].

Термін "переконування" має різне смислове навантаження у різних наукових парадигмах. У сучасній теоретичній літературі з деяких дисциплін виокремлення переконування як соціально-психологічної категорії лише намічається. У філософії переконування зазвичай трактується як ідейна переконаність (А.А. Івін). Переконаність вважається продуктом логічних процесів. Pure conviction передбачає апеляцію до розуму. Ще П. Сопер відмічав, що логічність зумовлює ефективний психологічний вплив, і, як наслідок, більшу переконаність. Що вищий інтелектуальний рівень адресата, то більше він приділяє уваги розумним доказам, які ґрунтуються на логічних висновках (А.Д. Белова) [4, с.60].

У психології переконування витлумачують як специфічний компонент психологічної структури особистості, потенційно співвіднесений з вірою. Віра є стихійною підставою для практичних дій. Ми вважаємо, що подібність між вірою та переконуванням припускається лише у психологічному відношенні. Вищезазначені є психологічними компонентами свідомості, проміжною ланкою між знанням та практичною дією, і тому безпосередньо керують вчинками людей [1, с.30].

Розглядаючи переконування з кута зору його формування, акцентуємо на процесуальності даного явища. Оскільки смислове значення переконування як стійкого компонента структури особистості можна трактувати як переконаність, то її досягнення (у певному сенсі – переконуваність) характеризує переконування як процес формування переконаності. У подальшому при необхідності будемо диференційовано використовувати терміни переконування та переконаність, маючи на увазі у першому випадку процес, у другому – результат цього процесу [7, с.62].

Переконування характеризується не лише формуванням стійких компонентів психологічної структури особистості, але й способами навмисного та соціально-психологічного впливу на свідомість людей. Переконування як скерований вплив використовується для перетворення певної інформації в систему життєвих настанов та принципів у діяльності особистості.

Як звуковий засіб мови зі значеннєвим компонентом, просодія може змінювати значення висловлення, характер синтагматичного членування,

оформлення комунікативного типу висловлення, може передавати модальну спрямованість та емоційну насиченість висловлень [1, с.25].

Смислорозрізняювальні можливості мелодичного контуру реалізуються не через просодичне оформлення якогось одного сегмента синтагми (передшкали, шкали, ядра, заядра), а в результаті взаємодії інтонаційних конструкцій усіх функціонально зв'язаних у мовленні синтагм.

Деякі просодичні характеристики є релевантними для диференціації впевненого і невпевненого мовлення, тобто домінантними для розрізнення модально-емоційного забарвлення мовлення політиків, а деякі – нерелевантними (другорядними).

Хоча інтонація як фонетичне явище є багатофункціональною за своєю природою, лише частина її функцій є лінгвістичними: емотивна [5, с.20], дискурсивна [5, с.45], текстуальна [5, с.73], граматична [5, с.73], логіко-семантична [5, с. 24].

Вивчаючи явище інтонації, лінгвіст А.М. Антипова виділила дві основні лінгвістичні функції інтонації – логічну (полягає у передачі головних цілей висловлення) та емоційно-модальну (передає емоційно-модальне відношення мовця до висловлення) [1, с.23]. На підставі проведених досліджень, А.А. Калита стверджує, що інтонація, як невід'ємний компонент мовлення, виконує такі основні функції: конститутивну (для організації висловлень: текстів – текстоформуючу, стилів – стилеформуючу), яка водночас виконує і делімітативну функцію; дистинктивну (полягає у диференціації комунікативних типів висловлень, текстів різних стилів і жанрів, ставлення мовця, його намірів та емоційного стану); ідентифікуючу (для визначення слухачем комунікативних, модально-прагматичних та емоційних типів висловлень, їх семантичної й синтаксичної структури) [4, с.62].

Отже, інтонація є об'єктивною мовною сутністю, яка організовує логічний і модальний плани вираження смислу в структурі тексту.

Необхідно відзначити, що успішне дослідження просодичної реалізації переконування в діалогічному мовленні може здійснюватися в межах двочленної діалогічної єдності, (представленої наступними компонентами: реплікою-стимулом та реплікою-реакцією) визнаючи при цьому, що межі такого фрагменту можуть не вичерпувати процесу переконування. Оскільки в даній роботі не ставиться завдання проаналізувати весь процес переконування, а тільки виявити засоби, що сприяють збільшенню аргументативної значимості висловлень взаємодіючих суб'єктів, то оптимальний відрізок у вигляді двочленної діалогічної єдності розглядається як достатня модель дослідження, що

дає змогу у найповнішій формі дослідити засоби просодичної реалізації переконування, які зумовлюють підвищення аргументативної значимості взаємодіючих реплік [5, с.75].

Твердження про те, що компоненти просодії відображають ієрархію організації одиниць тексту, багаточисельні нюанси змін у ситуації спілкування і в емоційно-модальному настрої мовця, дає підстави передбачати, що просодія мовлення може виступати одним з найважливіших засобів створення інформаційної структури дискурсу загалом та дискурсу точки зору, зокрема. Вбачається, що провідними просодичними маркерами в англомовному політичному дискурсі є компоненти мелодики (розташування термінальних тонів, зміни ЧОТ і т.д.), варіативні реалізації темпу, паузація. Одним із головних факторів просодичного впливу у політичному дискурсі є фразова акцентуація, яка виявляється в особливостях членування потоку мовлення на синтагми, що виражається, передусім, у розставленні нейтральних фразових наголосів, а також у комунікативно-прагматичній значущості окремих елементів тексту, що зумовлює наявність видільних акцентів [5, с. 114]. Акцентне виділення визначається двома аспектами вираження точки зору: 1) пр*зентація її так, щоб чітко і ясно донесено до аудиторії; 2) здійснення впливу на слухачів.

Просодичне маркування елементів інформаційної структури дискурсу, яке посилює смислове наповнення висловлення, котре вже було створено

на інших лінгвістичних рівнях (лексико-семантичному і синтаксичному), забезпечуючи інформаційне виділення елементів, призводить до різного роду змін в індивідуальній свідомості реципієнта, а, як наслідок, до певних варіацій в мовній картині політичного світу реципієнта [4, с. 168].

Крім цього, використання просодичних маркерів є частиною стратегії, яка виробляється з метою реалізації емоційно-прагматичного потенціалу [3, с.20] висловлення точки зору.

Таким чином, всебічне вивчення та встановлення провідних просодичних засобів актуалізації точки зору слугуватиме адекватному її вираженню та дозволить підвищити ефективність політичного мовлення в сучасних умовах комунікації.

Висновки. Просодія як важливий засіб реалізації переконування бере участь у формуванні аргументативної вагомості реплік унаслідок певних кількісних змін просодичних характеристик. Просодичні характеристики є потужним риторичним засобом, сприяють встановленню зв'язку між мовцем та аудиторією, утворенню певного емоційного фону, здійсненню мовленнєвого впливу на реципієнта, а також появи змін у його поглядах і переконаннях. Перспективним вбачається встановлення різних ступенів впливу просодичних компонентів на сприйняття реципієнтом усного тексту, виділення змін в особистісному змісті, який адресат надає прослуханому тексту в результаті специфічної модифікації просодичних компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бровченко Т.А. Роль мелодии в просодической организации текста как речевой единицы высшего уровня // Новітня філологія. – 2005. – № 2 (22). – Миколаїв: МДГУ, 2005. – С. 172.
2. Георгієва Н. Ю. Просодія переконування в англійському діалогічному мовленні (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 22 с. – "Германські мови" / Н. Ю. Георгієва. – Одеса, 2005.
3. Дискурс іноземномовної комунікації / [колект. монографія під заг. ред. К. Я. Кусько]. – Львів : Вид-во Львів нац. ун-ту, 2001. – 495 с.
4. Захарова Ю. М. Просодична інтерференція в англомовному дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження мовлення арабо-англійських білінгвів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. 20 с. – Київ, 2005. – наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Ю. М. Захарова.
5. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання / А. А. Калита. – К. : Видавничий центр КДЛУ, 2001. – 315 с.
6. Лисичкіна І.О. Просодична організація англомовного дискурсу реклами (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі британської телевізійної реклами): Дис. ... к.філол.н: 10.02.04. – К., 2005. – 217 с
7. Парашук В. Ю. Теоретична фонетика англійської мови : [навч. посіб. для студ. ф-тів ін. мов] / В. Ю. Парашук. – Вінниця, НОВА КНИГА, 2005. – 240 с.

Osadchuk D

PROSODY OF TRANSITION IN THE URGENT ENGLISH DISCUSSION (TRANSLATION ASPECT)

The article deals with the paralinguistic significance of prosody, as well as the persuasion of prosodic components in the oral text of the English-language discourse with their influence on the addressee, studied by the semantic differential method. Linguistic information is intentionally transmitted by the speaker through a specific implementation of the melodic contour, accentuation, pause, and rhythm tempo as consciously controlled mechanisms for the production of effective speech.

Key words: prosody, linguistics, persuasion, accentuation, pause, rhythm tempo

Осадчук Д.А.,

ПРОСОДИЯ УБЕЖДЕНИЕ В УСТНОЙ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ДИСКУРСА (ПЕРЕВОДЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

В статье рассматривается паралингвистическое значение просодии, а также убеждение просодических компонентов в устном тексте англоязычного дискурса с их влиянием на адресата, исследована методом семантического дифференциала. Лингвистическая информация интенционно передается говорящим с помощью специфической реализации мелодического контура, акцентуации, паузации и ритмотемпа как сознательно контролируемых механизмов выработки эффективной речи.

Ключевые слова: просодия, лингвистика, убеждения, акцентуация, паузация, ритмотемп

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Геков М.В.,

студент 3 курсу, 12 групи,

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ

У статті викладені теоретичні узагальнення і пропозиції щодо удосконалення моделі норми, яка встановлює кримінальну відповідальність за торгівлю людьми. Проведено порівняльний аналіз законодавства України з законодавством зарубіжних країн, аналіз норм міжнародного права та матеріалів судової практики. Встановлено, що рівень розкриття та припнягнення до відповідальності за злочин передбачений ст. 149 КК в Україні є дуже низьким, а тому зважаючи на досвід зарубіжних країн запропонована нова редакція ст. 149 КК, яка дозволить її правильно тлумачити та застосовувати відповідним органам. Аналіз наукових робіт українських та зарубіжних вчених, кримінального законодавства України та зарубіжних країн; міжнародно-правових актів дозволяє стверджувати, що у міжнародній спільноті не існує єдиного погляду щодо визначення поняття торгівлі людьми. Але можна виділити наступні ознаки цього діяння, які визнаються більшістю дослідників та правників: головною ознакою є продаж (або інша платна передача) людини, продаж людини, що призводить до отримання елементів прав власності над нею її покупцем, мета будь-якої експлуатації людини. Зроблені у статті висновки можуть бути використані для внесення змін у ст. 149 КК.

Ключові слова: торгівля людьми, закон, кваліфікація, злочин, експлуатація людини.

Постановка проблеми

Торгівля людьми є однією з актуальних проблем усього світу, зокрема сучасної України. Це явище містить у собі глибокі історичні та етнонаціональні корені. Спочатку до торгівлі людьми ставилися як до засобу так званого законного збагачення, але зараз людське співтовариство засуджує дану форму використання людини, що дискримінує і принижує її гідність[1]. Сьогодні можна простежити що до цього питання віднеслися методологічно, доказом цього є висвітлення торгівлі людьми в міжнародно-правових актах і національних законодавствах. Основними міжнародно-правовими актами які регулюють питання, що стосуються даного злочину виражені у Протоколі про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р, а також Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. Ці акти внесли суттєвий вплив на криміналізацію даного діяння в нашому законодавстві. Комісія ООН з питань боротьби з міжнародною злочинністю вважає торгівлю людьми третьою за своїми масштабами категорією організованої злочинності, що поступається лише нелегальній торгівлі наркотиками і зброєю. За оцінками комісії, щорічні прибутки цього транснаціонального бізнесу становлять близько 12 мільярдів доларів. Нелегальні доходи від торгівлі «живим товаром» живлять механізми корупції, готуючи сприятливий ґрунт для подальшого розвитку нелегального бізнесу та виступаючи загрозою підризу існуючих правових структур і правоохоронних органів.

Перші цифри оцінки масштабу проблеми з'явилися у звіті Всесвітньої мережі за виживання (неурядова організація з офісом у Вашингтоні) у

1997 році – близько 400 тис. жінок із країн СНД були продані в сексуальне рабство з початку 90-х рр. Пізніше з'являлися й інші цифри (від 700 тис. до 4 млн. осіб у всьому світі у 2001 році.) , але однозначно можна відмітити складність ведення статистики передусім через латентність цієї проблеми[2].

Визнавши проблему торгівлі людьми як загрозу національній безпеці та становленню демократичної держави, порушення прав людини та кримінальний злочин, Україна включилася в процес протидії торгівлі людьми. У кримінальному законодавстві серед злочинів проти життя та здоров'я особи було закріплено торгівлю людьми, яка міститься у ст. 149 КК, а саме торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи. Відповідно до статті 3 Протоколу про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками й дітьми, та покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН по боротьбі із транснаціональною організованою злочинністю, торгівля людьми визначається як: здійснення з метою експлуатації вербування, перевезення, передачі, переховування або отримання людей шляхом погрози силою або її застосування чи інших форм примушування, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою чи вразливістю становища, або шляхом підкупу у вигляді платежів чи вигод для отримання згоди особи, котра контролює іншу особу[3]. За оцінками експертів, від 3 до 7 млн. українських громадян працюють за кордоном, зараз ця кількість невпинно зростає, причиною цьому є низький рівень життя та невеликі

заробітні плати. Абсолютна більшість з цих людей влаштована там нелегально, що створює умови для експлуатації, порушення прав людини, торгівлі людьми[4]. Тому зараз простежується поступове поширення даного діяння і саме законодавець у розрізі кримінального законодавства повинен забезпечити ефективність захисту, яка буде проявлятися і у тому що відповідна норма буде сприйматися однозначно і не буде виникати труднощів при її застосуванні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналізом торгівлі людьми у кримінально правовому аспекті у займалося дуже багато вчених, серед яких Ю. В. Александров, О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, Т. В. Варфоломеева, Т. І. Возна, В. В. Голіна, Н. О. Гуторова, І. М. Даньшин, С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, Л. Д. Єрохіна, В. О. Іващенко, В. А. Козак, В. П. Корж, М. Й. Коржанський, В. М. Куц, Я. Г. Лизогуб, В. В. Лунєєв, А. А. Музика, О. В. Наден, А. М. Орлеан, І. Г. Поплавський, Є. Л. Стрельцов, П. П. Сердюк, М. І. Хавронюк, С. Д. Шапченко та ін. Вважаю, що підвищений інтерес до цієї проблеми викликаний швидким темпом поширення даного злочину. Зважаючи на судову практику в Україні за останні роки в період з 2015 по 2017 було притягнуто до кримінальної відповідальності за злочин передбачений ст. 149 КК – 70 разів. Законодавець визначив у ст. 149 КК відповідальність за вчинення даного злочину, але наявні у статті недоліки ускладнюють кваліфікацію злочинних посягань, в результаті чого можемо спостерігати те, що окремі злочинці за вчинення цього злочину залишаються поза буквою закону.

Мета статті

Метою цього дослідження є аналіз зміни кримінального законодавства у площині торгівлі людьми, співставлення національного законодавства у протидії торгівлі людьми та законодавствами інших країн, а також удосконалення нормативних основ боротьби з цим негативним явищем.

Виклад основних положень

Відповідно до ч. 1 ст. 29 Конституції України кожна людина має право на свободу. Одним із злочинів, які грубо порушують це право, є торгівля людьми. Уперше в нашій державі кримінальна відповідальність за торгівлю людьми була встановлена Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю України» від 24 березня 1998 р. Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 124 з приміткою 1 «Торгівля людьми» [5]. Згідно з цією статтею торгівлею людьми виз-

навалось відкрите чи таємне заволодіння людиною, пов'язане із законним чи незаконним переміщенням за згодою чи без згоди особи через державний кордон України або без такого для подальшого продажу або іншої оплатної передачі з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці. У Кримінальному кодексі України, який набрав чинності з 1 вересня 2001 р., визначення цього злочину було принципово змінено. Відповідно до ст. 149 КК України (в редакції 2001 р.) «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини» торгівлею людьми визнавалися продаж, інша оплатна передача людини, а так само здійснення стосовно неї будь-якої іншої незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої передачі іншій особі (особам) з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці [3]. Частиною другою ст. 149 КК України (в редакції 2001 р.) передбачалася відповідальність за дії, перелічені в ч. 1 ст. 149 КК України, вчинені щодо неповнолітнього, кількох осіб, повторно, за попередньою змовою групою осіб, з використанням службового становища або особою, від якої потерпілий був у матеріальній або іншій залежності. У ч. 3 ст. 149 КК України (в редакції 2001 р.) встановлювалася відповідальність за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або пов'язані з незаконним вивезенням дітей за кордон чи неповерненням їх в Україну, або з метою вилучення у потерпілого органів чи тканин для трансплантації чи насильницького донорства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки [6]. Згодом у 2006 р. законодавцем були внесені зміни у ст. 149 КК України (в редакції 2001 р.) Законом України від 12.01.2006 р. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією». Відповідно до ст. 149 КК України (в редакції від 12.01.2006 р.) «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» кримінально караним визнається торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання

людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи. Відповідальність за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання малолітнього чи неповнолітнього за цією статтею має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обману, шантажу чи уразливого стану зазначених осіб, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використання службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності [7].

Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є воля і гідність людини. Його додатковим факультативним об'єктом можуть виступати здоров'я людини, встановлений порядок здійснення службовими особами своїх повноважень, встановлений порядок перетинання державного кордону України порядок здійснення службовими особами своїх повноважень, встановлений порядок перетинання державного кордону України[8]. Проаналізувавши КК зарубіжних країн були визначені деякі відмінності з КК України, наприклад щодо об'єктивної сторони даного злочину, у ст. 149 КК України використовується словосполучення «торгівля людьми», а у ст. 173 КК Азербайджанської Республіки, ст. 181 КК Республіки Білорусь, ст. 123-1 КК Естонської Республіки, ст.ст. 128, 133 КК Республіки Казахстан, ст.ст. 240, 241 КК КНР, ст. 147 КК Литовської Республіки, ст. 127. 1. КК Російської Федерації застосовується «купівля-продаж людини». Те що в КК України на відміну від міжнародних актів торгівлю людьми було визначено як окрему форму злочину, яка відмінна від вербування, передачі, перевезення, переховування і одержання людини означає, що у ст. 149 КК під торгівлею людини слід вважати вчинення актів купівлі продажу людей. Отже на мою думку потрібно затвердити у диспозиції і назві статті поняття «торгівля людьми» як такого і тим більше у множині. Можливе розуміння торгівлі як певної діяльності, тоді вона відноситься до прерогативи продавця.

Відповідно до ч. 1 ст.11 КК України, злочином є суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), отже юридично правильно за дії, пов'язані з торгівлею людьми, відповідальним вважати продавця[6]. Але таке розуміння робить неможливим притягнення до кримінальної відповідальності покупця людини. Це переконує, що назва форми прояву суспільно небезпечного діяння «торгівля людьми», передбаченого ч. 1 ст. 149 КК України має підлягти зміні на купівлю-продаж людини. Також можна звернути увагу на

те що відповідна частина 1 ст. 149 КК України у переліку діянь що складають об'єктивну сторону містить наступну помилковість – між діяннями передача або одержання людини наявний сполучник, що роз'єднує їх «або», який робить неможливим однозначне тлумачення диспозиції цієї норми і може призвести до труднощів при застосуванні цієї норми, через це я вважаю що дана помилка повинна бути виключена. Особливої уваги підлягає визначення суб'єктивної сторони торгівлі людьми. Виходячи зі ст. 149 КК України даний злочин може вчинятися лише з прямим умислом, адже його вчинення неможливе без бажання та усвідомлення його робити. Особливу увагу серед форм даного діяння, а саме переміщення, вербування, передача або одержання та переховування однією з можливих обов'язкових ознак суб'єктивної сторони є мета-експлуатації людини. Отже наявність мети і свідчить про прямий умисел. Мотив як суб'єктивна ознака не визначений у ст. 149 КК України на відміну від мети, але все ж таки роблячи логічне тлумачення цієї норми, можна дійти висновку, що корисливий мотив, а саме бажання отримати певні блага незаконним шляхом, є обов'язковою ознакою цього злочину.

Висновки

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що складнощі застосування ст. 149 КК України пов'язані з її неналежним формулюванням. На мій погляд, до положення цієї статті було б доцільно внести поняття «купівля-продаж людини», а також з метою уникнення неоднозначного тлумачення норми, законодавець повинен визначити корисливий мотив обов'язковою ознакою цього злочину. Виходячи з наведених суджень та аналізу, вважаю за необхідне внести відповідні пропозиції до кримінального законодавства:

Стаття 149. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини

1. Купівля-продаж людини або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, вчинені з корисливих мотивів або інших особистих інтересів, а так само вербування, переміщення, переховування, передача, одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи, – караються позбавленням волі від трьох до восьми років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи

іншій залежності, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Примітка. 1. Під експлуатацією людини в цій статті слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди,

усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо.

2. У статтях 149 та 303 цього Кодексу під уразливим станом особи слід розуміти зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин.

3. Відповідальність за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання малолітнього чи неповнолітнього за цією статтею має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обману, шантажу чи уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використання службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності.

Список використаної літератури :

1. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К.: ТОВ «Агентство Україна», 2007. – 352 с.
2. Вступне слово посла США в Україні на міжнародній конференції «Запобігання торгівлі людьми: економічні проблеми та шляхи вирішення», 21 – 22 жовтня 2002 р. // Матеріали конференції. – К., 2003.
3. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року ВР [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_791
4. Топчий А. Висвітлення в засобах масової інформації проблеми торгівлі людьми: Посібник для журналістів / А. Топчий. – К.: ОБСЄ, 2007. – 436 с.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю України»: Закон України від 24 березня 1998 р. // Голос України. – 1998. – 17 квітня.
6. Кримінальний кодекс України (від 5 квітня 2001 року): Прийнятий сьомою сесією ВР України / За ред. М.І. Мельника; Упор. М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. – К., 2001.
7. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією: Закон України від 12 січня 2006 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 6. – Ст. 281
8. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В.Баулін, В.І.Борисов, С.Б.Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В.Сташиса, В.Я.Тація. - К.: Концерн, Видавничий Дім. Ін Юре,, 2003. - 1196с.

Геков М.В.

ТОРГОВЛЯ ЛЮДЬМИ

В статье изложены теоретические обобщения и предложения по совершенствованию модели нормы, устанавливающей уголовную ответственность за торговлю людьми. Проведен сравнительный анализ законодательства Украины законодательству зарубежных стран, анализ норм международного права и материалов судебной практики. Установлено, что уровень раскрытия и привлечения к ответственности за преступление, предусмотренное ст. 149 УК в Украине является очень низким, поэтому учитывая опыт зарубежных стран предложена новая редакция ст. 149 УК, которая позволит ее правильно толковать и применять соответствующим органам. Анализ научных работ украинских и зарубежных ученых, уголовного законодательства Украины и зарубежных стран; международно-правовых актов позволяет утверждать, что в международном сообществе не существует единого взгляда относительно определения понятия торговли людьми. Но можно выделить следующие признаки этого деяния, которые признаются большинством исследователей и юристов: главным признаком является продажа (или другая платная передача) человека, продажа человека, что приводит к получению элементов прав собственности над ней ее покупателем, цель всякой эксплуатации человека. Сделанные в статье выводы могут быть использованы для внесения изменений в ст. 149 УК.

Ключевые слова: торговля людьми, закон, квалификация, преступление, эксплуатация человека.

Hekov M.

TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS

The article outlines theoretical generalizations and proposals for improving the model of the norm that establishes criminal liability for human trafficking. Comparative analysis of the legislation of Ukraine to the legislation of foreign countries, analysis of the norms of international law and materials of judicial practice is carried out. It is established that the level of disclosure and prosecution for a crime under Art. 149 CC in Ukraine is very low, so taking into account the experience of foreign countries proposed a new version of Art. 149 of the Criminal Code, which will allow it to be correctly interpreted and applied to the relevant authorities. Analysis of scientific works of Ukrainian and foreign scientists, criminal legislation of Ukraine and foreign countries; international legal acts makes it possible to assert that there is no unified view in the international community regarding the definition of trafficking in persons. But it is possible to single out the following signs of this deed, which are recognized by the majority of researchers and lawyers: the main sign is the sale (or other paid transfer) of a person, the sale of a person, which leads to the acquisition of elements of property rights over her by her buyer, the goal of all human exploitation. The conclusions drawn in the article can be used to make changes in Art. 149 CC.

Key words: trafficking in human beings, law, qualification, crime, exploitation of a person.

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 369-2 КК УКРАЇНИ

У статті розглянуто проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за зловживання впливом. Висвітлюється дискусія серед науковців щодо визначення суб'єкта зловживання впливом. Пропонується визнавати суб'єктом цього злочину не тільки службову особу, а й загального суб'єкта злочину. Розкрито особливості об'єктивної сторони зловживання впливом. Проаналізовано типові помилки судової практики кваліфікації зловживання впливом. Розглянуто відмінності цього складу злочину від суміжних злочинів. Вирішено питання щодо конструкції вимагання неправомірної вигоди у складі зловживання впливом. Запропоновано нову редакцію ст. 369-2 КК України для усунення проблем кваліфікації.

Ключові слова: зловживання впливом; суб'єкт зловживання впливом; злочини у сфері службової діяльності або діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; корупційні злочини; корупція; неправомірна вигода.

Постановка проблеми. Питання боротьби з корупцією в Україні останнім часом вийшло на рівень чи не найбільшого загострення. Законодавство України про кримінальну відповідальність за службові злочини, постійно реформується, однак унаслідок цього воно значною мірою стає все більш заплутаним і складним для сприйняття навіть висококваліфікованими фахівцями. У зв'язку з наведеним виникає чи ненайбільше питань при кваліфікації такого складу злочину як „Зловживання впливом”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що у кримінально-правовій науці загальним аспектам боротьби з корупцією, а особливо проблемам застосування ст. 369-2 КК України надано суттєву увагу в роботах таких вчених як П. П. Андрушко, М. І. Бакай, Л. П. Брич, О. О. Дудорова, В. М. Киричко, Н. О. Кочерова, М. І. Мельника, Т. М. Тертиченка, В. І. Тютюгіна, М. І. Хавронюк та ін. Разом із тим, незважаючи на значний інтерес до цієї тематики, переважна більшість проблем ст. 369-2 КК України так і не знайшли свого вирішення і відповідного законодавчого закріплення.

Мета статті полягає в дослідженні кримінально-правових проблем кваліфікації злочину передбаченого ст. 369-2 КК України.

Основні результати дослідження. Перш за все слід відзначити, що неодноразово модернізація ст. 369-2 КК України на відповідність міжнародним актом не змогла усунути сутнісних проблем щодо її правильного застосування.

Свого часу В. Киричко зауважив, що з'ясування глибинного змісту ст. 369-2 КК «суттєво ускладнено існуючим варіантом її редакції, при якій із тексту статті не зрозуміло, в чому полягає зловживання впливом, хто на кого впливає, яким чином та в чий інтересах, а також хто саме і від кого отримує неправомірну вигоду» [1, с. 229]. Не

викликає сумнівів, що будь-які дефекти нормотворчої техніки ставлять під загрозу ефективне застосування норм права, що у свою чергу порушує правову визначеність.

Для правильного розуміння вказаного злочину варто зазначити, що в ст. 369-2 КК йдеться про трьох різних осіб, які беруть участь у зловживанні впливом: 1) особа, яка зацікавлена у впливі – особа, яка пропонує чи обіцяє надати або надає вигоду за здійснення впливу особою-посередником на уповноважену особу; 2) посередник – особа, яка пропонує чи обіцяє здійснити вплив на уповноважену особу або одержує вигоду за його здійснення (іноді, цю особу називають первинним адресатом); 3) особа, уповноважена на виконання функцій держави – особа, на яку особа-посередник обіцяє здійснити (чи здійснює) вплив (іноді у літературі таку особу називають перспективним адресатом злочинних дій, передбачених ст. 369-2 КК [2, с. 139]).

З об'єктивної сторони склад злочину передбачений ч. 1 ст. 369-2 КК представлений трьома альтернативними діями зацікавленої у впливі особи. У свою чергу, пропозиція (обіцянка) неправомірної вигоди, поєднана з подальшим замахом на надання неправомірної вигоди, кваліфікується як закінчений злочин за ч. 1 ст. 369 КК. Невдала спроба надання неправомірної вигоди, не впливаючи в цьому разі на кваліфікацію, враховується при призначенні покарання як обставина, що характеризує ступінь тяжкості вчиненого злочину (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК).

Крім того, повне встановлення ознак складу злочину, описаного у ст. 369-2 КК України, є неможливим через наявність посилання в ній на закон, який втратив чинність (примітка до ст. 369-2 КК України не є чинною, адже наразі діє ЗУ від 14 жовтня 2014 р. «Про запобігання корупції»). Варто також уточнити, що «особа, уповноважена на виконання функцій держави» не є суб'єктом

вказаного злочину [3, с. 174–175], це всього лиш так званий «перспективний адресат» злочинних дій. У будь-якому випадку цей недолік слід виправляти на законодавчому рівні.

Погоджуємося із думкою, що не дивлячись на відсутність (на відміну від частин перших статей 354, 368-3, 368-4, 369 КК) прямої законодавчої вказівки, дії особи мають кваліфікуватись за ч. 1 ст. 369-2 КК і в тому разі, коли неправомірну вигоду було надано третій особі, на яку вказав той, хто пропонує (обіцяє, погоджується) здійснити вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави. На користь зробленого висновку, як правильно зауважує К. Задоя, свідчить використання в ч. 1 ст. 369-2 КК звороту «...або за надання такої вигоди третій особі вплинути на...» [4, с. 61].

Варто також зазначити, що деякі науковці інколи досить розширено тлумачать зміст впливу на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, зокрема й В. Тютюгін [5, с. 838]. Так, дійсно, ст. 369-2 КК не конкретизує характер впливу на особу, уповноважену на виконання функцій держави, у зв'язку з чим складається враження, що це може бути будь-який вплив, у тому числі застосування фізичного і психічного насильства. За такої ситуації, ми підтримуємо думку тих учених, які вказують на неможливість такого тлумачення норми, як такої що не відповідає її буквальному значенню та значенню наданому у міжнародно-правових актах.

Справді, у випадках погроз вбивством, знищенням або пошкодженням майна, шантажування і навіть видання наказу (розпорядження) вести мову про «зловживання впливом» і, тим більше, про «торгівлю впливом» явно недоречно. Разом з тим якщо особа пропонує, обіцяє або надає неправомірну вигоду «торговцю впливом», схилиючи його при цьому здійснити вплив на особу, уповноважену на виконання функцій держави, шляхом вчинення певного злочину, дії такої особи за наявності підстав потребують додаткової кваліфікації як підбурювання до вчинення того чи іншого злочину (маються на увазі, наприклад, статті 343, 344, 364, 376 КК) [2, с. 144].

Об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК, характеризується також альтернативними діями. Фактично, у ст. 369-2 КК йдеться про поведінку, що передує впливу на особу, уповноважену на виконання функцій держави.

У межах дослідження об'єктивної сторони слід звернути увагу, що відсутність у ст. 369-2 КК застереження про можливість здійснення відповідним суб'єктом удаваного впливу досить часто призводило до кваліфікації таких дій за ст.

190 КК як шахрайство – зокрема, у зв'язку з існуванням усталеного правозастосовного підходу до кваліфікації подібних ситуацій, який відображено в абз. 2 п. 9 постанови Пленуму ВСУ від 26 квітня 2002 р. № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво». У науковців це питання також вирішується неоднозначно [5, с. 838, 12, с. 408]. Погоджуємося із аргументами для вирішення вказаної проблеми з Н. Ярмиш, яка стверджує, що з погляду кваліфікації за ст. 369-2 КК особа може одержати неправомірну вигоду, і не збираючись виконувати обіцянку здійснити вплив. Для наявності злочинного зловживання впливом достатньо, щоб винний усвідомлював, за що саме він одержує неправомірну вигоду; обман не перетворює вчинене в шахрайство, оскільки виконання обіцянки чи того, що запропоновано, не охоплюється об'єктивною стороною складів злочину, передбаченого ст. 369-2 КК [11, с. 178]. Кримінальна відповідальність за зловживання впливом має наставати незалежно від того, чи такий вплив дійсно здійснюється, і чи призводить він до бажаного результату.

Найбільш цікавим і дискусійним вважаємо питання що стосуються суб'єктів вчинення злочинів передбачених ч. 1 і 2 ст. 369-2 КК України. За ч. 1 суб'єктом визнається будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку [6, с. 39].

Водночас існує проблема визначення кола суб'єктів злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України. Взагалі в юридичній літературі, за підрахунками В. Киричка [6, с. 39–40], висловлено щонайменше сім точок зору стосовно того, яка особа має нести кримінальну відповідальність за «пасивне» зловживання впливом.

Аналіз вироків суду показав, що суб'єктами цього складу злочину суд визнає як загальних (наприклад, фельдшер, помічник директора з кадрів, приватний підприємець, інструктор з навчання практичної їзди, викладач автошколи і т.д.), так і службових осіб як приватного права (наприклад, директор товариства з обмеженою відповідальністю), так і публічного права (інспектор ДАІ, офіцер відділу комплектування, заступник голови з питань діяльності виконавчих органів, слідчий, оперуповноважений і т.д.), а також осіб, що надають публічні послуги (наприклад, адвокат) [7]. Звідси, позиція суддів з приводу суб'єкта цього злочину різнилась. Однак, варто погодитися з думкою тих суддів, які вважають суб'єктом цього злочину будь-яку особу, наділену ознаками суб'єкта злочину з таких підстав.

По-перше, більшість правильно оцінює той факт, що у ст. 369-2 та в інших статтях КК України відсутні приписи, що містять ознаки суб'єкта злочину,

передбаченого ч. 2 ст. 369-2. Однак, навіть за такого формулювання припису закону не можна занадто обмежено тлумачити ознаки суб'єкта цього злочину. Це по суті не що інше як звуження криміналізації відповідного діяння.

Критично оцінюємо розмірковування В. Киричко, на переконання якого суб'єктом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК, може виступати лише той, хто здатен впливати на особу, уповноважену на виконання функцій держави, шляхом використання можливостей, пов'язаних зі службовими повноваженнями (обумовлених такими повноваженнями) [6, с. 44]. Цікаво, що обґрунтування такої позиції фактично будується на аналізі змісту ст. 12 «Зловживання впливом» Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, а саме, що слова «*будь-якій особі*» за ст. 12 зазначеної Конвенції і ст. 369-2 КК України означають будь-яку особу з кола суб'єктів злочину, виділеного шляхом аналізу «зловживання впливом», як ознаки об'єктивної сторони злочину, тобто з тих осіб, які мають законний вплив на особу, уповноважену на виконання функцій держави, і зловживають ним. Однак поряд з наведеним діє ще й Конвенція ООН проти корупції, яка досить чітко формулює положення такого змісту: б) вимагання або прийняття державною посадовою особою чи будь-якою іншою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої себе чи для іншої особи, щоб ця особа чи така інша особа зловживала своїм справжнім або удаваним впливом з метою одержання від адміністрації або державного органу Держави-учасниці будь-якої неправомірної переваги. Фактично, положення ч. 2 ст. 369-2 КК України як і відповідні статті Конвенцій щодо «зловживання впливом» не звужують зміст суб'єкта виключно до службової особи і це на нашу думку є цілком виправданим. До того ж, деякі науковці і практики зазначають такий аргумент на користь службової особи як суб'єкта: «зловживати впливом може лише той, хто ним володіє в силу відповідних повноважень чи службового становища, тобто той хто має законний вплив». Однак, це дещо звужений зміст розуміння діяння посередника, адже він може використовувати свій вплив не тільки в силу свого становища, а й використовуючи близькі, дружні чи інші відносини з особою щодо якої має здійснюватися реальний чи удаваний вплив [8, с. 5].

Найголовніше, на нашу думку, це розуміння суті цього діяння, віднесеного до корупційних злочинів (примітка до ст. 45 КК України). Цей злочин є корупційним не стільки з точки зору

здійснення підкупу особи-посередника, а з точки зору наявності у цього ж посередника можливості здійснити реальний чи удаваний вплив на особу, уповноважену на виконання функцій держави. Фактично, це ставить під сумнів думки з приводу того, що оскільки цей злочин є корупційним, то відповідне кримінальне правопорушення може бути вчинено тільки спеціальним суб'єктом, перелік яких надається у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» [7, с. 9].

У зв'язку з наведеним вважаємо помилковим думку висловлену в юридичній літературі, що якщо посередник, який обіцяє здійснити вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, є службовою особою юридичної особи приватного права або особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, то за такий вплив, здійснений з використанням наданих йому повноважень, має каратись не за ст. 369-2, а за відповідними частинами ст. 368-3 і ст. 368-4 КК [5, с. 838; 10, с. 153].

Отже, варто погодитися з підходом, що питання про співвідношення складів злочинів, передбачених ст. 368-3 (ст. 368-4) і ст. 369-2 КК (як і у випадку зі ст. 368 і ст. 369-2 КК), має вирішуватись відповідно до правила про конкуренцію між загальною і спеціальною нормами, оскільки надання неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення є окремим випадком підкупу [10, с. 179–180].

Окремої уваги заслуговує характеристика конструкції «поєднане з вимаганням неправомірної вигоди» (ч. 3 ст. 369-2 КК), що також викликає суперечності в теорії і на практиці. При аналізі відповідної норми звернемо увагу, що ст. 354 КК України не містить у примітці 5, яка роз'яснює вимагання, посилення на ст. 369-2 КК України. Тобто, таким правовим положенням користуватися не маємо права при кваліфікації. Схоже нормативне положення передбачене ст. 189 КК України також не можна застосовувати через вкрай різний об'єкт посягання, хоча протилежне можна знайти і в літературі [12, с. 141; 5, с. 838]. До того ж застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено (ч. 4 ст. 3 КК України). Фактично, наразі зміст ч. 3 ст. 369-2 КК України позбавлений належної правової визначеності, а тому можливість її належного застосування на практиці в будь-якому разі можна поставити під сумнів. Поряд з цим, Конвенція ООН проти корупції (ст. 18), Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ст. 12) абсолютно правильно і логічно виділяє «вимагання» у складі зловживання впливом як окрему форму об'єктив-

ної сторони. З викладеного найбільш очевидним видається висновок про те, що Україна належним чином не імплементувала рекомендації міжнародних актів.

Цікавою є думка в науці, що вимагання у сенсі вимоги, поєднаної з певною погрозою суперечить суті зловживання впливом. Так, особа може за неправомірну вигоду пропонувати (обіцяти) вплинути на особу, уповноважену на виконання функцій держави, однак це буде не вимаганням неправомірної вигоди, а караною за ч. 2 ст. 368-2 КК пропозицією (обіцяркою) здійснити відповідний вплив [2, с. 169]. «Особу, яка здійснює підкуп, немає жодного сенсу примушувати до цього, оскільки вона сама бажає надати неправомірну вигоду спеціальному суб'єкту злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК, для того, щоб останній незаконно вплинув на прийняття певного рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави» [1, с. 256–257]. Якщо, з іншого боку, ініціатором впливу є зацікавлена в ньому особа, а інша особа, спроможна на такий вплив, на прохання про нього відповість, що без неправомірної вигоди цього не робитиме, то і така поведінка, вочевидь, не повинна розглядатись як вимагання неправомірної вигоди, адже має визнаватись передбаченою ч. 2 ст. 369-2 КК обіцяркою здійснити вплив за надання неправомірної вигоди (складовою такої обіцянки) [2, с. 169]. Проте аналіз правозастосовчої практики свідчить як про реальність згаданих ситуацій, так і можливість кваліфікації зловживання впливом поєднаного з вимаганням.

Для прикладу, суд кваліфікував дії заступника директора коледжу за ч. 3 ст. 369-2 КК, визнавши погрозою позбавлення студентки її законного права на навчання за державним замовленням у разі непередання матір'ю студентки згідно з наявною домовленістю неправомірної вигоди

заступнику директора для домовленості з головою відбіркової комісії, хоча дочка вже проходила на бюджет «власними силами» [13]. Отже, вимагання неправомірної вигоди у складі зловживання впливом можливе і це є як логічно виправданим, так і таке що не суперечить положенням міжнародних актів.

Висновок. Отже, з метою уникнення порушення принципу законності під час застосування ст. 369-2 КК України, а також усунення недоліків цієї норми пропоную диспозиції частини 2 (частину 3 – виключити), та примітку ст. 369-2 КК України викласти у такій редакції:

«Стаття 369-2. Зловживання впливом

2. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, у тому числі поєднаної з вимаганням, для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди.

Примітка. Особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є особи, визначені в частинах першій та другій статті 3 Закону України „Про запобігання корупції”».

П. 5 примітки до ст. 354 КК України викласти у такій редакції:

«У статтях 354, 368, 368³ і 368⁴, 369-2 цього Кодексу під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.”».

Список використаної літератури

1. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію / В. М. Киричко. – Х. : Право, 2013. – 424 с.
2. Дудоров О. О. Зловживання впливом: у пошуках істини між «духом» і «буквою» кримінального закону / О. О. Дудоров // Право і громадянське суспільство. – 2015. – № 3. – С. 136-178.
3. Загинець З. Кримінально-правова герменевтика : монографія / З. А. Загинець. – К. : Видавничий дім «АртЕк», 2015. – 380 с.
4. Судова практика в справах про злочини в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : окремі тенденції, проблеми та перспективи вдосконалення / за ред. К. П. Задой. – К. : Аграр Медіа Груп, 2014. – 135 с.
5. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина. – 1040 с.
6. Киричко В. М. Проблема визначення суб'єкта зловживання впливом (ч. 2 ст. 369-2 КК України) та її вирішення / В. М. Киричко // Проблеми законності. – 2015. – Вип. 128. – С. 38-46.

7. Залялова І. ЗЛОВЖИВАННЯ ВПЛИВОМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ / І. Залялова // Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства. – 2016. – Том 1. – № 1. – Електронний ресурс : <http://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/22/23>.

8. Кочерова Н. О. Кримінальна відповідальність за зловживання впливом : соціальна обумовленість і склад злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н. О. Кочерова. – К., 2012. – 20 с.

9. Савченко А. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням професійних послуг. Науково-практичний коментар до розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України / за заг. ред. д. ю. н., проф. В. І. Шакуна / А. В. Савченко, О. В. Кришевич. – К. : Алерта, 2012. – 160 с.

10. Ярмиш Н. М. Проблеми кримінально-правової кваліфікації (злочини проти життя та здоров'я особи, проти власності, у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг) : навч. посіб. – К. : Національна академія прокуратури України, 2014. – 192 с.

11. Омелянович О. Т. Напрями вдосконалення кримінально-правових засобів боротьби із неправомірними вигодами за зловживання впливом / О. Т. Омелянович // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 407–411.

12. Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика) : навч. посіб. / А. В. Савченко. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 168 с.

13. Вирок Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 24 жовтня 2012 року у справі № 0909/4642/2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26926854>.

Жилук В. Р.

ДИСКУССИОННЫЕ ВОПРОСЫ КВАЛИФИКАЦИИ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРЕДВИДЕННОГО СТ. 369-2 УК УКРАИНЫ

В статье рассмотрены проблемы привлечения к уголовной ответственности за злоупотребление влиянием. Освещается дискуссия среди ученых по определению субъекта злоупотребления влиянием. Предлагается признавать субъектом этого преступления не только должностное лицо, но и общего субъекта преступления. Раскрыты особенности объективной стороны злоупотребления влиянием. Проанализированы типичные ошибки судебной практики квалификации злоупотребления влиянием. Рассмотрены отличия этого преступления от смежных преступлений. Решен вопрос о конструкции вымогательства неправомерной выгоды в составе злоупотребления влиянием. Предложена новая редакция ст. 369-2 УК Украины для устранения проблем квалификации.

Ключевые слова: злоупотребление влиянием; субъект злоупотребления влиянием; преступления в сфере служебной деятельности или деятельности, связанной с предоставлением публичных услуг; коррупционные преступления; коррупция; неправомерная выгода.

Zhyliuk V.

CONTROVERSIAL QUESTIONS OF CRIME QUALIFICATIONS BY 369-2 CC OF UKRAINE

The article deals with the problems of bringing to criminal responsibility for abuse of influence. There is a discussion among scientists about the definition of the subject of abuse of influence. It is proposed to recognize the subject of this crime not only the official but also the general subject of the crime. The features of the objective side of influence abuse are revealed. Typical mistakes in judicial practice of abuse of influence skills are analyzed. The differences between this crime and related offenses are considered. The question of the design of the extortion of unlawful benefits as part of the abuse of influence has been solved. A new edition of article is proposed. 369-2 of the Criminal Code of Ukraine to eliminate the problems of qualification.

Key words: abuse of influence; the subject of abuse of influence; crimes in the field of service activity or activities related to the provision of public services; corruption crimes; corruption; unlawful benefit.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЯКИХ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

У статті визначається поняття необхідної оборони та крайньої необхідності за кримінальним законодавством України, визначаються їх ключові ознаки та особливості, розглядаються умови правомірності необхідної оборони та крайньої необхідності.

Ключові слова: необхідна оборона, крайня необхідність, обставини, що виключає злочинність діяння, захист прав.

За деяких обставин коло діянь за своїми зовнішніми рисами, особливо за заподіяною шкодою, мають ознаки суспільно небезпечних та протиправних, але не є такими. Такі дії, за наявності обставин, передбачених законом, не є злочином, а особа, яка їх вчинила, не підлягає кримінальній відповідальності.

Одними з таких дій є необхідна оборона. Відповідно до ч. 1 ст. 36 Кримінального Кодексу України (далі — КК України), необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

Право на необхідну оборону є природним і невідчужуваним, а також абсолютним правом людини. Кожний громадянин має право на необхідну оборону незалежно від можливості звернутися за допомогою до органів влади або посадових осіб для відвернення або припинення посягання [1, с. 27].

Право на необхідну оборону виникає лише за наявності відповідної підстави, якою є вчинення суспільно небезпечного посягання, що зумовлює у того, хто захищається, необхідність у негайному його відверненні або припиненні шляхом заподіяння шкоди тому, хто посягає [2, с. 115].

Ця підстава необхідної оборони складається з двох елементів: суспільно небезпечного посягання і необхідності в його негайному відверненні або припиненні.

Під суспільно небезпечним посяганням розуміють посягання з боку особи, на що прямо вказує ч. 1 ст. 36 КК. Посягнути — означає спробу заподіяти шкоду. Тобто, коло правоохоронюваних

інтересів, що можуть бути об'єктом посягання, є практично необмеженим.

Однак слід зазначити, що дія, що не є суспільно небезпечною, за жодних обставин не може зумовити право на необхідну оборону.

Другим елементом, що характеризує підставу необхідної оборони, є наявність у того, хто захищається, необхідності в негайному відверненні або припиненні наявного суспільно небезпечного посягання. Така необхідність виникає у разі, якщо зволікання з боку того, хто обороняється, в заподіянні шкоди тому, хто посягає, загрожує негайною і явною шкодою для правоохоронюваних інтересів. Отже, надаючи громадянам право на необхідну оборону, закон має на увазі лише такі випадки захисту, за яких громадянин змушений невідкладно заподіяти шкоду тому, хто посягає, з тим, щоб відвернути або припинити посягання та ефективно здійснити захист [1, с. 116].

Також, ч. 1 ст. 36 КК України, передбачено ознаки необхідної оборони, які визначаються і теорією кримінального права, до яких відносяться:

Мета оборони. Кінцевою метою необхідної оборони є захист правоохоронюваних інтересів або прав особи, що обороняється, іншої особи, громадських інтересів або інтересів держави від суспільно небезпечного посягання. Для визнання оборони правомірною достатньо, щоб особа, яка обороняється, діяла саме з цією метою, і зовсім не обов'язково, щоб її було фактично досягнуто (наприклад, особа, яка обороняється, заподіяла тому, хто посягає, шкоду, проте не змогла припинити посягання, що розпочалося). Якщо той, хто захищався, керувався іншою метою (наприклад розправи над тим, хто посягає), то його дії набувають протиправного характеру, у зв'язку з чим відповідальність за заподіяну шкоду повинна наставати на загальних підставах.

Спрямованість (об'єкт) заподіяння шкоди. Шкоду за необхідної оборони має бути заподіяно лише тому, хто посягає, а не іншим особам. Якщо

при необхідній обороні, заподіяно шкоду не причетній до нападу особі, відповідальність може настати залежно від наслідків за заподіяння шкоди через необережність.

Характер дій того, хто захищається. Поведінка того, хто захищається, за необхідної оборони може бути тільки активною, тобто може виражатися лише в діях, на що прямо вказано в ч. 1 ст. 36 КК. Такими діями можуть бути як фізичні зусилля особи, яка захищається (наприклад, завдання ударів кулаком), так і використання різноманітних знарядь, предметів, механізмів, пристроїв тощо. Особа при цьому може використовувати навіть зброю (холодну і вогнепальну), якщо напад на неї здійснюється озброєною особою чи групою осіб, або при відверненні протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

Своєчасність оборони. Дії особи, яка обороняється, визнаються правомірними лише у разі, якщо їх було вчинено протягом часу здійснення посягання. Тобто захист буде правомірним лише протягом часу існування стану необхідної оборони, що визначається тривалістю суспільно небезпечного посягання, яке потребує свого негайного відвернення або припинення.

Якщо ж шкоду заподіяно вже після того, як посягання було відвернено або закінчено, і для особи, яка захищалася, було очевидно, що в застосуванні засобів захисту явно відпала необхідність, відповідальність настає на загальних підставах або за статтями 116, 118, 123 або 124 КК України.

Співрозмірність оборони. Ця ознака характеризує межі необхідної оборони, які хоча прямо і не названо в законі, проте висновок про них можна зробити, аналізуючи ч. 1 і ч. 3 ст. 36 КК. Відповідно до ч. 1 заподіяна тому, хто посягає, шкода має бути необхідною і достатньою у певній обстановці для негайного відвернення або припинення посягання, а з ч. 3 впливає, що заподіяна тяжка шкода (смерть або тяжкі тілесні ушкодження) має відповідати двом обставинам, взятим у єдності: небезпечності посягання та обстановці захисту. Тобто заподіяння тому, хто посягає, смерті або тяжкого тілесного ушкодження визнається співрозмірним, якщо ця тяжка шкода відповідала небезпечності посягання й обстановці захисту.

Небезпечність посягання визначається цінністю блага, що охороняється законом, на яке спрямовано посягання (життя, здоров'я, власність, тілесна недоторканність, суспільний порядок

тощо), і реальною загрозою заподіяння шкоди цьому благу з боку того, хто посягає.

Заподіяна тому, хто посягає, шкода має бути співрозмірною із обстановкою захисту, що визначається реальними можливостями і засобами того, хто захищається, для відвернення або припинення посягання. Характер такої обстановки залежить від реального співвідношення сил, можливостей і засобів особи, що захищається, і особи, яка посягає.

Не слід плутати стан необхідної оборони зі станом крайньої необхідності. Відповідно до ст. 39 КК крайня необхідність — це правомірне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам з метою усунення небезпеки, що загрожує, якщо її в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж шкода відвернена.

Право на заподіяння шкоди в стані крайньої необхідності є субсидіарним (додатковим) правом. Ним громадянин може скористатися лише в тому разі, якщо в певній обстановці заподіяння шкоди є вимушеним, крайнім, останнім засобом усунення небезпеки.

Стан крайньої необхідності виникає за наявності до того відповідної підстави, що складається з двох елементів:

- небезпеки, що загрожує охоронюваним законом інтересам особи, суспільства або держави;
- неможливості усунення цієї небезпеки іншими засобами, крім заподіяння шкоди інтересам суб'єктів, не причетних до створення такої небезпеки.

Першою ознакою підстави крайньої необхідності є наявність небезпеки, що може впливати з різних джерел: недбале поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими, радіоактивними, легкозаймистими, їдкими речовинами та іншими предметами, яким властива внутрішня об'єктивна спроможність вражати людину, заподіювати їй смерть або тілесні ушкодження, руйнувати, ушкоджувати або знищувати майно чи інші цінності. Небезпеку можуть становити стихійні сили природи (повені, обвали, зсуви, зливи тощо), напади тварин тощо.

Небезпека має загрозовувати саме особистості, охоронюваним законом правам особи або правоохоронюваним суспільним або державним інтересам, і має бути наявною, тобто безпосередньо загрозовувати правоохоронюваним інтересам. Якщо така небезпека ще не виникла або, навпаки, уже реалізувалася в заподіяній шкоді, то це виключає стан крайньої необхідності. Початковий момент виникнення небезпеки — це етап, коли

вже існує загроза безпосереднього заподіяння шкоди (наприклад, безпосередня загроза затоплення, аварії, смерті тощо). Кінцевий момент існування такої небезпеки визначається або припиненням цієї загрози, або її реалізацією (наприклад, пожежа знищила майно або погашена, паводок спав, зсув припинився, аварію відвернено і т. ін.).

Другою ознакою підстави крайньої необхідності є відсутність реальної можливості усунути небезпеку, що загрожує, іншими засобами, ніж заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам.

Це означає, що особа в обстановці, що склалася, змушена заподіяти шкоду, оскільки інших можливостей усунути безпосередню небезпеку немає. Іншими словами, заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам має бути єдиною можливим засобом захисту від такої небезпеки. Тому, якщо в особі є декілька засобів усунення небезпеки, у тому числі і не пов'язаних із можливістю заподіяння шкоди, то це означає, що вона не перебуває в стані крайньої необхідності, а отже, і заподіяну нею шкоду не можна визнати правомірною. Звісно, це правило поширюється тільки на випадки, коли особа усвідомлювала наявність у неї декількох можливостей усунення небезпеки, але не скористалася тією з них, що не пов'язана із заподіянням шкоди правоохоронюваним інтересам. Якщо ж у цій ситуації було допущено помилку, то заподіяння шкоди слід оцінювати за правилами уявної крайньої необхідності [3, с. 124].

Правомірність заподіяння такої шкоди визнається за умови, що поведінка особи відповідала певним ознакам, що характеризують:

- її мету — в стані крайньої необхідності це усунення небезпеки. Особа уявляє, яким чином небезпеку буде усунуто: шляхом знищення або ушкодження джерела небезпеки, перевезення людей у безпечне місце за допомогою взятого без дозволу чужого транспорту тощо;

- спрямованість (об'єкт) заподіяння шкоди. У стані крайньої необхідності шкода заподіюється правоохоронюваним інтересам держави, суспільства або особи;

- характер дій. Відповідно до ст. 39 КК України, стан крайньої необхідності припускає лише активну поведінку суб'єкта, наприклад, різні самоуправні дії, пов'язані із вилученням майна, його ушкодженням або знищенням, заволодінням зброєю або наркотичними засобами, транспортом, приховуванням злочинів, розголошенням державної або військової таємниці, порушенням різноманітних правил обережності, заподіянням шкоди життю або здоров'ю людини,

позбавленням його особистої свободи тощо;

- своєчасність заподіяння шкоди — лише протягом часу, поки існує стан крайньої необхідності;

- межі заподіяння шкоди — фактично не передбачені, проте висновок про ці межі можна зробити, враховуючи тлумачення ч. 2 ст. 39 КК України, яка визначає перевищення меж крайньої необхідності як заподіяння шкоди більш значної, ніж шкода відвернута. Отже, граничною і правомірною у стані крайньої необхідності повинна визнаватися заподіяна шкода, якщо вона рівнозначна шкоді відверненій або є менш значною, ніж відвернена шкода. Вирішуючи питання про співвідношення заподіяної і відверненої шкоди, необхідно виходити з конкретних обставин самої події, враховувати характер і розмір спричиненої і відверненої шкоди, а також пріоритетність благ або цінностей [3, с. 125].

Питання про визнання ступенів шкоди, вирішує суд у кожному окремому випадку на основі об'єктивних і суб'єктивних критеріїв з урахуванням конкретних обставин певної події.

З усього вищевикладеного, можна визначити такі відмінності необхідної оборони та крайньої необхідності:

- За необхідної оборони джерело небезпеки - суспільно небезпечне посягання людини. За крайньої необхідності джерело небезпеки може бути найрізноманітнішим;

- Необхідна оборона виражається в активних діях, а крайня необхідність може бути виражена і в бездіяльності;

- За необхідної оборони шкода завдається посягаючому, а за крайньої необхідності - інтересам установ, організацій та осіб, здебільшого непричетних до виникнення небезпеки і які викликають своєю діяльністю;

- За необхідної оборони не вимагається таких обов'язкових для крайньої необхідності умов, як неможливість усунення небезпеки іншим способом, окрім заподіяння шкоди менш значної, ніж відвернена. Якщо з'ясується, що загрожуючої небезпеки можна було уникнути, наприклад, сховатися, втекти, то крайньої необхідності не буде. За необхідної оборони така умова не ставиться;

- Під кутом зору необхідної оборони заподіяна шкода може перевищувати ту, яка загрожує, а за крайньої необхідності це неможливо. Згідно зі ст. 1171 ЦК, шкоду, заподіяну в стані крайньої необхідності, повинна відшкодувати особа, що її заподіяла, а за необхідної оборони, відповідно до статті 1161 ЦК України такої умови немає.

За останні роки рівень і динаміка злочинності неухильно ростуть. Домінуюче значення набувають насильницькі злочини, що відносяться до категорії тяжких та особливо тяжких. В результаті фінансово-економічної кризи значно зросла кількість злочинів проти власності. Загрозливе значення набуває все більш посилюється озброєний характер злочинів. У ряді регіонів країни злочинність виходить з під контроль правоохоронних органів, гарантія безпеки людей відсутня майже повністю[4]. Незважаючи на всі зусилля законодавців, щодо вдосконалення правоохоронної системи, злочини скоюються повсюдно, і держава не може забезпечити достатній рівень захисту своїх громадян. Цьому свідчить статистика скоюваних злочинів проти життя і здоров'я та власності, кількість яких (зареєстрованих!) в 2017 році, на відміну від 2013, збільшилась з 272 тис. до 786 тис [5].

Людина повинна мати можливість сама захистити себе, свою власність і інтереси, і це право абсолютним чином має бути гарантовано законом. Держава повинна бути зацікавлена в тому, щоб кожна людина мала максимум правових можливостей для свого захисту. З цією метою застосовуються кримінально-правові норми про необхідну оборону. Українське кримінальне законодавство формулює систему взаємопов'язаних правових норм в дуже вузьких рамках, вимагаючи дотримуватися умов правомірності, що відносяться як до посягання, так і до захисту. У нормах про необхідну оборону присутній оці-

ночна категорія, при якій право визначення пропорційності захисту і посягання віддано на розсуд суду. Тому, хто обороняється слід виконувати передбачені умови правомірності необхідної оборони, щоб не порушити цей принцип пропорційності. Визначення таких умов викликає великі труднощі навіть у фахівців, що в свою чергу, призводить до численних судових помилок і необгрунтованого осуду осіб. Правильне розуміння інститутів необхідної оборони і крайньої необхідності, правильне застосування на практиці має велике значення в справі боротьби зі злочинністю, в боротьбі з грабіжниками, гвалтівниками і вбивцями. Все це зобов'язує органи поліції, слідства, суду і прокуратури не допускати помилок у своїй роботі і вміти правильно вирішувати питання про наявність або відсутність у тому чи іншому конкретному випадку необхідної оборони чи крайньої необхідності, що виключає суспільну небезпеку діянь.

Законодавство повинно бути чітко визначеним, конкретним, доступним в розумінні як фахівцям, так і всім громадянам держави. Людина повинна мати можливість сама захищати себе, свою власність і законні інтереси інших осіб, і це право має бути гарантовано законом. Вважаємо, що важливо істотно реформувати вітчизняне законодавство в сфері необхідної оборони. Воно повинно стати надійним механізмом, що дозволить особі діяти без страху стати жертвою кримінального переслідування за свої дії.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В.Петришин (відп. Секретар) , Ю.Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України.- 2-ге вид.; переробл. і допов.- Х.: Право, 2011. - 1128 с.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України.-4-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавро-нюка. - К.: Юридична думка, 2007.- 1184 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К.Гришук, А.В.Савченко [та інш.]; за заг.ред. О.М. Джужі.А.В.Савченка, В.В.Чернея. - К.: Юрінком Інтер, 2016. - 1064 с.
4. Закон і бізнес, ЗМІ. /[Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/121879genprokuratura_nadala_shokuyuchu_statistiku_schodo_rostu_riv.html
5. Вісник прокуратури. Необхідна оборона як захист особи від злочинних посягань /[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/announcer.html>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Катеринчук К.В.Навчально-науковий Юридичний інститут, Національного авіаційного університету

ХАРАКТЕРИСТИКА НЕКОТОРЫХ ОБСТОЯТЕЛЬСТВ, ИСКЛЮЧАЮЩИЕ ПРЕТСУПНОСТЬ ДЕЯНИЯ

В статье определяется понятие необходимой обороны и крайней необходимости по уголовному законодательству Украины, определяются их ключевые признаки и особенности, рассматриваются условия правомочности необходимой обороны и крайней необходимости.

Ключевые слова: необходимая оборона, крайняя необходимость, обстоятельства, исключающего преступность деяния, защита прав.

CHARACTERISTICS OF CERTAIN CIRCUMSTANCES EXCLUDING CRIME OF EXERCISE

The article defines the concept of necessary defense and extreme necessity under the criminal legislation of Ukraine, determines their key features and features, examines the conditions of legality of the necessary defense and extreme necessity.

Key words: necessary defense, extreme necessity, circumstances that exclude the crime of an act, protection of rights.

REFLEXES AND AUTOMATISMS AS FEATURES OF INSANITY IN CRIMINAL DOCTRINE: GUILTY OR NOT?

The article defines the problem of the qualifications of insanity of people who were accused in committing a crime in condition of involuntary processes such as reflexes and automatisms. Moreover we will look through international experience and compare the definitions of that processes in different legislative families. Also, it there is a problem in legislative regulation of such cases, so we need to look deeper on this topic.

Key words: insanity, reflexes, automatisms, offence, «actus reus», the internal component.

Problem definition. The problem of defining sanity or insanity of a person has been very topical for the all times of existents criminal relations. That is why, nowadays, a lot of scientists are trying to find a consensus in defining the main features of insanity of the offence. In the domestic science more and more scientists raise such controversial questions which, according to their thoughts, have some features of insanity. We are talking about such processes like “reflexes” and “automatisms”, both of which are quite to be fully researched as physiological phenomena and all this information can help us to show all the aspects of this processes.

Such researches a little bit broaden horizons in investigations according to availability or absence of the features of the elements of criminal law, or to the influence of some factors on providing conscious and volitional control in their behavior. That is why actions as a part of objective side of the offence in most of cases are considered not just as an exteriority of active or passive expression of human behavior, but also as a way to show the conscious and volitional nature of the act in criminal law. In other words, if the behavior of a person was out of conscious and volitional control, in most cases it is said about the absence of the deed in criminal definition of this word. Such interpretation of this feature of the objective side of the offence shows us the influence of the different factors on the intellectual and volitional activities of individuals. Also, such definition gives an opportunity to the scientists to say about the absence of this objective feature in case if the behavior of the person was caused by the action of reflexes or automatisms. [1, p. 47; 2, p. 102; 3, p. 47–48].

The researches of physiologists and psychologists can prove that one of the main reasons of involuntary acts, which is out of the conscious and volitional control of an individual is the mechanism of the act of reflex. Involuntary acts of an individual occur by the influence of some signal, which is getting out from the peripheral nervous system. Such acts can be both innate either acquired. Physiological foundation of involuntary acts is a mechanism of unconditioned reflexes, but on the

other hand, acquired involuntary acts base on the mechanism of conditioned reflex [4, p. 113–114].

Reflex is the simplest form of behavior which is, by the way, is a reaction of the body to a stimulus together with the nervous system. Reflex is directly connected with a stimulus which is by the review of causational is the direct reason of first one. A part of innate unconditioned reflexes dies in the process of maturing of the nervous system of an individual, appearing only in certain pathologies, others accompany the person all her life. That is why, any person it doesn't have any sense whether it would be an adult or a child, any person would react with blinking, when the wind blow directly in the face of an individual. Because of innate reflex, the sensitive surface of on eye is protected from potentially dangerous items. Reflex is an automatic response to a stimulus that occurs without prior assessment of cognitive stimulus and does not include a conscious choice of behavior [5, p. 44;].

If we appeal to reflexes more thoroughly, we can conclude that by the physiology, reflexive behavior is significantly differ in its internal regulatory mechanisms from the behavior of a mentally sick person, but by the basis of criminal law none of these behaviors cannot be defined as such, which is held under conscious and volitional control of an individual. Such manifestations of inner psychological regulations of a behavior of mentally sick person which can have sense for psychologists can have no criminal and law sense which give grounds to state that act, committed by such an individual who got no volitional control. Psychological analysis of reflective activity gives us grounds to prove that such activity usually happens out of conscious and volitional control of an individual. In most cases of the mechanism of committing reflective act, individual can't not just control actions but also conscious them. Because according to a psychology, reflex is one of the reasons of involuntary acts, which occur out of conscious and willing control of a person, and from the positions of

criminal law, such individual can't be considered as a sane person in relations to such acts.

Therefore, if we admit that reflex is a reason because of which an individual loses ability to carry out conscious and voluntary control to the actions of a person, it can be included to the reasons of insanity. But in the same moment the majority of domestic scientists admit that impulsive and instinctive behavior and also acts which were caused by automatisms have another biological nature comparing to reflective behavior, which doesn't let us to refer such acts as types of involuntary behavior. We have to admit that reflective behavior has much difference from the behavior which is under conscious control, which can't be characterized with purposeful character. Also, one of the meaningful points of criminal law is that both a behavior which is under actual influence, either a behavior which is under purposeful conscious and voluntary control has the same meaning. It is common that according to the second type of behavior we can say about establishing such type of involuntary form of guilt as criminal negligence. Unlike the reflective actions, which are naturally uncontrolled actions as a reaction of an individual on some stimulus, the behavior of an individual who is potentially under conscious and volitional control, with some attention could realize and control it at the moment of committing a crime.

Also, we need to look though some international experience, such as establishment of the automatism in the American legal system. There are a lot of works of scientists according this topic and due to all this researches, there were a reform in the definition of reflexes and automatisms beyond the legislators according to criminal science. For instance, the Law Commission's Criminal Code Bill (1989) provides an interesting definition of "automatism", one which, if it were ever to be adopted, would change the present law. Clause 33(1) states that "a person is no guilty of an offence if":

(a) He acts in a state of automatism, that is, his act is a reflex, spasm or convulsion; or occurs while he is in a condition (whether of sleep, unconsciousness, impaired consciousness or otherwise) depriving him of effective control of his act; and

(b) The act or condition is the result neither of anything done or omitted with the fault required for the offence nor of voluntary intoxication.

The inclusion of "sleep" as one of the causes of automatism involves a reversal of the Court of Appeal decision in *Burgess* that that a sleepwalker is legally "insane" and a tacit approval of the Supreme Court of Canada's decision in *Parks*.

(a) He is physically incapable of acting in the way required; and

(b) His being so incapable is the result neither of anything done or omitted with the fault required for the offence nor of voluntary intoxication.

Psychologists ascribe to involuntary actions not only acts which were caused by reflexes, but also automatisms. According to the points of physiology, automatism is an ability of organs, some cells or tissues to rhythmic activity beyond the obvious bond with external stimuli [6, p. 21]. Atomization of functions is considerable and essential feature of many mental processes like thinking, perception, speaking, memory and others. And violation of it can paralyze the normal course of mental processes.

Automatism hones and facilitates different types of activities by the line of mental and physical processes serving senior forms of conscious activity. Mechanisms of psychic automation deprive consciousness of continuous monitoring and of unnecessary control for each piece of the behavior of an individual [6, p. 129–130].

In some cases according to the particular situation, automatisms can be treated as a behavior of an individual which is happening both beyond actual either potential conscious and volitional control. If we analyze the mechanism of formation of automatism, we can see that in fact, such mechanism is quite similar to reflexes's one.

To give some more points of insanity we need to look deeply to the consequences of automatisms. Automatic actions are generally accepted as a category of involuntary act for purposes of abrogating criminal culpability. A difficulty common to automatism cases is that the individual appears to be acting in a deliberate way, even performing complex tasks. While some inapposite comments regarding automatism and unconsciousness as direct synonyms exist, the better view is that both are types of involuntary acts, but not identical or entirely overlapping [9, p. 86–92].

This is because automatic behavior can occur in individuals who are conscious, as meaning being awake and aware (which in common parlance would signify consciousness), but their actions are otherwise involuntary for criminal law purposes. To explain this, the reference earlier to the internal component of *actus reus* is relevant. When one is acting automatically, he is engaged in action in the literal sense. The mental concepts of will, choice, and control are instrumental here. Only by including a mental element in the voluntary act element can cases be explained in which the *actus reus* is negated when defendants' actions involve some type of a conscious state, such as somnambulism, convulsion, epileptic seizure, or reflex. Hence, commentators have sensibly demonstrated that any assumption of a dichotomous division between conscious and

unconscious states is flawed since there are multitudinous degrees of consciousness for purposes of determining whether one is exercising will and control. When one acts reflexively, he may be consciously aware of his body movements but without having the ability to control them. For example, when a doctor uses a rubber instrument to sharply tap a patient's patellar tendon as his lower leg is loosely hanging, the patient may consciously observe—but cannot control—the knee jerk in a reflexive action. The muscular reflex results from the autonomic nervous system rather than a movement triggered by mental will. The point is that the phenomenology of control (the feeling of controlling one's actions) is lacking.

Automatism has thus been more appropriately defined as the “performance of acts by an individual without his awareness or conscious volition.” Perhaps, then, the better view is that automatism does not require complete unconsciousness but rather a sufficiently impaired consciousness. There has been doctrinal confusion in other common law countries about whether to differentiate, for criminal culpability purposes, based on the source of the automatism at issue. Automatism may result from physical

conditions such as epilepsy, organic brain disease, concussion, hypoglycemia, or from a mental condition such as an acute emotional disturbance.⁸⁶ Common law countries outside the U.S. have distinguished between sources by what has been termed sane automatism from insane automatism. American courts have generally not adopted the sane versus insane automatism categorization per se, though there is some recognition that automatism may have internal (mental, or emotional) origins, or may be externally caused. As one court noted, automatism “does not necessarily arise from a mental disease or defect but always contain a mental component in the form of loss of cognitive functioning.” However, American courts at times seem confused by the mental component to the voluntary act element [8, p. 144–160].

Therefore, according to above-mentioned, the psychologically grounded mechanism of activity of reflexes and automatisms can prove that this factors influence on intellectual and volitional activity of an individual and exclude in some cases its ability to ensure conscious and voluntary control of his behavior. So, we have all the grounds to prove that these factors should be referred to the causes of insanity.

References

1. Кузнецова Н.Ф. Преступление и преступность / Н.Ф. Кузнецова. – М.: Изд-во МГУ, 1969. – 232 с.
2. Грищук В.К. Кримінальне право України. Загальна частина: [навч. посіб. для студентів] / В.К. Грищук. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2006. – 568 с.
3. Тер-Акопов А.А. Преступление и проблемы нефизической причинности в уголовном праве / А.А. Тер-Акопов. – М.: «ЮРКНИГА», 2003. – 480 с.
4. FENWICK P (1990) Automatism, medicine and the law. Psychol Med 20 (Suppl. 17), 1–27.
5. Энциклопедический словарь медицинских терминов: [в 3-х т.] / гл. ред. Б.В. Петровский. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – Т. 2. – 448 с.
6. Психологія: [підручник] / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. – 5-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2005. – 560 с.
7. FITZWALTER BUTLER TR (1962) The Criminal Appeal Reports, volume 46, part 1, H.L.1 pp. 7–8. Sweet and Maxwell, London.
8. FENWICK P, FENWICK E (1985) Epilepsy and the Law. Royal Society of Medicine International Congress and Symposium Series, No. 81. Royal Society of Medicine, London.
9. YAFFE G (2013) Neurologic disorder and criminal responsibility. Handb Clin Neurol 118, 345–56.

В.Г. Спирин

РЕФЛЕКСЫ И АВТОМАТИЗМЫ КАК ОСОБЕННОСТИ НЕВИНОВНОСТИ В КРИМИНАЛЬНОМ ПРАВЕ: ВИНОВЕН ИЛИ НЕТ?

В статье выделена проблема квалификации невиновности людей, обвиняемых в совершении преступления в условиях непроизвольных процессов, таких как рефлексы и автоматизмы. Более того, мы рассмотрим международный опыт и сравним определения этих процессов в разных законодательных семьях. Кроме того, в законодательном регулировании таких случаев существует проблематика, поэтому нам нужно глубже изучить эту тему.

Ключевые слова: невиновность, рефлексы, автоматизм, правонарушение, «actus reus», внутренняя составляющая.

В.Г. Спирін

РЕФЛЕКСИ ТА АВТОМАТИЗМИ ЯК СКЛАДОВІ ОЗНАКИ НЕОСУДНОСТІ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ: ВИНУВАТИЙ ЧИ НІ?

У статті висвітлена проблема кваліфікації невинуватості людей, обвинувачених у скоєнні злочину в умовах мимовільних процесів, таких як рефлекси і автоматизми. Більш того, ми розглянемо міжнародний досвід і порівняємо визначення цих процесів в різних законодавчих сім'ях. Крім того, в законодавчому регулюванні таких випадків існує проблематика, тому нам потрібно глибше вивчити цю тему.

Ключові слова: невинуватість, рефлекси, автоматизми, правопорушення, «actus reus», внутрішня складова.